משנה · ראשונים · רמב״ם · סדר טהרות

רמב"ם על משנה כלים

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רמב"ם על משנה כלים

רבנו משה בן מימון [הרמב"ם]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רמבם-על-משנה-כלים/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 13
פרק ג 20
פרק ד 23
פרק ה 24
פרק ו 29
פרק ז 30
פרק ח 33
פרק ט 38
פרק י 42
פרק יא 47
פרק יב 52
פרק יג 55
פרק יד 59
פרק טו 62
פרק טז 65
פרק יז 70
פרק יח 77
פרק יט 82
פרק כ 85
פרק כא 91
פרק כב 93
פרק כג 95
פרק כד 96
פרק כה 101
פרק כו 104
פרק כז 107
פרק כח 112
פרק כט 116
פרק ל 118

פרק א

משנה א

השיעור אשר יטמא מהשרץ הוא כעדשה. וטומאת שכבת זרע בכעדשה גם כן למי שנגע בה בין אדם בין כלים. אולם האיש אשר תצא ממנו שכבת זרע הנה הוא יטמא בכל שהוא ואין חילוק בין הטומאה אשר תצא ממנו או אשר יגע בה כולן ראשון. וכבר קדם לנו בפתיחה זו שבטומאת מת הבדלים רבים ואני עתיד לבאר ראיות כל מה שקדם באהלות והשלמת זה הדין שכל מה שיטמא מפני טומאת ערב יקרא ראשון וממנו ימנה שני ושלישי וזה אשר טימאהו הוא טמא מת הרמוז אליו בכאן. ודין המצורע כאשר נרפא מן הצרעת שיטהר בעץ ארז ואזוב ושני תולעת ושני צפרים (לפי מה שבאה ל' התורה (ויקרא י"ד:ד')) אחר יכנס לעיר ויעמוד ז' ימים חוץ לאהלו והוא אמרו (שם) וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים ובאלו שבעה ימים יקרא מצורע בימי ספירו להיותו מונה אלו הז' ימים. וכן הזייה מן מי חטאת כמו שבאר התוספתא וכמה יהי' במים ויהא בהן כדי הזייה כדי שיטבול ראשי גבעולין ויזה חוץ מזה והיות אלו כולן יטמאו מי שיגע בהן הוא לשון התורה אמר בשרץ (שם יא) כל הנוגע בהם יטמא עד הערב ואמר בשכבת זרע (שם טו) ואשה אשר ישכב איש אותה שכבת זרע ורחצו במים. ואומר כאשר יגע בטמא מת (במדבר י"ט:כ"ב) והנפש הנוגעת תטמא עד הערב ואמר במצורע אצל השלמת ימי ספירו (ויקרא י"ד:ט') וכבס [את] בגדיו ורחץ את בשרו וזה ראיה על היותו מטמא בגדים במגע בימי ספירו. אולם היותו מטמא אדם הנה תלמדהו בג"ש וזה שהוא אמר במצורע אצל שלמות ימי חלוטו קודם שיתחיל במספר השבעה ימים (שם) וכבס המטהר את בגדיו ואמר בגמ' [בבא] בתרא (דף ע:) נאמר כבוס בגדים בימי חלוטו ונאמר כבוס בגדים בימי ספירו מה כבוס בגדים האמור בימי חלוטו מטמא אדם במגע ר"ל שהוא קודם זה הכבוס והוא ימי צרעתו היה מטמא אדם כמו שבא הלשון וטמא טמא יקרא אף כבוס בגדים האמור בימי ספירו מטמא אדם ר"ל שהוא גם כן קודם הכבוס השני והוא ימי ספירו יטמא אדם. ואמר במי חטאת (במדבר י"ט:כ"א) והנוגע במי הנדה יטמא עד הערב והראיה על היות אין בהם כדי הזאה לפי שאם היה בהם כדי הזייה הדין בהם טומאת משא כמו שנבאר בהלכה אשר אחר זה. ודע שטומאת מגע הוא שיתחבר הדבר בדבר אשר יטמא אותו בלא אמצעי וכל מה שיאמר בו שהוא מטמא אדם במגע הוא שכאשר נגע בשטח גשם [צ"ל השרץ] האדם טמאהו ואין הבדל בין שנגע בזה הדבר הטמא בידו או ברגלו או באיזה חלק מעור גופו וכן אילו נגע בלשונו טמאהו אולם אם לקח כעדשה מן השרץ והשליך בגרון האדם ובלע אותו הנה לא יטמא לפי שלא יקרא מגע אם לא

שיגע באבריו הנגלים ודע זה. ואמרו וכלי חרס באויר לפי שכלי חרס לבד לא יטמאו במגע לבד אבל בהגעת הטומאה בתוך הכלי בין נגעה הטומאה או לא נגעה. המשל בזה אם לקח אדם שרץ ויכניסהו על פי הקדרה ולא נגע בקדרה אחר הוציאוהו ממנה הנה זאת הקדרה טמאה ואע"פ שלא נגע בה הטומאה ואם לקח השרץ ושמהו ע"ג הקדרה לא תהיה טמאה. אמר יתברך (ויקרא י״א:ל״ג) וכל כלי חרס אשר יפול מהן אל תוכו יטמא ובא הקבלה מתוכו הוא מטמא ואינו מטמא מאחוריו. ואמרו אין מטמאים במשא לפי שבאלו המנויין אמנם בא בהן הנוגע ולא אמר והנושא:

משנה ב

ענין למעלה יותר עליון במדרגה מהקודמת בטומאה לפי שהן יטמאו טומאת הקודמים ויוסיפו זה התוספת וכן הוא אמרו למעלה מהן בשארית הפרק. ויצטרך שאבאר טומאת משא מה היא. וזה שכל מה שיאמר בו מטמא במשא ענינו שהאדם כאשר הגביה משקל זה הדבר הטמא יטמא ואע"פ שהוא לא יגע גופו בעצם הדבר הנטמא אבל אפילו היה בינו לבינו אלף אמה באמצע הגוף שהגיע כבדותו עליו טמאהו. ואין הבדל בין שיעתיק זה הדבר הטמא על ראשו או יחזיק בידיו או יהיה על מקום מגופו ממעל. וכן אם תלה אותו בחוט והגביהו מהארץ בזה החוט הנה זה תקרא ג"כ משא לפי שכבר הגביה משאו וכן ההיסט הוא מין מן המשא והוא שיניע זה הדבר שנטמא ויגביה משקלו ג"כ אבל בהנטיה. דמיון זה שיהיה עץ מונח על ראש הכותל והטומאה על קצה העץ וכאשר נטה האדם על קצה השני הגביה הקצה אשר בו הטומאה ותתטמא זו בנטית העץ. וכבר התבאר בגמ' [בבא] בתרא (דף ט:) שהנבלה מטמאה בהיסט ואמנם (אין) זה להיותה מטמאה במשא. ובהיסט מין מן המשא. ודע שלא יטמא במשא זולת האדם לבדו ובספרא לכם הן מטמאין ואין מטמאין לא אוכלין ולא משקים ולא כלים במשא דמיון זה שאם לקח אדם ק' כלים דרך משל וישימם בידו אחת הראשון על השני עוד ישים כזית מהנבלה בכלי העליון הנה זה האדם אשר בידו הכלים כבר נטמא בהיותו נושא נבלה והוא ראשון לטומאה וכן הכלי היותר עליון נטמא להיותו נוגע בנבלה ושאר הכלים טהורים לא יטמאו כלל במשא הנבלה. הנה כבר בארנו טומאת משא על השלמות והושלם ענינו. אמר שנבלה מטמאה במשא לטמא בגדים. ר"ל שמי שמעתיק אותם נטמאו בגדיו וזה לשון התורה. ואולם הנבלה הנה אמרו ית' (ויקרא י״א:מ') והנושא את נבלתה יכבס בגדיו. ובאה הקבלה (יומא דף יד.) שאשר יזה מי נדה לא יטמא ושהוא טהור מק"ו שהוא מטהר הטמא ואיך יטמא הוא בעצמו והוציאו בלשון מזה להודיענו שהוא לא יטמא במשא עד שיהיה בו שיעור הזאה ובתנאי שישא שלא

לצורך אולם כאשר נשא להזות והזה כמו שזכרנו הנה הוא טהור. ובתוספתא טהור שהזה על הטמא טהור המזה וטהור הטמא וזה וזה אומר טהרתי וטהרתיו לפי שאם לא יזה עליו יהיה המזה טמא ובלבד שיהיה נושא כדי הזייה. ובגמ' נדה (דף ט.) המזה ומזין עליו טהור ונוגע בהן טמא ר"ל הנוגע ללא צורך. ודע שאמרו יתעלה וכבס בגדיו במקום שבא אין הכונה בו שהוא יטמא הבגדים אשר הוא לובש לבד. אבל הכונה שהוא יטמא איזה בגד. ילבוש אותו או לא וכן שאר הכלים. ולשון ספרא מטמא שאר הכלים כבגדים וזולת כלי חרש שהוא לא יטמאהו זולת האב כמו שקדם וזה אשר אמרנו שהוא מטמא בגדים וכלים בתנאי שיגע בהן והוא מחובר באב אשר טמאהו ויהיו אלו הכלים אז ראשון ולא שני. לפי שהוא לא יטמא מפני נגיעתו לבד אבל מפני נגיעתו והוא לא פירש מטומאתו. אולם כאשר פירש ממטמאין כמו שישליך הנבלה ממנו ויהיה אז ראשון והוא ולד הטומאה ולא יטמא בגדים אז כאשר נגע בהן לפי מה שבארנו בפתיחת דברנו. וכאשר הועתק מן הנבלה ונגע בכלים והוא מועתק ממנה יטמאו אלו הכלים והם ראשון וכן מי חטאת שיש בהן כדי הזיה. ופי' חשוכי בגדים מנועי בגדים כאמרו [בספרי תנ"ך שלפנינו כתיב חשקת בקוף ואולי צ"ל יחשך נפשי מי שחת (איוב ל"ג:כ"ח)] חשכת נפשי משחת (ישעיהו ל"ח:י"ז) ומטמאים במגע חשוכי בגדים והענין שהאדם כאשר נגע בנבלה יטמא ולא יטמא בגדים ואפילו בשעת מגעו וזה לשון התורה (ויקרא י"א:ל"ט) והנוגע בנבלתה יטמא עד הערב ולא יודן במגע בטומאת בגדים. הנה יתבאר לך מזה שהנבלה מן העתקתה נטמא גופו ויטמא הבגדים ושאר כלים חוץ מכלי חרש בשעת נשיאותו לאמרו והנושא את נבלתה יכבס בגדיו. ומי שיטמא בה בלתי משא נטמא גופו לבד ולא נטמאו אפילו הבגדים אשר הוא לובש אותן בשעת מגע וכן מי נדה וזהו ענין אמרם נבלה חלק מגעה מן משאה:

משנה ג

אמרי' בבועל הנדה (שם טו) ואם שכב [ישכב] איש אותה ותהי נדתה עליו וטמא ז' ימים הנה מאמרו ותהי נדתה עליו ונודע שהוא יטמא משכב ומושב כמו שתטמא היא אבל אמר אחר זה וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא בא הקבלה (נדה דף לג.) שהוא יעשה תנאי לזה הדין ואמר שאשר אמרתי לך ותהי נדתה עליו הוא שיהיה גופו כמו גופה ר"ל שיהיה אב מטמא במגע ובמשא כנדה לאדם ולכלי חרס כמו שאמרו בספרא מה היא מטמא אדם וכלי חרס אף הוא מטמא אדם וכלי חרס. אמנם משכבו הנה הוא לא יהיה אב כמו משכבה ואמנם יהיה משכבו ולד כמו כלים שנגע בהן ולזה אמר יטמא ר"ל שהוא יטמא בעצמו ולא יטמא אדם וכלים כמו משכב זב וזבה ונדה ויולדת. אבל אמנם

יטמא אוכלים ומשקים לבד כמו כל ולד הטומאה ולשון ספרא נתקו הכתוב מטומאה חמורה לטמא אדם וכלים ותלאו לטומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין. והנה יתבאר לך במס' זבים (פ"ד) שהכלים אשר יגעו על הזב ואם לא יגעו בגופו אבל יהיה ביניהם הבדל הנה הן כמו כלים שנגע בהן ויהיו ראשון לטומאה ויטמאו אוכלים ומשקים. וכאשר שמעת משכב לא ילך במחשבתך שיגע זה הטמא במשכב. וא"א. אבל אילו יהיה אלף בגדים זה למעלה מזה או אלף כסאות זו למעלה מזו וישב הטמא עליהן. הנה כל אלו הבגדים יקראו משכב ואין הפרש בין הכלי הדבוק או הכלי הדבוק לארץ ומה שביניהם הכל טומאת משכב ושמור זה. ויתבאר לך ממה שכתבנו שמשכב בועל נדה יטמא אוכלין ומשקין לבד כמו שיטמא הדבר אשר יהיה על הזב וזהו ענין אמרם מטמא משכב התחתון כעליון אמרו שיהיה תחתונו של בועל נדה כעליונו של זב. ודע שאין הבדל בין ביאה כדרכה לביאה שלא כדרכה לענין טומאה. אמרו שכב ישכב לרבות שתי שכיבות ואם לרבות מערה כגומר ביאה. וכן מתנאי זה הבועל שיהיה בן תשע שנים ויום אחד ולמעלה. ואמר הש"י בזב זובו טמא הוא וזה ראיה על היות עצם הדבר הנגר טמא. ואמרו וזאת תהיה טומאתו בזובו ובאה הקבלה (נדה דף נה:) וזאת לרבות שכבת זרעו ומימי רגלו דא"א בלי צחצוחי זיבה. אולם רוקו הנה הוא פסוק (ויקרא ט"ו:ח') וכי ירוק הזב בטהור וגו' ואמר בנדה (ויקרא שם) והדוה בנדתה ובא הביאור (נדה דף נד:) מדוה כמוה ר"ל שדמה יטמא כמו טומאת גופה וזה כלו תטמא במגע ובמשא ותטמא בכל שהוא. וזהו החומרא הנוספת בו ולזה אמר בו אחר בועל נדה למעלה מהן. ואם היה בועל נדה כמו כן יטמא במגע ובמשא כנדה כמו שבארנו אבל כללו וזהו בכל שהוא. ובגמרת נדה זובו טמא הוא כי אצטריך קרא לטמויי [צ"ל במשא] במת שהוא לנוגע ולנושא וכן שאריתו מושגת בזוב ואין בזה הפרש בין נוגע לטשא ר"ל שהוא מטמא בגדים בשעת מגעו ובשעת נשיאתו כמו שיתבאר בסוף מס' זבין:

עוד אמר למעלה מהן מרכב (ומושב) הוא כל מה שיכשר לרכיבה כמו הכסא והמרדעת והאוכף וזולתן כאשר יגיע כבדות הזב עליו ואפי' היה הבדל בין גשם הזב ובגוף המרכב אבן מושם שם הנה המרכב יטמא והיה מרכב הזב. ופירוש אבן מסמא כמו (דניאל ו':י"ח) ושומת על פום גובא וכבר בארנו שזב וזבה ונדה ויולדת באלו הפנים שוה ושהכל עושים מרכב ומשכב ורוקן ומימי רגליהם טמא:

ומשכב. הוא כל מה שהוא מוכן לשכיבה עליו כאשר שכב עליו הזב או אחד מהנזכרים עמו יטמאו ג"כ זה המשכב יהיה אב אפילו האבן גם כן הנה עקרו בין הזב והמשכב ולשון התורה שיהיו המשכב ומרכב מטמא אדם ובגדים. אמר במשכב ואיש אשר יגע

במשכבו יכבס בגדיו ואמר במרכב (ויקרא ט"ו:ט'-י') וכל המרכב אשר ירכב עליו הזב יטמא וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא עד הערב ולא נדין על אשר נגע במרכב בטומאת בגדים ואחר מה שבא הפסוק בנוגע במשכב שהוא מטמא בגדים ונוגע. במרכב שהוא טמא לבד ולא יטמא בגדים אח"ז והנושא אותן יכבס בגדיו ודין נושא ומרכב ומושב הוא מטמא בגדים בשעה שנושאו. הנה יתבאר לך מזה שהמרכב חלוק מגעו ממשאו לפי שהנוגע בו אינו מטמא בגדים בשעת נגיעתו ונושאו מטמא בשעת נשיאותו כמו הנבלה ומי חטאת שיש בו כדי הזייה לפי מה שהתבאר אולם המשכב שוה מגעו ומשאו לפי שהוא יטמא בגדים הנוגע בו והנושאו ואמר הש"י (שם) כל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא ובספרא הזב עושה משכב ואין משכב עושה משכב אבל כאשר הגיע משכב הזב על כלי יהיה זה הכלי ראשון לטומאה ואין הפרש בין הכלי אשר יגע במשכבו או אשר ישא עליו המשכב ויגע בו לפי שכבר בארתי לך שאין שום מה שיטמא במשא זולת האדם:

משנה ד

כבר ידעת שזבה ונדה דינן שוה בטומאה. וכאשר בעל האדם זבה הוא יטמא שבעת ימים כמו שקדם ממאמרו (ויקרא ט"ו:כ"ד) ותהי נדתה עליו וגו' אמנם זב כאשר בעל אשה הנה לא תהיה אב לטומאה אמנם תהיה ראשון כמו אם נגע בידו וכן מי שבעל זבה לא יהיה אב וכן באר בספרא אבל יהיה הבועל כמו שנגע באב לבד. והנה יתבאר לך בי"ג מנגעים שהמצורע כאשר נכנס אל בית טמא כל מה שבתוכו ואף אם לא נגע בדבר. וזה לאמרו ית' (שם יג) מחוץ למחנה מושבו ובאה הקבלה מושבו טמא וזו היא ענין אמרו בביאה וזה הדין במצורע בימי גמרו לבד ר"ל בזמן הצרעת לא בימי ספירו. וכן אבן מנוגע ובגד מנוגע כאשר נכנס אל בית יטמא כל מה שבו כמו שיתבאר בי"ג מנגעים ומאמרו במצורע שהוא למעלה מהזבה תדע שהוא יטמא במשא כמוה ושהוא יעשה משכב כזב וזבה. ולשון ספרי בימי ספירו אין מטמא משכב ומושב ואין מטמא בביאה ובימי גמרו מטמא משכב ומושב ומטמא בביאה ושם נאמר באמרו הש"י שהמצורע מוחלט כאשר נרפא מהצרעת וכבס המטהר את בגדיו אמרו מה בא זה ללמדנו אם ללמד שמטמא בגדים במגע והלא ק"ו הוא אם בימי ספירו שאינו מטמא בביאה מטמא בגדים במגע בימי גמרו שמטמא בביאה אינו דין שיטמא בגדים במגע. א"כ למה נאמר וכבס המטהר את בגדיו מלטמא משכב ומושב. וכאשר שמעת משכב ומושב בכל מקום הנה לא תחשוב שבין המשכב והמושב חלוק לטומאה כמו מה שבין המרכב והמשכב כמו שבארנו אבל דין המשכב והמושב אחד. אמנם תתחלף בתמונה ושעור לפי ששם מי

שיכשר למשכב ושם מי שיכשר למושב לבד לא למשכב. ולשון ספרא משכב שהוא מיוחד לשכיבה ומושב שהוא מיוחד לישיבה. וכן לא יטמא מרכב אלא מה שיכשר לרכיבה. ואני עתיד לבאר אלו הדברים כולן בסוף המס':

ועצם כשעורה. הרמוז אליו באמרו וכל הנוגע בעצם או בחלל ויתבאר זה בתחלת אהלות ולא זכר אותו הנה לאבות הטומאות על דרך ההגעה למנינו. ואמנם זכר מדרגות אלו האבות קצתם על קצתם ולזה לא הזכיר פרה אדומה ושעיר המשתלח ושעירים הנשרפים לפי שאין בהם לא מגע ולא משא. ואמנם יטמאו בלקיחת דבר מיוחד לבד כמו שיתבאר במקומו ואין לו קשור עם אלו האבות ולא בסדר במדרגותם:

משנה ה

אמר שעשר מדרגות תסודר במדרגות האדם בענין יותר חזק מהראשון והתחיל במספר ביותר קלה והוא שיהיה מחוסר כפורים וכבר קדם בשני מכריתות אמרו ארבעה מחוסרי כפרה הן ואלו הן זב וזבה ויולדת ומצורע. ולשון התורה בכל אחד מאלו הטמאים שהוא חייב קרבן כאשר נשלם טהרתו כמו שביארנו שם וכאשר טבל אחד מאלו והעריב שמשו יקרא מחוסר כפורים עד שיביא קרבנו. ואין מותר לו לאכול קדש עד שיביא קרבנו. וטבול יום הוא האיש אשר טבל במי מקוה קודם שהעריב שמשו אמר הי"ת (ויקרא ט"ו:ט"ז) ורחץ (בשרו) במים [את כל בשרו] וטמא עד הערב ואינו מותר לאכול בתרומה כל זה היום אבל יטמא אותה ויחזירה שלישי כאשר נגע בה כמו שביארנו בפתיחה וכמו שיתבאר בסוף זבים:

ובעל קרי הוא. אשר ראה ש"ז קודם שיטהר והוא ראשון לטומאה כמו שאמרנו בעקרים והוא יטמא המעשר וישיבהו שני כמו החולין ולזה אסור בשלשתן ר"ל בקדש ובתרומה ובמעשר כמו שיתבאר. וכבר קדם לנו ענין אמרו מטמא משכב התחתון כעליון. ושתי ראיות הוא שיצא ממנו הזרע שתי פעמים. ושלש שיצא ממנו שלש פעמים. וירצה הנה באמרו הזרע זובו של זב. והעיקר אצלינו שאין בין זב שראה שתי ראיות לרואה שלש אלא קרבן והנה יתבאר כל זה במס' זבים וכאשר טהר בעל שתי ראיות וטבל במי מעיין נשלם טהרתו ובעל שלשה ראיות ישאר אחר הטבילה מחוסר כפורים עד שיקריב קרבנו. והזב לבדו יותר משאר הטמאין שלא יטהר במי מקוה אלא במי מעיין בהכרח והנה אמרו הנה ביאת מים חיים לפי שלשון התורה בו ורחץ בשרו במים חיים. וכבר ביארנו ג"כ שהמוסגר והמוחלט לענין טומאה שוין. ואם יכנס בבית יטמא כל מה שבו והוא אמרו בביאה אבל בימי הסגר לא יחויב שיהיו בגדיו פרומים וראשו פרוע ובימי חלוטו יחויב לו זה. וכן כאשר טהר מתוך ההסגר לא יחויב לא גלוח כל שערו ולא ב' צפרים

ושאר המלאכות. אולם כאשר טהר אחר החלט יחייבוהו זה וזה כלומר [צ"ל כולם] פסוקי התורה. ובאה הקבלה (נזיר דף נג:) שאמרו ית' וכל הנוגע בעצם ר"ל ג"כ אבר שאין עליו בשר כראוי ואמרו בחלל חרב או במת או בעצם אדם או בקבר ירצה בו אבר שיש עליו בשר כראוי שהוא יטמא במגע ובמשא ובאהל כמו שיטמא האדם זה הפרש בין אמרו בעצם ובין אמרו או בעצם אדם שאמרו בעצם אדם ירצה בו שיהיה זה העצם כמו האדם שיהיה בו בשר וגידים ועצמות והנה יתבארו כל אלו הדינים וראיותיהן בתחלת אהלות. וכאשר אמר בשר כראוי כפל אותו ואמר שענין כראוי בשר שהוא ראוי להעלות ממנו ארוכה ר"ל שיתרבה ממנו הבשר על כלל זה האבר ויגן עליו. וכאשר היה על זה האבר אשר נחתך מהאדם שהבשר יהיה אפשר שיתלקח ממנו כלל בשר האבר אם ישאר מחובר באדם הנה זה האבר יטמא במשא ובמגע ובאהל כמו המת. וא"ר יהודה שאפילו נשאר סביב האבר מבשר כעובי החוט של ערב אפשר התלקחו אם ישאר וחוט הערב יותר עבה מחוט השתי ואין הלכה כר' יהודה. אבל נראה בכל אבר כפי מזגו ותכונת בשרו לפי מה שישפוט אותו מלאכת הרפואה. ונשאר לנו בכאן הערה על ענין מה וזה כי כאשר אמרנו שהמצורע מטמא בביאה ומת מטמא באהל הנה לא תחשוב שהמצורע ג"כ והמת דינם בזה שוה שהמת כאשר נכנס תחת האהל יטמא כל מה שבו וכן המצורע. אין הענין כן לפי שטומאת אהל תקבץ שלשה ענינים וזה שכל מה שיהיה עם המת תחת אהל אחד יטמא וכן האדם או הכלים כשהאהילו על מת יטמא המאהיל וכן כאשר האהיל המת עצמו על האדם ועל הכלים יטמא אותם כאשר התבאר במס' אהלות וזה דין כל מה שיטמא באהל. והמצורע אינו כן אבל אמנם יטמא מה שיגיע ממנו תחת אהל אחד ובתנאי שיעמוד המצורע תחת זה האהל עד שיהיה לו מושב כמו שנבאר בי"ג מנגעים אולם כאשר היה המצורע עובר מתחת האהל הנה לא יטמא מה ששם. הנה כבר התבאר לך ההפרש בין אמרנו מטמא בביאה ואמרנו מטמא באהל:

משנה ו

בעבור שזכר מדרגות הטומאה והתחיל ביותר קל מהן וסיים ביותר עליון לקח גם כן במדרגות המקומות הטהורים אשר הם גם כן מסיבות הסרת הטומאות והתחיל במדרגה ביותר קלה וביותר כוללת. אמר השם בעומר (ויקרא כ"ג:י') וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר ואמר בשתי הלחם (שם) ממושבותיכם תביאו לחם תנופה. ואמר בבכורים (דברים כ"ו:ב') ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך:

משנה ז

אמר השם במצורע (ויקרא י"ג:מ"ו) בדד ישב מחוץ למחנה מושבו ולזה יצא מכל המדינה ור"ל. עד שירצו אנשי המדינה בכלל או שבעה טובי העיר כמו שביארנו במגלה שאם רצו לקוברו במקום מהמדינה יוכלו לקוברו וכאשר יצא המת מהמדינה אין להם להחזירו למדינה לקוברו שם ואפילו ירצו כלן בזה לפי שהטומאות שרחקו מהמדינה ויצאו ממנה לא יכנסו אליה:

משנה ח

לפנים מן החומה. ירמוז אל חומת ירושלים אמר השם בבכור והם קדשים קלים כמו שהתבאר בחמישי מזבחים לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה במקום אשר יבחר ה' אלהיך בו ובמעשר שני כתיב ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך בבקר ובצאן וביין ובשכר ובכל אשר תשאלך נפשך ואכלת שם (דברים י"ד:כ"ו) ודע שישראל היו במדבר על שלשה סדרים. מחנה ישראל והם הארבע מחנות. מחנה לויה והוא מאמר השם וסביב למשכן יחנו (במדבר א':נ'-נ"א). ומחנה שכינה והוא חצר אהל מועד ומה שבתוכו ובכמותם המדרגות לדורות. מפתח ירושלים ועד הר הבית מחנה ישראל. ומפתח הר הבית עד פתח העזרה ר"ל שער נקנור מחנה לויה. ומפתח העזרה ולפנים מחנה שכינה. וכבר התבאר זה בתחלת ספרי. ולשון התוספתא כשם שהיו במדבר שלש מחנות מחנה שכינה ומחנה לויה ומחנה ישראל כך היו בירושלים מפתח ירושלים ועד הר הבית מחנה ישראל. מפתח הר הבית עד שער נקנור מחנה לויה. משער נקנור ולפנים מחנה שכינה. והן הן קלעין שהיו במדבר. והנה נבאר הפסוק אמר (שם ה) וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש היה עולה בדעתנו ששלשתן צרוע וזב וטמא נפש ירוחקו למקום אחד. לולי שמצאנו אמרו במצורע (ויקרא י"ג:מ"ו) בדד ישב וכאשר מצאנו המצורע אשר הוא יותר חזק הטומאה מהזב לפי שהוא מטמא בביאה כמו שקדם כבר הפריד לו מקום והרחיקו יותר משאר הטמאים ידענו שכל מי שהוא חזק בטומאתו יהיה מקומו יותר רחוק והוא אמרם שומע אני שלשתן במקום אחד ת"ל במצורע בדד ישב מחוץ למחנה מושבו. מצורע היה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל מה מצורע שטומאתו חמורה וחמור שילוחו משילוח חבירו אף כל שטומאתו חמורה חמור שילוחו משילוח חבירו הנה לזה השרש רחקנו המצורע חוץ לשלש מחנות ויצא מן ירושלים וזב וזבה ונדה ויולדת חוץ לב' מחנות יצאו מהר הבית. ולא נרחיק טמא מת זולת ממחנה שכינה והוא לפנים מהר הבית לפי שטומאת מת לא יטמא באבן מסמא וזב וזבה ונדה ויולדת מטמאים באבן מסמא כמו שקדם. ובתוספתא ולא טמא מת בלבד אלא אפילו מת

עצמו [שנאמר] ויקח משה את עצמות יוסף עמו (שמות י"ג:י"ט) עמו במחנה לויה. וע"י ההקש יהיה טמא מת מותר ליכנס לחיל ולעזרת נשים שהכל בדמיון מחנה לויה כמו שהקדמנו להיותן שוין. כבר ביארו בתוספתא ואמרו החיל ועזרת נשים מעלה יתירה בבית העולמים והטמאים שנכנסו לשם פטורים ולא נרחיק טבול יום מן החיל כמו מה שהרחקנו טמא מת לפי שטבול יום כבר נטהר. בשלישי מטבול יום אמרו וחכ"א אין טבול יום טמא והרחקנו מעזרת נשים טבול יום ולא נרחיק מחוסר כפורים לפי שטבול יום אסור בתרומה ומחוסר כפורים מותר בתרומה כמו שקדם וזה כולו על השרש הנזכר כל שטומאתו חמורה מטומאת חבירו חמור שילוחו משלוח חבירו וענין חייבין עליה חטאת שהטמא כאשר נכנס לעזרת ישראל ובמה שאחריו בשגגה הוא חייב חטאת לפי מה שהתבאר בשבועות (דף יד:) וזולתו וכבר ביארנו בזבחים ששחיטה כשרה בזרים ולזה כבר יכנס ישראל לעזרת כהנים וישחט שם הקרבן. ובתוספתא (פ"א) נכנסו מצורעים לפנים מן החומה לוקין את הארבעים. זבים וזבות נדות ויולדות להר הבית לוקין פ' ואמרו הנה חומה ירצה בו חומת ירושלים. אמנם חומת איזה מדינה תהיה בארץ ישראל ואע"פ שנוציא ממנה המצורע הנה אם נכנס בה לא יחייבהו מלקות. ושיעור זאת הברייתא אצלי שמצורע שנכנס להר הבית או זב שנכנס לחיל לוקין שמונים. וזהו אשר ביארנו על השרשים לפי שכל מקום מהן שמור עליו בגדרו:

משנה ט

אמר השם יתברך לאשר במקדש (ויקרא י':ו') ראשיכם אל תפרעו ואמר (שם כא) כל איש אשר בו מום לא יקרב ועוד אמר (שמות ל':כ') בבאם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימותו ת"ק סבר שהאזהרה מליכנס להיכל לבד בלתי קדוש ידים ורגלים. ורבי יוסי סבר שאין בין האולם והמזבח ג"כ מותר למי שלא קדש ידיו ורגליו ליכנס לשם ואין הלכה כר' יוסי ואע"פ שהתוספתא כבר ייחס מאמרו לחכמים והמאמר הקודם לרבי מאיר והדברים החמשה השוה בהן בין האולם ולמזבח להיכל בשעת הקטרת הקטורת בהיכל וכל יום פורשין כל העם מן ההיכל. ושבין האולם ולמזבח. אולם ביום צום כפור (שני עתים) יקטיר כה"ג הקטרת בקדש הקדשים ולא תחייב הפרישה זולת מהיכל לבד ולדעת ר' יוסי אשר ישוה הקדושה בהיכל ובין האולם ולמזבח וישימה קדושה אחת היא אשר תהיה עשר קדושות כמו שזכר תחלה. ולשון התורה הוא ג"כ באיסור הכנסת השיכור למקדש והוא אמרו (ויקרא י':ט') יין ושכר אל תשת וכן אזהרת כה"ג מהכנס לקדש קדשים זולת ביום הכפורים אמר (שם טז) ואל יבא בכל עת אל הקדש וגו' בזאת יבא אהרן וגו' והוא יכנס בזה המקום ביום צום כפור ד' פעמים הראשונה בקטרת ויקטיר שם

בקדש הקדשים כמו שביארנו במסכת יומא. והפעם השנית בדם הפר. והפעם השלישי בדם השעיר. והפעם הרביעי יכנס להוציא את הכף ואת המחתה מקדש הקדשים כמו שהתבאר שם. ובתוספתא (פ"א) כה"ג נכנס לשם בכל שנה ושנה לעבודת יום הכיפורים ארבע פעמים ביום ואם נכנס חמשה חייב מיתה: וכבר התבאר במדות (פ"ד) שעליה היתה על ההיכל. ובתוספתא אמר אין נכנסים לה אלא לשנים לידע מה היא צריכה רצה לומר לבית קדש הקדשים שעל עליה לפי שבית קדש הקדשים וכו' כמו שהתבאר שם:

פרק ב

משנה א

דע שפסוקי התורה בטומאת מיני הכלים כמו שקדם בפתיחת זה הסדר. אבל הפסוקים ההן באו מהן קצתן בטומאת מת וקצתן בטומאת שרץ ובטומאת זב ובטומאת נגעים ובטומאת שכבת זרע. ולמדנו קצתן מקצתן בפנים רבים מההקש משלשה עשר מדות וכבר ידעת שכונתנו בזה החבור הקצור במה שאפשר ועזיבת מה שיאריך בו ההקש ורבוי הענינים ואני אקח ביותר זך וביותר נקי מכל אלו המאמרים. וכאשר אקח הראיה לך בפסוק על טומאת מין ממיני כלים לא תטריד מחשבתך באיזה מין ממיני הטומאה באיזה הפסוק אם בטומאת שרץ או בטומאת מת או זב או זולתו לפי שהתלמוד כבר למד קצת מקצת באופני ההקש. אמר ית' (ויקרא י"א:ל"ב) מכל כלי עץ או בגד או עור או שק. אמנם כלי עצם הנה למדנו אותו מפסוק (במדבר ל"א:כ') וכל מעשה עזים אמרו לרבות העשוי מן העזים אפי' מן הקרנים ומן הטלפים שאר בהמה וחיה מנין ת"ל מעשה ר"ל כל מה שיעשה ממנו מהכלים אפילו מעצמיהן וטלפיהן וקרניהן. ואמנם אמר מעשה עזים לא מה שיעשה מעצמי העוף או הדגים מן הכלים שלא יקבלו טומאה כ"א מן החי ההולך לבד: וכלי זכוכית. והם כלי הזגג והם יקבלו טומאה מדרבנן הקישו אותו לכלי חרש לפי שיעשו מהעפר כמו כלי חרש אבל שמוהו חכמים יטמא בנגיעת אב הטומאה אפילו מגבו כמו כלי עץ וזולתו ואין בזה דין כלי חרש כמו שהתבאר שהוא לא יטמא אלא מתוכו אבל הזכוכית להיותו נראה מה שבתוכו כאילו הוא על שטחו שמו קרוב הטומאה משטחו מחוץ כהגעתו מתוכו והוא אמרם מפני שנראה תוכן כברן: ופשוטיהן. הפשוטין מהן אשר אין לו כפיפות ולא קערורית: ומקבליהן. מה אשר לו כפיפות או קערורית עד כי כאשר הושם בו הדבר הניגר יקבלהו ולא יתפשט על כללו ולקחו ראיה על היות פשוטיהם טהורים מפסוק (ויקרא י"א:ל"ב) מכל כלי עץ או בגד או עור או שק ואמרו דומיא דשק מה שק שיש לו קבול אף כל שיש לו קבול. וכבר אמרנו ששק הוא

נעשה מן השיער ונלקח ממנו יעשו ממנו כלים לשאת בתוכו. אולם כלי זכוכית הנה הן דומים לכלי חרש כמו שאמרנו וכלי חרש ג"כ לא יטמא עד שיהיה בו בית קבול דכתיב (שם) וכל כלי חרש אשר יפול מהן אל תוכו עד שיהיה לו תוך. ודע שפשוטי אלו הכלים כמו הכסא והלוח והעור והדומה להן שהן כולם יטמאו מן התורה במשכב הזב ומושבו ואע"פ שאין לו בית קבול לפי שהוא ראוי למשכב ומושב כמו שיתבאר בזאת המסכת. אולם בשרץ ובמת וזולתו מאבות הטומאה הנה לא יטמאו אלא מקבליהן. אולם כלי עץ ועור ועצם הנה פשוטיהן יטמאו ג"כ ואפילו בשאר טומאות וזה מדרבנן. ובגמ' בבא בתרא (דף סו.) אמרו פשוטי כלי עץ מדרבנן. ואמרו בכאן כלי עץ פשוטיהן טהורים ירצה בו מן התורה שאין הבדל בין כלי עץ או כלי עצם ועור ושמור זה השרש תמיד: עוד אמר נשברו טהרו. ענין זה כי כאשר נטמא כלי מאלו המינים הארבע ואחר טומאתו נשבר נטהר ותהי' החתיכה טהורה ואם תקח זאת החתיכה ותתקננה ותעשה ממנה כלי אחד הנה זה הכלי טהור ואמנם תטמא בעתיד כאשר יגע בו אחד מאבות הטומאה לפי מה שקדם באורו א] וזה ענין אמרם מקבלין טומאה מכאן ולהבא בכל מקום שאמרו זה אינו מן [כופרא במס' ע"ז דף לג:] מאי כלי נתר כלי מחפורת של צריף. וכלי נתר הוא כלי הטפל והוא אבן רכה מאד בדקות המראה יותך במים במהירות ירחצו בו השיער והבגדים וכן מנוהו החכמים בכלל המנקים אמרו [שבת פט: נדה סא:] נתר ובורית קימוניא ואשלג. ועשיית אלו הכלים נמצא אצלנו בקצווי המערב ומלאכתו קשה מאד וזה שיולש הטפל ויעשו ממנו כלים לשתית המים לפי תמונה הנעשה מן החרש אבל הוא לא יסבול האש כמו שיסבול החרש אבל אם ישיגהו חום מעט מהאש יתבקע הכלי ויפסד אם לא הכהו החום ג"כ בכלל חלקיו הנה אצל מה שיגיע הכלי במים יותך ונפסד ואלו הכלים אמנם יצטרכו לשתית המים מפני שהיא עריבה בה מאד וריחו טוב עושין אותם לחולים ולחלושי האסטומכא ולא יוכל לבשל זה הכלי אלא החריף מאד במלאכה עד שיצא הכלי ממורט המראה כמו הטפל הוא להיותו מגיע לו מהבשול מה שלא יתיכהו המים עמו ואי אפשר לעשות ג"כ אלא רקיק דק מאד יהיה עבה דפנו קרוב מעלה לפי שאם היה עבה מה שיתהוה האש מתוכו לדקות האש ועל זאת המלאכה בעצמה יעשו אצלינו כלי אלא שמראהו אדום חזק האדמימות וכן כליו והוא ג"כ יעשה לשתות המים והויית אלו הכלים לא יתעכבו באש. אולי בעבור שלא ישנו מראהו אבל מראה הכלי נא ומבושל מראה אחד והיה עולה במחשבתנו שהוא כלי אדמה ולא יקבל טומאה ולמדנו שהוא מאשר שרשו טיט וכבר נקלה באש ואף על פי שהוא מעט הנה הוא כמו כלי חרש אמר בסיפרא וכל כלי חרש לרבות כלי נתר ואמנם הארכתי בזה

הענין זאת האריכות הרבה לבאר לך הענין ולפרש האמת לפי שכל מי שבאר המלות במה שהגיע אצלי יפרשו כלי נתר כלי האלום. ואני נפלא מאומר זה איזה דבר יחשב שפירש דבר לא מושכל ולא מקובל איך תעשה כלי מאלום ואין ספק שהאומר זה לא ראה אלום מימיו ואם אמרנו שהוא חפר במקור האלום אבן אלום גדולה ועושה ממנו כלי הנה לא יצלח לקבל כל דבר לענין מהענינים. ואם יהיה זה הנה לא יקבל טומאה לפי שהוא כלי אדמה אשר לא יקבלו טומאה כמו שיתבאר. ואשר ראוי שתבינהו שכל הטינים כאל טפל ואל אנגבר ואלטין אל ברמיני ואל מנטיות וזולתן מן הטינים כאשר נעשה מהן כלים כל זמן שהן נאים ולא נקלו באור הנה הן כלי אדמה ולא יקבלו טומאה וכאשר נקלו ואע"פ שלא יסבלו האש עד שיבושל דפנותם כמו החרש הנה הן דומים לחרש והוא אשר יקרא כלי נתר ואשוב אל כוונת ההלכה אמר שהן יטמאו ויטמאו זולתן מאוירן אמנם היות כלי חרש מטמא מאוירו לבד כמאמרו יתברך וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו. אמרו מתוכו הוא מטמא ואינו מטמא מאחוריו ובמקום אחר אמר מתוכו הוא מטמא ואינו מטמא מגבו. הנה כבר התבאר לך שאמרנו גבו או אחוריו דבר אחד. אולם שאר הכלים אינם כן אבל כאשר הגיע הטומאה באוירו ולא תגע בגופו הנה הוא טהור וכאשר נגע בו הטומאה ואפילו מגבו הנה כבר נטמא והוא מאמר המשנה בתחלת חולין הטהור בכלי חרש טמא בכל הכלים והטהור בכל הכלים טמא בכלי חרש. וכבר הקדמנו בפירוש מאמרינו ובארנו שכלי חרס לא יהיה אב הטומאה אמנם יהיה ולד הטומאה לעולם ושכל ולד הטומאה אמנם יטמא אוכלים ומשקין הנה אמרו הנה מכלי חרש שהוא מטמא זולתו מאוירו ענינו כי כאשר הגיעו אוכלין טהורים באויר כלי חרס הטמא נטמאו אף אם לא תגע בכלי. והנני עתיד להביא לך משלים מזו בזאת המסכתא. ובגמ' פסחים [דף יח:] אמרו מכל האוכל יטמא אוכל מטמא מאויר כלי חרש ואין כל הכלים מטמאים מאויר כלי חרש. עוד אמרו (בת"כ) מטמאים מאחוריהן. שכלי חרש הן גבי כלים. מטמאים האוכלים והמשקים בגבן כאשר יהיו טמאין ויגעו אוכלים טהורים ומשקין טהורים באחורי הכלי הטמא נטמאו האוכלים והמשקים. עוד אמר ואינם מטמאים מגביהן ר"ל טומאתו בעצמה הנה הוא אם נוגע שרץ בכלי חרש מגבו הנה לא יטמא. הנה כבר התבאר שכלי חרש טומאתו בעצמו יהיה מאוירו לא מגבו וטומאתו למה שיטמא יהיה מאוירו ומגבו ואמנם פעם יקרא גב הכלי אחוריים ופעם גב שלא יפול הספק בין טומאתו על זולתו וטומאתו לעצמו הנה שם בשמות הבדל להבין העניינים אצל טומאתו לזולתו אמר אחוריהן להיות השורש אצלנו שאחורי הכלי תטמאו אוכלין ומשקים ואצל טומאתה לעצמה אמר גביהן להיות השורש אצלנו כלי

חרס אינו מטמא מגבו ושמור אלו השרשים כולם הקודמים בזה הבאור שהן ג"כ יוכפלו בעתים. עוד אמר ושבירתן היא טהרתן לפי שכלי חרס כאשר נטמא לא יטהר במקוה ולא יועילהו זה והוא בטומאתו עד שישבר זה ל' התורה כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשברו. וכן כלי זכוכית ואין הבדל בין החרש או אל מד"י ואל צר"י הכל כלי חרס יקרא לענין טומאה:

משנה ב

אמר ית' וכל כלי חרס ואמר בספרא מנין לרבות שברי כלי חרס ת"ל וכל כלי חרס. הנה יגיע מזה השורש שכלי החרש כאשר נשברו ונשאר מהן שארית מקבל דבר הנה זאת השארית תטמא להיות בזה כלי קטן והנה יודיענו ההלכה כמה יהיה השיעור אשר ישאר ממנו ואמר שהכלים הקטנים מכלי חרש כאשר היו מקבלים כדי סיכת אדם קטן עד שתקבל לוג ומגדול שתקבל לוג עד שתקבל סאה שמן כאשר נשברו ונשאר מחרסים משולי קרקרותיו או מן דפנותיו שיעור כי כאשר ישב על שטח הארץ בלתי שיסמוך על צדדיו או יסמך יקבל רביעית אשר הוא [צ"ל רובע] רוב הלוג הנה זה החרם יקבל טומאה וזה ענין אמרו קרקרותיהן ודפנותיהן יושבין שלא מסומכין. הנה יהיה הכלי בשרשו מן הגודל אשר תחזיק מן סאה עד סאתים הנה יצטרך שיהיה הנשאר מחרסים כאשר נשברו מה שיקבל חצי לוג ואז יטמא זה הנשאר ואם היה מן הגודל שתחזיק מסאתים עד ה' סאין הנה יצטרך שישאר ממנו ואז יטמא לוג שלם. וכבר בארנו פעמים שסאה ו' קבין וקב ד' לוגין ולוג ד' רביעיות ושיעור הרביעית הם אצבעיים באורך ואצבעיים ברוחב והגובה אצבעיים וז' עשיריות אצבע והאצבע אשר בו יהיה המדה מהיד היא הגודל מהיד. וכן בארנו המדה אשר זה מדתה יחזיק מהמים כ"ז דרה"ם מצריים בקרוב ולא נצטרך לשוב זכרון אלו המדות ג"כ כאשר יוכפלו בזה הסדר ואשוב אל שלימות ביאור ההלכה. וזה השיעור הוא דעת ר' ישמעאל אולם ר' עקיבא אומר שאני לא אשער הכלי במה שהיה מחזיק לא סאה ולא סאתים ואמנם נשערהו בתמונותיו המפורסמות. ומאמר ר"ע מבואר על הפנים אשר בארנו ולא נשאר בזאת ההלכה בלתי באור רק השמות לבד ואמר קדרות הדקות הקדרות הקטנות. חביות לודיות החביות הנעשות בלוד שם ארץ מארץ ישראל מיוחסות אליה. וכן אמרו לחמיות מיוחסות לבית לחם: וחצבין גדולים. התוספת הגדולה והן היותר גדולים ממה שאפשר כמו אלו הכדים הבאים משבילי"א בזמנינו זה: ופכין. קבוץ פך והוא פך השמן. ואמרו גלילים מיוחסים לגליל העליון וגליל התחתון היו נעשות במקומות ההן: ואביונות. חביות קטנות אמר שיעור קרקרותיהן כל שהוא לפי ששוליהן מחודדים כמו שולי קצת כלי הזכוכית. וכאשר נשאר מה שיקבל

שיעור הנה הוא יטמא לפי שהוא ישאר תמונת כלי קטן יעשה מתחלת ענינו כזה : אמנם צדיהן הנה הן לא יקבלו טומאה ר"ל השארית אשר ישאר מצידיהם לפי שלא יהיה בצדם קערורית כמו הכדים והקדירות אבל צידיהן שוה השטח כל מה שנשאר מהן נשאר דומה ללוח פשוט וזה תמונתו והלכה כר"ע:

משנה ג

אמר ה' בכלי חרס (ויקרא י״א:ל״ג) אשר יפול מהם אל תוכו יטמא ובאה הקבלה את שיש לו תוך טמא ואת שאין לו תוך טהור ר"ל שלא יקבל טומאה מהטומאות. ושרש אחד שכל שאינו עשוי לקבלה טהור ואע"פ שהוא אפשר שיקבל הנה כל מה שימנה מכלי חרס שהוא לא יקבל טומאה הוא אם מה שאין לו בית קיבול או אם מה שיש לו בית קיבול אבל לא נעשה לקבלה. ונשאר באור השמות: טבלא שאין לה לזבז. לוח פשוט שאין לה שפה גבוהה על שטחה וזו השפה תקרא לזבז בלשון המשנה: ומחתה פרוצה. מוגמר הוסר מקיפו: אבוב של קלאין. כלי יעשה בו קליות הפולים והאפונים וזולתן מן הגרעינים הגסים והוא מנוקב השולים כמו הכברה כמו שבארנו במנחות (פרק ר' ישמעאל) ליכנס אש באלו הנקבים ולזה לא יקבל טומאה לפי שאין לו תוך: וסילונות. קבוץ סילון והוא כלי חרס ארוך אין לו שולים ורוכב האחד על השני עד שימשכו בו המים ממקום למקום וכן יעשו מושכי המים כלן. אמר אע"פ שהן כפופים כזאת הצורה אשר אפשר שישאר מעט בשוליו או יהיה בו גם כן בית קבול על זאת הצורה והדומה לה שהם לא יטמאו לפי שלא נעשת לקבלה לפי שהכוונה מאלו הקנים החלולות שיגר עליהן המים לא שיתקבצו וינוחו בו: וכבכב כמו כפכף והוא כסוי מחרס עשוי לכסות בו סלי הפת שאינו לקבלה: וטפי הוא שם חסר והשלם הוא טפיח והוא כלי חרס חד השולים ושמו המפורסם בערבי קאדס. ואמר כי כשנעשה זה הקאדס בעת עשייתו לשום בו הענבים כדי שישארו קרים כמו עת לקיטן מן האילנות ורוב מה שיעשה זה הנה הן טהורים לפי שלא נעשה לקבלה: וחבית של שייטין השייטין יעשו חבית ויקשירו עליה בגד דק או עור וישוטו עליה על פני המים וזה ג"כ לא נעשה לקבלה: וחבית דפונה בשולי המחץ. מחץ הוא כלי גדול מחרס והוא אשר תקרא במצרים אל מחגי"ר ובמערב יקראו אותה קצרי"ה ולו קצה דומה לו לדמיון בית יד והוא שולי מחץ ושולים הן הקצוות וזאת החבית היא חקוקה בקצה הזאת להטמין היד בו בעת הגבהת המחץ ולזה לא תטמא לפי שלא נעשת לקבלה. וידוע שמטה וכסא וספסל והוא אלמנכ"ר ושלחן ומנורה כלן אין להן תוך. אמנם ספינה של חרס כבר התבאר בגמ' שבת (דף פג:) סבת היותה טהורה והוא מאמר המשנה מנין לספינה שהיא טהורה שנאמר דרך אניה בלב ים ובגמרא בארו

שאפילו הספינה של חרס טהור כים מה ים טהור אף ספינה טהורה ואפילו היא של חרס: ואמרו כל שאין לו תוך אין לו אחוריים. ר"ל שאחוריו לא יתטמאו במשקים כמו שזכרנו באשר אין לו תוך וזה שמשקים טמאים כאשר נגעו באחורי הכלי יתטמאו אחורי הכלי לבד. ואני עתיד לבאר זה בפרק כ"ה מזאת המסכתא. ויהיה עולה על הדעת כי אחר שאין צריך בזה הדין מן הטומאה תוך יהיה פשוטי כלי חרם יטמאו במשקים טמאים על אלו הפנים לבד ואמר שאין הענין כן אבל הוא טהור מכל הצדדין:

משנה ד

יעשו כלים מחרס כמו עששית יכנס בו הנר והוא מכוסה כדי שלא יכבהו הרוח ולו נקבים בצידיהם תצא מהן האורה וזה הכלי תקרא פנס: ומגופת היוצרים. אבני היוצרים מלשון (נחמיה ז':ג') יגיפו הדלתות והן מחרש ויעשו עליו הכלי' ואצל היוצרין מהן הרבה יעשו עליו אל גפ"ן ואל צאר"י והדומה להם מהכלים הגדולים אשר נבנין ביד ואשר ישליך עליהן הטיט תחלה מהן יעשו הכלים אשר אין להן שפה ולזה הן טהורים. ואשר יתקנו עליו הכלי ויעמידהו אחר שקבל תמונתו מן הטיט הנה לזה הכלי שפה ולזה הוא טמא. וענין פותח בה אשר יפתח הטיט ביד עליו עד שיקבל התמונה. ומשפך הוא בלשון ערבי אלקמ"ע ותמונתו מפורס' והוא נמצא אצל [הרוכלים] העשרייר"א יצטרכו אליו במכירת מי הוורד והשמנים בעלי הריח מריח בו הקונה מזה הבושם ויעזבו בצד המשפך מעט להריח בו הנה כבר שב כלי קבול ולזה הוא טמא והלכה כר' עקיבא:

משנה ה

חביות ניירות. מיוחסות אל מקום. וכסוי הלפס. יצא מגב הכסוי ידמה לאבוב של קנה והוא בית יד הכסוי. ונקוב הוא שיהיה בזה הכסוי נקב ויצא ממנו העשן: מסננת לתוכו. הירק להגיר מימיו. ורונקי שם יוני והוא הירק השלוק כאשר נעצר ונדבק קצתו לקצתו ואמר שזה הכסוי כאשר לא יהיה מחודד שיוכל לעמוד על עצמו ולא יהיה נקוב ישימו בו הירק לזככו מהמים יהיה נא או מבושל ולזה יהיה טמא:

משנה ו

גסטרא. הוא כלי אין לו בית יד ולא בית קבול ואמנם הוא תושבת לכלים ישימו עליהם הכלים הגדולים המלאים מים לקבל טפטופן וכן בארנו במסכת שבת (דף צו.): וכבשן. הוא הכבשן אשר יבשלו החרס בו: וטיטרוס. הוא כלי חרס מושבו רחבה ולו צואר צר ארוך דק מאד ובתושב הכלי נקבים נקבים כאשר תמלא הכלי במים והושם האצבע על ראש הצואר הדק ימנע האויר מליכנס בכלי ולא יצאו המים אשר בו מאלו הנקבים וכאשר הוסר האצבע מראש הכלי יצאו המים מקרקעית הכלי ויקרא אצלנו זה הכלי

מזה המים. ואמרו מפני שהוא כמוציא פרוטות ר"ל כי המים כאשר יצאו מאלו הנקבים לא יצאו במהרה אבל יצאו מעט מעט באיחור גדול הנה כבר שב כלי קבול כי לזה נעשה. והלכה כר' יוסי:

משנה ז

אלו הקערות מעצם הטבלא והן כולן גשם אחד והרבה עושין מאלו במצרים וכל כלי ממנה כאשר יגיע השרץ באוירה נטמאה לבדה וישארו הכלים הדבקים בה טהורים ואם היה לזאת הטבלא אוגן גבוה מכל הכלים אשר בתוכה הנה כאשר יגיע השרץ באחת מאלו הכלים הקטנים כבר הגיע באויר זה האוגן הכולל ונטמאת הטבלא בכללה בהגעת הטומאה באוירה ואלו הקערות כולם הן מעצם הטבלא ונטמאות בכללה: בית תבלין של חרס. הוא כלי מחרס נחלק בעת עשייתו לרבועים רבים יעשו לשום בהן מיני התבלין כדי שלא יתערבו קצתם בקצתם: קלמרין המתואמות. הוא כלי נחלק באמצעו חלוקה אחת ואמר שדינן ודין הטבלא אשר בה הקערות אשר זכרנו אחד וזה שאם יהיה להן אוגן כולל תכלול הכלים והחלוקות אשר בתוכן הנה הכל נחשב כלי אחד ואם לא היה אוגן כולל הנה כל כלי וכל חלק וחלק נחשב יחידי ואע"פ שיהיו כולן דבוקים קצתן בקצתן. עוד אמר שזה הדין בעצמו בבית תבלין של עץ כאשר נטמא אחד מחלקיו במשקים טמאים לא נטמא חבירו אא"כ היה שם אוגן כולל הכל מחוץ אשר תשים אלו הרבועים כולן כלי אחד תכלול אותן וכאשר נטמא אחד מן הכלים נטמאו כולם וא"ר יוחנן בן נורי שבית תבלין של עץ כאשר לא יהיה לו אוגן ונטמא אחד מן החלקים במשקים טמאים נחשוב שעובי החלוק כבר נחלק לחצאין וכל מה שימשך לטהור טהור ומה שימשך לטמא טמא ונשאר בכאן שנבאר לאיזה ענין תקנו בבית תבלין של עץ טומאת משקין ולא אמר שנטמא אחד מהן בשרץ כמו שאמר בשל חרס ובכאן תצטרך שתהיה זכור לעקרים הקודמים וזה שכבר נאמר בהקדמה שכלי חרס מטמא מאוירו ואינו מטמא מאחוריו ושאר הכלים מטמאים בנגיעת הטומאה איך שיהיה מאחוריו או מתוכן וכאשר לא יהיה שם אוגן עודף כמו שהנחנו ובא שרץ בחלק מאלו החלקים נטמא זה הבית לבדו ולא נטמא אשר ימשך אליו לפי שהטומאה נוגעת בו מאחוריו וכלי חרס לא יטמא מאחוריו וכאשר היתה של עץ נטמא הכל לפי שכלי עץ כאשר נגעה בו טומאה נטמא בין מתוכו בין מגבו אולם משקים טמאים כבר בארנו בפתיחה שהם יטמאו מדרבנן הכלים כולם וכן הקדמנו שכלי שנטמא אחוריו במשקים טמאים לא נטמא תוכו והנה יתבאר בזאת המס' (פ' כ"ה מ"ו) שכלי שנטמא תוכו במשקים טמאים נטמא כולו ולזה אם היה לזה הבית תבלין של עץ אוגן עודף אשר נחשב כאילו כלי אחד והגיעו משקים טמאים בתוכו

נטמא הכל ואם לא יהיה שם אוגן גבוה אשר כל חלק נחשב לכלי והגיעו משקים טמאים באחד מהחלקים נטמא זה הבית ולא נטמא הבית הדבק בו לפי שמשקין טמאים נגעו בו מאחוריו ולא נטמא בזה כולו. אולם אם היה שרץ תמורת המשקים נטמא הכל והבן זה הנה כבר התבאר שדין השרץ בכלי חרס כדין משקים טמאים עם כלי עץ ועם זולתן מן הכלים וזה מבואר בתכלית:

משנה ח

הלפיד. אור דולק הוא כלי מחרס דומה כקנה ובראשו אוזן קטנה דבקה עמו בעת עשייתו יושם בו חתיכת בגד השרוי באלקטרן או בשמן תדליק וילך בו ויעשה ג"כ מחרס כלי בו מקום קערורית לישב בו הנר ויתקבץ בו כל מה שיגר מן השמן מפי הנר ותקיף על ראש האלמנר' כדי שלא יפסד הנחושת בשמן וזה הכלי נקרא בית שקעו של נר ויעשו כלי חרס באמצעיתו כסוי כגון שבכה עשוי בעת עשיית הכלי ורוב הכלים אשר ישתו בהם המים אצלנו כן וזה המין מן הקיתון הוא אשר יקרא צרצור כמו שיתבאר במקואות (פ"ג מ"ג) והן עושין סביב הקיתון אשר למעלה מהשבכה פגימות מעשה שושן דומין לשיני המסרק ולזה יקרא מסרק הצרצור וכן יקראו הפגימות אשר סביב צואר הרמון מסרק של רמון כמו שיתבאר בב' מעוקצים (מ"ג) ואמר רבי אליעזר שהשרץ כאשר הגיע באויר הקיתון למעלה מהשבכה אשר יקיפו בו הפגימות הנה לא יטמא שאין זה תוך כלי חרס מפני היות מקיפו מופגם מכל צד וחכמים מטמאין שזהו תוך של זה והלכה כחכמים:

פרק ג

משנה א

שיעור מה שיהיה הנקב אשר יתנקב כלי חרס ולא יטמא כאשר לא ישאר לו תוך הנה הוא יבאר השיעור אשר יהיה נקב כל כלי: וענין מטילין אותו לחומרו. שנדין עליו בחמור ולא יסור מלקבל טומאה ואע"פ שהוא נקוב בכונס משקה עד שיתנקב נקב יצא ממנו הזית ואז לא יקבל טומאה:

משנה ב

טפי ופך. שניהם כלי שמן אבל טפי כלי צר הפה מאד לא יגר ממנו כי אם טפה טפה ולזה יקרא טפי ואמרו שלשתן בזרעונים ר"ל הפך והטפי והצרצור שלשתן כאשר נקבו נקב יצא ממנו הזרע הממוצע בשיעור כמו הזרעונים והאפונים ודומיהן הנה הוא אז לא יקבל טומאה: ופי הנר. הוא התוספת היוצא מן הנר אשר יחזיק הפתילה וכאשר היה הנר מטיט בלתי מבושל אשר לא יטמא כמו שיתבאר במה שאחר זה שכלי אדמה לא

יקבלו טומאה אחר שבשלה פי הנר בפתילה ושבחרס הנה הוא ג"כ לא יקבל טומאה לפי שלא נתבשל הנר בכללו. ואין הלכה כרבי אליעזר. והלכה כרבי יהודה:

משנה ג

כבר קדם לך בפ' השני שכסוי כלי חרס תטמא כאשר היה הכסוי ממנו יקבל רביעית ואמר כי כאשר ניקבה החבית ונסתם מקום הנקב בזפת עוד נשברה החבית והיה מחרסיה חרס תקבל רביעית יושב שלא מסומך כמו שקדם הנה הוא יטמא ואע"פ שזה החרס הוא אשר בו הנקב הסתום בזפת לפי שהחבית בכללה שם כלי היה עליה ואפילו אחר הנקב וזה החרס הוא שבר כלי ושבר חבית הוא ואע"פ שהיה נקב אולם חרס חבית כאשר נקב אחר שבירתו אע"פ שסתם פי הנקב הנה הוא לא יטמא לפי שמאז שניקב החרס בטל שם כלי מעליו:

משנה ד

נתרועעה. נקרעו ונסדקו חרסיו אבל לא נפלו חרסיו ולא התפוררו מלשון (ישעיה כד) רוע התרועעה: וביאור וטפלה בגללים החליק עליה בגללי הבקר וטפלה מלת עברית ותטפול על עוני (איוב י"ד:י"ז). ר"ל החזקת בו והחלקת עליו כדי שיתקיים וישאר על צד הדמיון וזה על דרך משל ולא נצטרך לכפול בכל זאת המסכתא כי כאשר אמר מכלי טמא אמנם ירצה בו שהוא יקבל טומאה וכאשר יאמר טהור ירצה בו שלא יקבל טומאה וכן כאשר בארנו מלה לא נכפיל ביאורה כדי שלא יארך המאמר. עוד נבאר שזה החבית המקובצת אשר אמר ממנה טהור כאשר היה בה חרס מחזיק רביעית הנה הן כולן תטמאו במגע רוצה לומר שאם יגע בו שרץ מתוכו הנה תטמאו כולן להתדבקם והתאחדם אולם שיטמא באויר כמו שיטמא כלי חרס זה לא יתבאר זולת בחרס החמת שיחזיק רביעית לבד שהוא כאשר הגיע שרץ בתוספת [נ"א בתוך] זה החרס יטמא ואפי' לא יגע השרץ בו כדין טומאת כלי חרס שהוא כלי בפני עצמו כמו שהקדמנו בפרק השני:

משנה ה

הבריא. החזק והשלם ואמרו רבי מאיר ורבי שמעון כי כאשר נטמא זה הכלי בנפול הטומאה באוירו הנה כל מה שנגע בזה הטפלה מהאוכלים והמשקים יטמא לפי שזאת הטפלה מכלל הכלי וכאילו היה מעצמו וזהו ענין אמרו מטמאים וחכמים אומרים אמנם שזה הדין יתחייב לטופל הכלי אשר כבר נסדק אשר הוא צריך לזאת הטפלה: וקירויה שם כלי חרס אשר ישתו בו המים מן הבארות כמו שעושין אצלנו בכלי הנחושת והברזל. וחידוק הוא כמו הידוק והוא החתום והקשור ואמר שזה המחלוקת בעצמו במי שיקשור זה הכלי בעור או בנייר והדומה לו שדעת ר' מאיר שאם נטמא הקרוי יטמא בעבורה זה

הקשור גם כן ואפילו הוא שלם וחכמים אומרים אם היה קשור בעבור שנסדק אז יהיה הקשור חשוב כעצמה והלכה כחכמים:

משנה ו

יבלית. עשב לח מאד ופטסין קבוץ פיטם והוא כלי על דמיון האצטומכא גדולה מאד ישימו בו המים בספינות ויקחו זה העשב ויטחו בו הפיטס מבחוץ עד שלא יטיפו ממנו המים בחוץ ואמר שאם זה הטיחה היא צריכה אליו הנה הוא יחשב מכלל הכלי עוד אמר שכסוי החבית ואע"פ שהי' היטוחו סביבה בטיט כמו שהוא מפורסם אינה חיבור ולא נחשוב החבית וכסויה כלי אחד שהכסוי דבק בטיט ובעת שנטמא האחד לא נטמא האחר כאשר נגעו בו משקים טמאים וכמו שהקדמנו בפתיחת הסדר עוד אמר שהבנין אשר יבנה על חרס התנור היא מכלל התנור וכאשר נטמא התנור בהגיע הטומאה באוירו הנה האוכלים והמשקים הנוגעים בטפילתו טמאים:

משנה ז

מיחם. הוא כלי עשוי לחמם בו המים: וחומר טיט עבה כמו (בראשית י"א:ג') והחמר היה להם לחומר: וחרסיתי דק כחרס וכאשר טחו המיחם בטיט העבה הנה יתאחד בו ויהיה מכללו וכאשר נטמא המיחם יהיה הנוגע בחומר טמא אמנם אם טחו אותו בחרסית הנה לא יתדבק בכלים ולא יחשב בכללו: וקומקומוס. הוא הקמקם וידוע שהזפת יותך במים החמין ולזה הוא אמרו שאינו יכול לקבל את החמין ואע"פ שהוא מקבל המים הקרים וישארו בו ולא יצאו ממנו וכן אמר בכלי הזפת בעצמם שהן אינם מטמאים בעבור שלא יקבלו שום דבר חם: וכלי נחושת שזפתן טהורים. רצונו בזה שזה הכלי כאשר נטמא הנה אשר יגע בזה הזפת טהור שאין הזפת מכלל הכלי אם לא שיהיה כונתו שישים היין בזה הכלי שאז הוא צריך לזפת ויהיה נוגע בזפת טמא ולא קתני בכאן אוכלין ומשקין לפי שכבר יהיה כלי הנחושת אב הטומאה ויהיה נוגע בזפת טמא ואע"פ שהוא אדם כמו שהתבאר בפתיחה:

משנה ח

יותר מצרכה. הוא שהתעבה מהזפת על מקום הנקב יותר ממה שצריך עד שאם יסירו ממנו הרבה ישאר הנקב סתום ומחזיק המים שהיו בכלי ואמרו בכאן הנוגע ירצה אוכלים ומשקין: פקקן בזפת. הוא שיסתום קצות פיות המשפך בזפת עד שלא יצא ממנו דבר וישוב כלי קבול והלכה כרבי עקיבא:

פרק ד

משנה א

שאינו יכול לעמוד. שלא ישב על השווי בסבת מונע שהאוזן יכבד עליו מצד אחד בכבדותו ויטהו על צדו וכן כאשר יהיה לו חידוד בולט בקרקעיתו וימנעהו לנוח בשוה וכאשר ישב על הארץ נוטה לצד אחד מפני חדודו טהור: מכריעו. מטה אותו: חבית שנפחתה. הוסר ממנה חלק וכאשר ישבה על תושבתה אי אפשר שתקבל דבר מתוך הדבר אשר סר ממנה וכאשר ישבה על צדה אפשר שתקבל בקרקעיתה וכן כאשר נסדקה ונחלקה על ארכה והיו ב' דפנות הנה כל חצי ממנה כאשר עומד על קרקעיתו לא יקבל דבר וכאשר ישב על קרקעית צדה אשר היא גבנונית החבית אפשר שתקבל. והלכה כחכמים:

משנה ב

גיסטרא. כמו שבארנו (לעיל פ"ב) היא התושבת אשר יעשו תחת כלי המים לקבל הטפטוף וכאשר היא מטפטפת דבר בטל עניינה וזהו אמרם בש"ס שבת (דף צו.) לפי שאין אומרים הבא גיסטרא לגיסטרא ואל זה הענין אמר בכאן אין שירים לשירים וזאת הגיסטרא בעצמה כאשר היתה שלימה בדמיונה היא שארית הכלי לפי שהיא חתיכה מכלי וכאשר נסדקה חזרה שארית לשארית וכבר ידעת ששארית הדבר הוא שיריו:

משנה ג

שנטלו אזניה. ר"ל חבית שניתז ראשה ואזנה ונשאר קרקעיתה הנה היא גסטרא לפי שהיא תושבת לכלי ואם היה חוץ מצדי הגיסטרא קצוות בולטות ולהן חלל על זה הדמיון והיו לאלו הקצוות מרחב יחזיקו הזיתים כאשר ישימו זיתים בזאת הגיסטרא נגע השרץ בגיסטרא מתוכו אז יטמא החדוד או כאשר היה השרץ באויר הגיסטרא ויהא נוכח אוירה חדוד כמו שהתבאר מהצורה הנה החדוד אז יטמא עם הגיסטרא באויר: וקתדרא. הוא כמין כסא אשר ישבו [בו] הנשים בהליכתן בדרכים ויקרא ג"כ אצלנו עמארי"ה וכאשר יהא תמונת הגיסטרא על זאת התמונה הנה יאמר שהדין באלו החדודים שוה בין היות הגיסטרא על צדה או על קרקעיתה: וקורפיות. הוא כלי חד התושבת אי אפשר לישב על קרקעיתו: וקוסים הצדוניים. הם אבובי החרש חדי התושבות דומין לקוץ ולזה יקרתו קוסים ואע"פ שנכתב בסמ"ך וכבר נמצא בקצת הנוסחאות כוסין. וצדוניים המיוחסים אל צדון. ושבריהן ושאריתם ר"ל קצוותיהם החדים אע"פ שא"א להן שישבו על הארץ ויחזיק מה שישימו בו אבל ישפוך מהן הנה הן מקבלין טומאה שעל דעת כן

נעשו כל הכלים עצמן בעת עשייתן שלא יקבלו לעולם משקה אם לא יהיו לו סומכים והתנאי אשר התנינו בשברי כלי חרס בפרק השני שיהיו יושבין שלא מסומכים אמנם הוא בכלים שנעשו בעת עשייתן להיות יושבין שלא מסומכין הנה יצטרך שיהיו שבריהן כן ואז יקבלו טומאה:

משנה ד

דע ששפיות וזר ולזביז ודופן ענין כולן בזאת המס' שוה אמנם הן אוגנים גבוהים על שטח הכלי ר"ל שטח הקיתון ויתחלפו שמותן בהתחלת תמונת הכלי כמו שתמצא שפת הכלי המרובע לזבז והעגול תמונת א"א סטומכא שפה וזולתן מהתמונות דופן והשפה הקטנה בגובה זר וכבר ידעת שכלי חרס אמנם יטמא מאוירו ר"ל מתוכו לא מגבו וכאשר היתה השפה הפנימית היא היותר גבוהה על זאת הצורה והגיע השרץ בתוכה הנה תטמא כל מה שבתוכה לבד וכל שהוא חוץ ממנה באלו ב' השפות טהור וזהו ענין אמרו הכל טהור ר"ל כל מה שהוא חוץ ממנה ואם היתה השפה החיצונה היא היותר גבוהה על זאת הצורה הנה כאשר יגיע השרץ באוירה נטמא כל מה שבין השפות כולן מן האוכלין והמשקין אם היתה האמצעית עודפת והגיע השרץ באוירה הנה כבר נטמא מה שבתוכה ולא נטמא מה שחוצה לה. ואמרו משיצרפו בכבשן ירצה בו מאז התבשל ויצא מתורת טיט אמנם קודם בישולם הנה הן כלי אדמה ואינן מקבלין טומאה כמו שיתבאר (שבת נח.) עוד אמר והוא גמר מלאכתן וזה שבשאר הכלים דברים הן גמר מלאכתן ולא יטמאו עד שישלימו אלו הענינים כדרך כלי מתכות וצחצוחן ובדיקותם אולם כלי חרס מיד שנתבשלו יקבלו טומאה ובו ישלם מלאכתו ואע"פ שלאחר זה ימרחו אותה בחרס וישוו השפה בכלי ויסירו ממנו התוספת בכלי ברזל מה שיתלקח בו מן הטיט בעת הבשול ויהיה זה דומה לגרעון הנה זה כולו לא ימנעהו מלקבל טומאה כי כבר נגמרה מלאכתו בבשול לבד וכל מה שיעשה אחר זה תוספת לא יצטרך אליו ואין הלכה כר' יהודה אשר יאמר חולקין את האמצעית אלא כל שנטמא אוירה טמאה והשאר טהורה:

פרק ה

משנה א

התנורים והכירות וכל מוקדי האש הנבנים בארץ או על שטחה הנעשים לבשל או לאפות בהן או עליהן הן כולן מקבלין טומאה ולשון התורה (ויקרא י״א:ל״ה) תנור וכירים יותץ טמאים הם ודינן כטומאת דין כלי חרש כמו שיתבאר ואמר ר"מ כי מאז שנבנה מהתנור גובה ד' טפחים יקבל טומאה וכן התנור השלם כאשר נפסד ונשאר ממנו ד' טפחים הנה

הוא יקבל טומאה וחכ"א שתנור קטן מעת שנבנה בו כל שהוא מקבל טומאה והתבאר בש"ס (חולין דף קכד.) שאמרם כל שהוא טפח הנה מאז שנבנה ממנו טפח יקבל טומאה וכן התנור הקטן כאשר נפסד ונשאר ממנו רובו ר"ל רוב גובהו יקבל טומאה ואם נשאר ממנו חציו לבד וממה שלמטה מזה אינו מקבל טומאה עוד סדרו על ב' המאמרים ואמרו משתגמר מלאכתו ר"ל שמה שאמר ר"מ שמעת שנבנה ממנו ד"ט וכן חכמים שאומרים טפח בקטן וד' בגדול בתנאי שגמר מלאכתו ובאור זה שגמר מלאכתו הוא שיחממו אותו עד שיהיה בקרקעיתו מחוץ [צ"ל מחום] שיעור מה שיאפו בו הסופגנים והוא הלחם הרך ונקרא בשם זה לפי שהוא כמו הספוג שהוא ממהר הבשול לקלות הלישה וידוע שהתנור החדש אשר לא נאפה בו עדיין יצטרך לחימום רב ואז יגיע לזה החום אולם התנור אשר כבר נאפה בו הרבה פעמים הנה יתחמם באש מעט ויגיע לאפות בו סופגנים בדבר מועט ואמר ר' יהודה שמשעה שהוסק התנור החדש באש כשיעור שאם היה ישן יהיה אפשר לאפות בו סופגנים הנה כבר נגמרה מלאכתו ויקבל טומאה והלכה כחכמים:

משנה ב

כירה. הוא מוקד נבנה לבשל עליה התבשיל והוא מקום שפיתת ב' קדרות כמו שבארו במס' שבת (דף לח:) וכופח הוא מקום שפיתת קדרה אחת לבד והוא קרוב מתמונת התנור וכבר נעשה לבשל התבשיל ותעמוד הקדרה עליה ממעל וישימו האש מתחת כמו הכירה והנה יסיקו אותה ויאפו בתוכה הלחם כמו התנור ואמרו שלש ירצה בו גובה ג' אצבעות. וביצה קלה שבביצים הממהרת הבשול בארו אותה בש"ס (שם דף פ:) שהיא ביצת תרנגולת טרופה ונתונה באלפס מוכה בשמן מושלכת באלפס שהוא התבשיל היותר נמהר ובתנאי שיהיה האלפס כבר נתחמם חמום שוה לא שלא הוסק אלא בכללו. ואמר יתברך תנור וכירים יותץ טמאים הם וטמאים יהיו לכם ובא הקבלה (חולין דף קיח.) לכם לכל צרכיכם לרבות ידות הכלים מכאן אמרו האבן היוצאת מן התנור טפח ומן הכירה ג' אצבעות חבור וכוונת זה המאמר שכל מה שיתוקן לכם ויעזור לכם בשמוש זה הכלי הנה יטמא בטומאתו ואין ספק שהטפח היוצא מן התנור אם חסר יחלש התנור ויקורר אשו ויהיה התנור צריך לו ולזה יטמא בטומאתו וכאשר נטמא התנור נטמא הטפח הדבק בו ומה שיוסיף על זה הנה הוא טהור וכל מה שיפול בש"ס (שבת דף מח:) מזו המסכתא בשעורים אשר יטמאו בהטמא הכלי ממה שנדבק בו או התנור או שאר המוקדים הנה אמנם העיקר מה שזכרתי לך והוא אמרם לכם לכל צרכיכם ואין הלכה כרבי יהודה:

משנה ג

עטרת הכירה. יעשה בנין עגול על ראש הכירה להניח בו הקדרה ולא יצאו מחום האש כלל וזה הבנין יקרא עטרת הכירה לפי שהוא עליו כמו עטרה על הראש. וכאשר נטמאת הכירה לא יטמא זה הבנין הנוסף עליו ממעל. ויעשה לפני התנור מקום מוקף בכתלים שיושם בו הלחם בעת יציאתו מהתנור יקרא זה המקום טירת התנור והוא כדמיון חצר נגזר מלשון בחצריהם ובטירותם (בראשית כ"ה:ט"ז) ואמר מטמא במגע ובאויר ר"ל כי כאשר נטמא התנור אם בהגעת השרץ לו מתוכו או בהגעתו באוירו בלתי שימששהו הנה זאת הטירה תטמא לפי שהיא מצרכי התנור וחלק מחלקיו. ואם היתה פחותה בגובה מד' טפחים לא תטמא לפי שהיא בלתי ראויה לקבל הלחם בו וכאשר חברה לתנור הנה כבר נראה בעשייתה שהיא נעשה לצורך ושהוא רצה לדבקה בתנור ולזה תטמא בטומאתו באיזה שיעור שיהיה החבור חלוש כמו שאם סדר ג' אבנים בצד התנור והרכיבו על אלו האבנים. וכבר יעשה בצידי הכירה מקום יניחו בו פך השמן יקרא בית הפך. ומקום יניחו בו התבלין יקרא בית תבלין. ומקום יניחו בו הנר יקרא בית הנר. וכאשר נטמא הכירה במגע שרץ שיגע לה בפנים כבר נטמאו אלו המקומות כולן להתחברם בכירה. אולם אם נטמאה הכירה באויר לבד כשיגיע השרץ באוירה הנה נטמאת הכירה ולא נטמאו אלו המקומות. וכבר התבאר בש"ס (שבת דף מח:) שר' מאיר שם אלו ההבדלין להיות מהכירה שטומאת אלו המקומות הם מדרבנן והם חשובות מחוברים ואין שורפין עליהן את התרומה לפי שאם היו מעצם הכירה מן התורה יטמאו בטומאת הכירה איך שתטמא בין במגע בין באויר והלכה כרבי מאיר:

משנה ד

כבר קדם המאמר שהתנור לא יטמא עד שיוסק וזהו גמר מלאכתו ואמרו כי כאשר הוסק מחוץ או בזולת כוונה או שהסיקו האומן אשר עשאו ואע"פ שלא הסיק אותו לאפות בו הנה הוא יטמא הואיל והוסק מכל מקום והבאת המעשה מורה כי אם הוסק שלא לדעת טמא וזה מאמר אמתי:

משנה ה

יוסיפו תוספת בגובה התנור על שפתו מלמעלה ויקרא מוסף התנור והוא דמיון עגולה ע"פ התנור מלמעלה והנחתום סומך עליו את השפוד א"כ הוא מצורך התנור: ויורה. קדרה נבנית בארץ יעשו רובן מנחושת וסביבו ג"כ בנין נוסף על גבי הקדרה יתפשטו בו המים בעת רתיחתן וכן יעשו הצבעים ואשר יעשו הבורית או אשר יבשלו או אשר ישלקו הזיתים והדומה להן ושורש זה כולו מה שזכרתי לך לכם לכל שבצרכיכם ויצא מדברי

ר' יוחנן הסנדלר שמה שאין בו תועלת זולת סמיכת השפוד עליו לא תטמא בהטמאת התנור ואין הלכה כר' יוחנן:

משנה ו

מעפר ולמטה מטמא במגע. ר"ל כי כאשר נגע שרץ בתנור מתוכו למעלה מן העפר אז יטמא ממנו החלק הנסתר בעפר אולם אם נטמא עליונו באויר הנה לא יטמא החלק הנסתר בעפר. ובור הוא סהר חפור בארץ. ודות הוא סהר בנוי על שטח הארץ: ואמרו ונתן שם אבן ר"ל על פי הבור אשר בו האבן הוא קרקע התנור וא"ר יהודה כי כאשר ידלק אש בבור או בדות תחת האבן ויסיק התנור ממעל לאבן הנה אז יטמא להיות זה התנור דבוק בארץ לפי שזה מתנאי התנור ואז יקבל טומאה אצלו לאומרו תנור וכירים יותץ את שיש לו נתיצה טמא את שאין לו נתיצה טהור וחכמים יוציאו זה לענין אחר ויאמרו שאמרו טמאים הם יכלול הכל ואיך שהוסק טמא ואע"פ שלא יהיה דבוק בארץ וכבר התבאר בגמ' שבת (דף קכה.) שזה המחלוקת אמנם הוא בהסק ראשון אשר הוסק ואז יטמא שהוא גמר מלאכתו והוא אשר יאמר רבי יהודה שיהיה בינו ובין הארץ חבור בעת זה ההיסק אולם כאשר הוסק היסק ראשון ונגמר מלאכתו והיה אחר זה בלתי מחובר לארץ הנה אין בו מחלוקת שהוא יטמא וזהו אמרם בהיסק שני אפילו תלוי בצואר גמל וחכמים אומרים שאפילו בהיסק ראשון ואפילו תלוי בצואר גמל כבר נגמרה מלאכתו ואע"פ שהוא אינו מחובר לארץ כלל והוא אמרם הואיל והוסק מ"מ ואין הלכה כרבי יהודה:

משנה ז

אמר יתברך (ויקרא י״א:ל״ה) תנור וכירים יותץ טמאים הם ואמרו בספרא אם שלם טמא ואם חתכו טהור ואמר בתואר חתוכו שיקרע על ארכו עד שישוב ג' חתוכים אחר שיגרר הטיט הנוסף אשר על גב התנור עד שישארו הג' חתיכות מעצם התנור מורכבין על שטח הארץ כמו שהושב שם ולא יהיה שם בנין דבוקה בארץ ואמר ר"מ שלא יצטרך לדבר מזה אבל יעזוב ממנו ממה שימשך לארץ פחות מד' טפחים והוא ענין אמרו ממעטו. ויהיה ההכר מתוך התנור והוא אמרו מבפנים ויחתכהו מזה הגרר ויראה לפי מה שקדם ששיריו ד' אצל ר"מ וא"ר שמעון שמאמרו יתברך יותץ אי אפשר בלתי הסרתו מהארץ ואפילו אחר החתוך וגירור הטיט ואין הלכה כר"מ ולא כר"ש:

משנה ח

לרחבו. ששמהו חוליא חוליא יהיה גובה כל חוליא פחות מד' טפחים הנה כבר נטהרה החוליא כולה ואף על פי שהרכיב קצתה על קצתה עד שהשלים תמונת התנור כמו

שהיה אחר טח אותו בטיט והוא אמרו מרחו בטיט ושב כמו מעשה התנור מתחלת הענין אשר נטמא בעתיד אבל אחר ההיסק אשר יהיה בו גמר מלאכתו לפי מה שקדם. הנה הוא אשר הרכיב זאת החוליא אחר בנה בנין עגול על זה התנור הנבדל רחוק ממנו ושם החול או האבן הדקה בין זה הבנין ובין התנור עד שנתקיים התנור ואפשר לאפות בו ואע"פ שהוא נבדל הנה זאת הצורה לא תטמא לעולם ושאין עליה הטיט ידבק חלקיו הנפרדים ולזה הנדה וטהורה אופות בו והוא טהור:

משנה ט

למודים. הן קשורין ודברים יכבידוהו ויחברו חלקיו קצתם עם קצתם עד שאפשר לאפות בו ואומר כי כאשר שמו אלו הקשורים והוא טהור עוד נטמא אחר זה הנה הקשורים אשר יחברו חלקיו שמוהו מוכן לטומאה וכאשר יסיר הקשורים ויתפרדו חלקיו יטהר בלא ספק שזה כבר נשבר מחבורו פעם שניה ואם החזיר לו קשוריו הנה ישאר על ענין טהרה ולא יהיו לו הקשורים מקום הבנין וכמו שלא נאמר שהוא חזר לטומאתו כאשר חבר חלקיו כן לא יקבל טומאה במה שאח"כ. אם לא שימרחנו בטיט ואז יקרא תנור שלם ויטמא בעתיד ולא יצטרך היסק לגמר מלאכתו לפי שהוא כבר הוסק והוא בעל קשורים הנה כבר התבאר שלא יעמדו לו הקשורים מקום הבנין זולת פעם אחת הראשונה בלבד והוא כאשר יבא מבית האומן זו היא כוונתו בזאת ההלכה:

משנה י

נתן חול בין חוליא לחוליא. שיעשה חוליא ואח"כ שם חול סביב והרכיב חוליא שניה על זה החול ולא סר לעשות זה עד שהשלים תמונת התנור וגבהו עוד טח אותו בטיט מחוץ עד שהשלימו אמר רבי אליעזר שהחול מבדיל בין החוליות והוא כשנשבר ונחלק לעולם ולזה הוא טהור וחכמים אומרים שהטיט הנוגע בכל החוליות מחוץ כבר חברו ושם אותו תנור שלם ונפל בין ר' אליעזר וחכמים מחלוקת רב ועצום וראיות רבות עד ששרף בזה היום רבן גמליאל ובית דינו כל טהרות שטיהר ר' אליעזר וברכוהו ולזה נקרא תנור של עכנאי מיוחס אל עכנא והוא תנין גדול ואמרו שהקיפוהו תשובות כעכנא: וכן נפלו דברים רבים ביורות הערביים והוא החפירה אשר יחפרו בקרקע לאפות בו והיו אחר זה חבורות והסכימו על הדין שנזכר בכאן ולזה תקרא זאת התמונה תנורו של בן דינאי מיוחס אל דין ואין הלכה כרבי אליעזר:

משנה יא

אמר יתברך (ויקרא י״א:ל״ה) תנור וכירים יותץ את שיש לו נתיצה טמא אולם אם יהיה מאבן או ממיני המתכות הנה לא יטמא מאשר הוא תנור לדברי הכל וזה הענין אשר

יוציאו אליו חכמים אמרו יותץ אבל הוא יטמא אם היה של מתכת משום כלי מתכות ותהיה טומאתו כדין טומאת כלי מתכות רצה לומר שלא יטמא מאוירו ויטמא מגבו ויהיה אב הטומאה כאשר נגע בו כזית מן המת לפי מה שהתבאר בתוספתא והוא אומרם בתנור של מתכות נגע בו כזית מן המת מאחוריו כולו מטמא שנים ופוסל אחד מפני שנעשה אב הטומאה לפי שהראשון והשני טמאים ומטמאים בתרומה והשלישי פסול לפי מה שהתבאר בשרשים בפתיחת זה הסדר וכל מה שיבא אליך בזה הסדר מאמרם מטמא שנים ופוסל אחד הכונה בו בתרומה ודע זה: ואשוב בביאור זאת ההלכה ולזה אם היה זה התנור של מתכת בנוי על הארץ לא יטמא כלל לפי שהכלים הבנוים בארץ טהורים זולת תנור וכירים אשר ביארם הפסוק אולם מחוץ מזה הנה השורש אצלנו כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע וזהו אמרו טהור וטמאים משום כלי מתכות אולם אם היה מאבן הנה לא יטמא כלל לפי שכלי אבנים אינם מטמאים כלל כמו שיתבאר אחר זה ואם ניקב או נסדק או נפגם וסתם זה המקום בטיט או שמרח עליו הטיט מחוץ או הוסיף בגבהו שפה מטיט ולמעלה והוא אשר יקרא מוסף כמו שהתבאר הנה לו דין התנור לכל הדברים. ואמרו וכן בכירה ר"ל וזה הגדר אשר גדרנו הנקב מעת יצא ממנו האורה הוא גדר נקב הכירה גם כן. ופטפוטין קצוות מטיט שעומדת עליהן הקדרה כמו היסודות והאחד פטפוט ואין הלכה כרבי יהודה שהמרוח לא יועיל לכירה בשום פנים שהיא אמנם תעשה לאפות עליה לא בה כמו שקדם והיא סובלת האש שהיא של מתכת ואין עזר לה במרוח אולם מרוח התנור של מתכת ושל אבן והיא הטפלה הנה [צ"ל יש] (אין) תועלת לה בו לפי שהן יאפו בו מבפנים הלחם וזה המרוח ישאיר חומו וימנע ממנו האויר אשר יקרר גשם התנור:

פרק ו

משנה א

כאשר הושם ג' מסמרים מברזל בארץ הנה לא תטמא כמו שלא תטמא כירה של מתכת משרש אשר זכרנו וכן כאשר היא מאבן בלתי טיט לא תטמא לפי שהאבנים לא יטמאו ואין הלכה כרבי יהודה:

משנה ב

אמרו עליה ועל האבן ירצו בו על שתי האבנים בלתי שיהיה שם טיט והם לא יטמאו לפי שהאבנים טהורים כמו שקדם עוד אמר שכירת הנזירים היתה מאלו התוארים הנזכרים. שכנגד הסלע רוצה לומר אבן כנגד הסלע ובהר ההוא היו הנזירים מבשלים

עליהן השלמים ושורפין שם שערותיהם בלשכת הנזירים אשר היתה בעזרת נשים כמו שהתבאר במדות (פ"ב מ"ה) ואמר נטמאת אחד מהן לא נטמאו כולן בתנאי שיהיו האבנים כולן מורחות בטיט כמו שקדם בראש הפרק אולם האבנים בלתי מרוחות הנה לא יטמאו:

משנה ג

הוחלטה. התקיים דינה תרגום לצמיתות לחלוטין (ויקרא כה) ולזה נקרא האיש אשר נדין עליו בצרעת וקיים הכהן בו דינו מצורע מוחלט. ושפיתה המורגל בכל המשנה היא מלה עברית שפות הסיר שפות (יחזקאל כ"ד:ג') ואמרו אם יכול לשפות עליה הוא כינוי הכירה ההוה מן האבנים הנשארים. עוד אומר החזירה טהורה לפי שמעת שהסירה מהארץ כבר נהרסה וטיהרה ולא בחזירתה אל מקומה תטמא אבל אם חברה בארץ בטיט והוא אמרו מרחה בטיט הנה היא תטמא בעתיד ורוצה לומר כירה ההיא מן האבן הראשונה והאבן המוחזרת וכל אלו הדינים מבוארים על השרשים הקודמים:

משנה ד

שתי אבנים. זה מבואר וזה שהוא בעבור ששם בצדה אחת טהורה היא חציה אשר ימשך לטהורה טהורה והחצי אשר ימשך לטמאה טמאה כמו שקדם וכן ענין האבן האחרת מפני הטהורה אשר הורכב בצדה ואלו האבנים כולן מורחים בטיט כמו שקדם בראש הפרק באמרו אחת בטיט ואחת שלא בטיט טהורה:

פרק ז

משנה א

קלתות הן תושבות בנויות עגולות ויעשו תחת הפורני ואמר שאם נהרס זה הבנין אשר תחת תושבת הכירה והיה בעומק הנהרס פחות משלשה טפחים הנה הכירה העומדת על זה הבנין תטמא לפי שאפשר בכמו זה הגובה שידליקו בו אש מלמטה ר"ל במקום הפחת ותתבשל הקדרה אשר על הכירה מלמעלה אולם אם היה הנחת הפחת בזה הבנין יותר משלשה טפחים הנה נטהרה הכירה לפי שיהיה רחוק מקום האש מהקדרה המיוחסת יותר משלשה טפחים ולא יגיע חום האש לקדרה כמו שראוי שיגיע וכן [צ"ל אם] לא הושם אבן על מקום ההריסה עד שתהיה זאת האבן כאילו היא קרקע הכירה הנה נשארה הכירה על הטהרה אם לא שיטוחו אותה בטיט ואז תשוב האבן קרקע הכירה ותקבל טומאה במה שאחר זה ולא יגיע מההריסה אשר תחת האבן שהיא בלתי סמוכה לכירה וזה צורתה ובזאת הצורה יתבאר הענין ומה שאמרו חכמים שזאת האבן אשר

הושמה על פי הפחת לא תהיה לכירה כמו קרקע עד שנמרחה בטיט הנה זה טענה עליהם במחלוקתם על רבי יהודה שהאבן אשר תהיה על פי הבור לא תהיה לתנור מקום קרקעיתו ונחשב כמחובר בארץ שהענין אחד ובזה השיב עליהם ר' יהודה וכבר קדם מאמר ר' יהודה בפ"ה וביארנו ענינו ואינה הלכה:

משנה ב

היו עושים מחרס תמונה מרובע ארוך לו אורך ורוחב וגובה והוא חלול מתוכו ושטחו העליוני נקוב נקבים עגולים אחד לפני השני וימלא מתוכו באפר החם וירכיב בכללו בראשו ויקרא דכון. ודכון ודוכן א' לפי שתמונתו תמונת הדוכן והוא האיצטבא וההפרש בין היותו טמא משום כירה או משום כלי קבול כי כאשר יהיה טומאתו משום שהוא כלי מקבל הנה לא יטמא אם היה נבנה בארץ וכן כאשר נקב עד שיצא ממנו מה שהוא עשוי לקבלו לא יטמא כמו שהתבאר בפ' שלישי והכירה אינה כן. אמר וכן מי שכפה סל ועשה על גבו כירה וכבר ידעת שהסל מכלל כלי עץ הנה הוא יטמא משם כלי עץ לא משום כירה ואם היה הכירה צריכה אליו והרחב שלו הוא שטח יותר רחב ממנו מחובר אליו ישבו בו בעת הבשול וכן כאשר נטמא זה הדכון ונגעו האוכלים והמשקים בו מבחוץ ותדין בו מאשר הוא כלי קבול כאשר ניקב השיעור הידוע טהור ולא יטמא ולא תדין בו מאשר הוא כירה ואשר יטמא כל מה שיכשר שיבשלו עליו לפי מה שהתבאר (שבת לח:) והל' כר' יהודה:

משנה ג

כבר אמרנו שכירה מקום שפיתת שתי קדרות ולזה כאשר נחלקה לרחבה טמאה לפי שכל חצי ממנה ראוי לשפות עליו קדרה אחת אולם כופח הוא מקום שפיתת קדרה אחת ולזה באיזה פנים שתחלק טהור וחצר הכירה מקום בנוי כנגד פני המוקד כמו טירת התנור והוא דמיון חצר ולזה תקרא חצר הכירה ואמרו מטמא במגע ובאויר ר"ל כי כאשר נטמאת הכירה במגע או באויר נטמאת עמה חצר הכירה וכן כאשר נטמאה החצר במגע או באויר נטמאת הכירה ואם היה פחות משלש אצבעות הנה לא יטמא אחד מהן בהטמאות האחר זולת במגע אולם אם נטמאת הכירה באויר הנה לא יטמא החצר אשר לפניה אא"כ הגיע שרץ באויר הכירה נוכח אויר החצר וכן אם נטמאת חצר הכירה ג"כ באויר הנה לא תטמא הכירה אא"כ היה השרץ נכחי לכירה והיות חצר הכירה נגד הכירה אמר איך נדע מה מהאויר מא' מהן נכחי לאחר ואמר כי כאשר יצא קו ישר מעליוני חצר הכירה אל שפלותה ויעשה זה בשפוד או בדומה לו עוד יעמיד זה

המקיש [צ"ל וימוד] ויעמוד בו משפל הכירה עד שיחתוך מעליונה הנה זה הגובה בכללו מאויר הכירה הוא הנכחי לאויר חצר הכירה ואין הלכה כר"א בן יעקב:

משנה ד

חלקה. ר"ל שאין לה שפה אבל כמו לוח פשוט ופטפוטי כירה כבר ביארנו שהם הקצוות הבולטים אשר תעמוד עליהם הקדרה: ואמר פחות מכאן כל שכן הם טמאים ר"ל ביותר ראוי שהם יתטמאו במגע ובאויר כאשר היה בגופו פחות משלש אצבעות לפי שהוא נחשב מעצם הכירה איך שיהיה קצר הפטפוט ואיך שיהיה ארוך שהכל נבדל מהכירה כמו שיתבאר בהלכה שיבוא אחר זה: אמר אפילו הם ארבעה ואע"פ שהיו ארבעה פטפוטים כולם יתטמאו במגע ובאויר והלכה כר' מאיר:

משנה ה

משוכים מן השפה. הוא שיהיה הפטפוט חוץ מעובי השפה (כזה) ואם היה אחריהם שלש אצבעות הנה כל מה שיוסיף הנה הוא נבדל מן הכירה ולא תעלים עיניך באלו ההבדלים כולם מה שקדם לנו זכרו הרבה פעמים וזה שאמרו במגע ובאויר רוצה בו כאשר נטמא הכירה במגע או באויר נטמאו הענינים הפלוניים: ואמרו מטמאים במגע ואין מטמאים באויר ירצה בו שהם נטמאו אם נטמאת הכירה במגע ולא יטמאו אם נטמאת הכירה באויר ואמנם עשוי זה להיות אלו הפטפוטים חבור מדרבנן ועשו לזו היכירא שלא ישרפו עליו תרומה וקדשים לפי מה שהתבאר בפ' החמישי ודע כי כאשר המשלנו בשרץ בביאורינו הוא ההקש לשאר אבות הטומאות וזה מבואר ולא אצטריך להחזירו פעם אחר פעם והלכה כר"מ:

משנה ו

אמר איך נשער אלו הפטפוטים עד שנדע אם הוא קרוב מג' אצבעות משפת הכירה ותחובר אלוה כמו שאמרנו או בינה ובין שפת הכירה מרחק רב ולא תחשב עמה ולא יטמאו בהטמאות הכירה באויר אצל ר' מאיר או תהיה טהורה עכ"פ לפי דעת ר"ש ואמר כי כאשר נקח בסיס הכירה והיא באין ספק מותר על רחב אויר הכירה שיעור ג' אצבעות ונרכיב הבסיס על הכירה למעלה מן הפטפוטים ואם הגיע הבסיס למעלה מן הפטפוטים שטח גבהו על שטח גובה הפטפוטים קו אחד אז יהיו הפטפוטין בתוך הבסיס הנה הוא נחשב מכלל הכירה ויטמאו בהטמאות הכירה על אי זה פנים שיהיה ואם הגיע הבסיס במה שבין הפטפוטים ויהיו הפטפוטים חוץ ממנה הנה לא יתטמאו בהתטמאות הכירה אלא א"כ נטמאת הכירה במגע לפי דעת ר"מ במה שקדם ונקרא הבסיס כנה והוא שם עברית את הכיור ואת כנו (שמות ל"ה:ט"ז):

פרק ח

משנה א

פחותה שכבר חסר ממנה חלק ונשאר בדמיון חלון עוד מילא זה הנקב בקש הנה אינו כלי שלם לפי שזה הסתום בקש לא יחשב סתום ולזה לא יהיה הדבר אשר בו כנבדל מהתנור אבל כל מה שיהיה בו כאילו הוא באויר ואני עתיד לבאר בתשיעי מאהלות שכוורת תהיה על זה התואר חוצצת בפני הטומאה ואמר רבי אליעזר אם הצילה במת החמור אשר יטמא כל מה שהוא באהל טומאת ז' לא תציל בכלי חרס הקל אשר תטמא כל מה שבתוכו מהאוכלין והמשקין לבד לפי שלא יטמא אלא טומאה קלה כמו שביארנו פעמים. ואמרו לו אשר יתחייב להציל באהל המת אינו מאשר הוא כלי אלא להיותו מותר זה המקום והיה מחיצה שכן חולקים אהלים ר"ל שכבר יחלקו האהלים לענין טומאת מת ויהיה הבית או האהל נחלק בהבדלו ויטמא אחד מן החלקים אם היה בו המת ולא יטמא החלק האחר ואין כלי חרש כזה אבל כשנחלק בחלוקה והגיע שרץ באחד החלקים נטמא כלל הכלים לפי שאין מדרך האדם שיחלקו הכלים כמו שאמר בתחלת ההלכה תנור שחצצו בנסרים או ביריעות ונמצא השרץ במקום אחד הכל טמא אולם בטומאת מת הנה אמר בט"ו מאהלות [ע"ד] בית שחצצו בנסרין או ביריעות מן הצדדים או מן הקורות טומאה בבית כלים שבחוץ טהורים ולזה תציל הכוורת במת לפי שהיא כמחיצה ואין הלכה כר"א:

משנה ב

כאשר היה כלי באויר התנור והיה השרץ בתוך הכלי הנה לא יתטמא התנור בהתטמאות זה הכלי ואם היה השרץ בתנור הנה לא יטמא ג"כ זה הכלי בהטמאות התנור אמר יתברך וכלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו ובאה הקבלה (נדה דף מג.) ואמר כל אשר בתוכו ולא מה שבתוך תוכו ומבואר הוא שזה כולו בתנאי שיהיה פי הכלי יוצא מפי התנור אולם אם היה השרץ בכלי וזה הכלי פתוח הפה באויר התנור הנה כבר נטמא כל מה שבתנור בהגעת השרץ באוירו ואם היה הכלי אשר פיו חוץ מפי התנור כמו שקדם נקוב נקב תטהר בו הכלי והוא אשר והגבלנוהו בראש הפרק הג' הנה כבר נפסד מהיותו כלי ולא הבדיל הדבר אשר יהיה בו מן התנור ולזה אם היה בו שרץ נטמא התנור וכל מה שבתוכו מהאוכלים והמשקים ואם היה בתנור שרץ נטמא גם כן כל מה שבתוך זה הכלי מהאוכלים והמשקים. ואמר שם בראש הפרק הג' מטילין אותו לחומרו בזיתים ואמר הנה מטילין אותו לחומרו בכונס משקה וזה מבואר לפי שאופן החומרא בכאן שנאמר

אף על פי שלא יהיה בו נקב כ"א בכונס משקה יטמא הדבר אשר בו בהטמאות התנור וכן יטמא התנור בהגעת השרץ בזה הכלי ואע"פ שנקב נקב קטן כמו בכונס משקה ואופן החומרא שם שנאמר (שהוא) יטמא עד שינקב נקב גדול יצאו ממנו זיתים ואז לא יקבל טומאה וענין כונס משקה שנשים זה הכלי מצד הנקב על המים ויכנסו בזה הנקב וזה הנקב הנגבל ככונס משקה גדול מן מוציא משקה בלא ספק:

משנה ג

סרידה. סבכה תרגום מעשה רשת נחושת (שמות ל"ח:ד') עובד סרדה דנחשא: גפיים. זר שאין לה בית קבול תהיה כלי עגולה ותשימה כלי וכאשר לא תהיה על זאת התמונה הנה אינה כלי ולזה לא תבדיל הדבר אשר יהיה בו מאויר התנור והיא שוקעת בתוכו ואינה כלי וביאר הסבה בזה ואמר שאין מצילין מיד כלי חרס אלא כלים על האופן הקדום בהלכה אשר לפני זאת. וביאור נחושתו של תנור קרקעיתו מלשון (יחזקאל ט"ז:ל"ו) השפך נחושתך ואמר כי כאשר היתה החפירה בקרקע התנור וחבית מלאה משקין בזאת החפירה שפי החבית אינו בתוך אויר התנור אלא למטה ממנו הנה לא תטמא לא היא ולא המשקין מפני חבור אויר התנור באויר החבית שאף על פי שאויר התנור טמא בהגעת השרץ בו הנה תכלית מה שיטמא כל מה שיגיעו בתוך גרם התנור לא מה שכנגד אוירו ולא מה שיהיה נוכח אוירו לא למטה ולא למעלה גם כן והוא אמרו היתה כפויה ופיה לאויר התנור והוא שתהיה החבית כפויה על פי התנור אשר יבא פי החבית עם פי התנור והוא החבית מחובר באויר התנור מלמעלה וזה הפך ההנחה הראשונה. עוד היה השרץ בתוך התנור הנה כבר נטמא אויר התנור בלי ספק אבל אויר החבית לא יטמא ואע"פ שהוא מחובר לא נטמא באויר התנור ולזה אמר שהמשקה אשר בקרקע החבית טהור והוא אמרו משקה טופח ר"ל המימיות אשר בו כדי לטפוח בו היד וזהו תכלית מה שאפשר שישאר בקרקע החבית מהמשקין והיא כפויה על פיה:

משנה ד

ידוע שהשרץ כאשר הגיע באויר כלי חרס נטמא כל מה שבתוך זה הכלי מהאוכלים והמשקים לבד ואע"פ שלא נגע בהן השרץ וכבר קדם זכרון זה. אמנם הכלים הנה לא יטמאו באויר כלי חרס וזהו לאמרו יתברך (ויקרא יא) וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יאכל הנה לא ייחד בטומאה זולת אוכלין ומשקין ואמר בתורת כהנים יכול אף הכלים מטמאין באויר כלי חרס ת"ל מכל האוכל אשר יאכל אוכלין ומשקין מטמאין מאויר כלי חרס וכו' מאיזה מין שהיו ממיני הכלים וכבר ביארנו בפתיחת זה המסכת שמשקין טמאים יטמאו הכלים כאשר יהיו

נוגעים בו מתוכו כמו שקדם ביאורו וכאשר הבנת אלו השרשים כבר התבאר לך ביאור זאת ההלכה:

משנה ה

כל עת שהתרנגול הוא חי הנה לא יטמא השרץ אשר בגופו וכאשר מת והשרץ בגופו והיה השרץ עצמו בלתי [צ"ל מסך] משך יגיע באויר התנור ובסיפרי אשר יפול מהם אל תוכו יש מהם לטמא ויש מהם שלא לטמא פרט לתרנגול שבלע את השרץ ונפל לאויר התנור טהור ואם מת תטמא ומזה יתבאר לך שהמשנה כבר תקרא הראשון תחלה לפי שהשרץ אב הטומאה והתנור ראשון והפת הדבק בו שני וכבר ביארנו טעם זה המאמר בפתיחת דברינו לפי שכבר יעלה על הלב שהפת ראשון כמו שזכרנו שם:

משנה ו

יצטרך שנקדים בכאן שרשים עצומים ואז תבין זאת ההלכה וזה כי כאשר יהיה כלי חרס בתוכו אוכלים טהורים והיה מוקף צמיד פתיל על הפנים אשר יתבאר בעשירי מזאת המסכתא והיה זה הכלי המוקף צמיד פתיל תוך כלי חרס אחר עוד הגיע שרץ בזה הכלי חרס הגדול שהאוכלין והמשקין אשר תחת הצמיד פתיל טהורים ואע"פ שהן באויר כלי חרס הגדול כי כל כלי חרס המקיף לו היקף צמיד פתיל כבר הציל כל מה שיש בתוכו משיטמא באויר כלי חרס הכולל לו והוא אמרם בתורת כהנים יכול המוקף צמיד פתיל בכלי חרס ונתון לתוך התנור יהיה טמא ת"ל מכל האוכל ולא כל אוכל פרט למוקף צמיד פתיל בכלי חרס ונתון לתוך התנור ושם התבאר כי כאשר היה כלי שטף מוקף צמיד פתיל ונתון לתוך כלי חרס והיו בתוך הכלי שטף אוכלים ומשקים והגיע השרץ באויר כלי חרס הגדול הנה האוכלים והמשקים טמאים והוא אמרם כל האוכל להביא מוקף צמיד פתיל בכלי שטף ונתון לתוך התנור שאינו מציל מיד כלי חרס בצמיד פתיל אלא מה שיציל באהל המת וידוע שכלי שטף אינו מציל באהל המת בצמיד פתיל כמו שיתבאר בעשירי מזאת המסכתא ושמור זה השרש. והשרש השני כי כאשר היה כלי חרס מוקף צמיד פתיל והיה בו כזית מן המת או כעדשה מן השרץ ונכנס זה הכלי המוקף באויר כלי חרס או בבית הנה הוא יטמא כמו שיטמא השרץ והמת לא יועיל הקפת צמיד פתיל בכמו זה אבל דין הטומאה תחת צמיד פתיל או חוץ ממנו שוה ואמנם יציל צמיד פתיל מה שיגיע בו מהדבר הטהור עד שלא יטמא לבד ובתוספ' דכלים (פ"ו) אמרו צמיד פתיל ואהלים מצילין על הטהרות מליטמא ואין מצילין על הטומאות מלטמא ושם נאמר ג"כ שאין צמיד פתיל לטומאה ושמור זה השרש גם כן. ובית שאור כלי נחלק בתחלת עשייתו לב' חלקים מחרס וישימו השאור באחד מן החלקים והקמח או המלח

בחלק האחר וזה הדופן המבדיל בין החלקים יקרא קרץ מלשון (איוב ל"ג:ו') מחומר קורצתי גם אני ר"ל הבדלתי ונחתכתי. ואמר כי כאשר היתה השאור באחד מן החלקים והשרץ בחלק האחד והדופן מבדיל בין השרץ והשאור והוא אמרו והקרץ בינתים עוד הי' הכלי כולו מוקף צמיד פתיל והוא בתוך התנור הנה התנור כבר נטמא בהגעת השרץ לתוכו כאשר הקדמנו בשרשים והשאור טהור לפי שהוא תחת צמיד פתיל והוא הדין בעצמו אם הי' כזית מן המת במקום השרץ תחת צמיד פתיל ג"כ הנה התנור והבית אשר בו התנור טמא בהגעת כזית מן המת תוך הבית ואע"פ שהוא תחת צמיד פתיל כמו שהתבאר בס"פ ח' מאהלות והשאור ג"כ טהור להיותו תחת צמיד פתיל שצמיד פתיל ג"כ מציל במת כמו שיתבאר ואם הי' בין החלק אשר בו כזית מן המת ובין השאור פותח טפח על טפח הנה השאור ג"כ טמא לפי שהשורש בטומאת מת טפח על טפח מביא את הטומאה כמו שהתבאר שורש זה ופירושו במסכת אהלות:

משנה ז

יעשו נקב בשפל התנור והכירה והכופח ממה שימשך לארץ יכנסו ממנו העצים ויכנס ממנו האויר ג"כ וכאשר נתחמם התנור יסתמו זה הנקב עד שלא יצא מהחום כלל ויהיה זה הנקב פעם סתום ופעם פתוח ויקרא עין כמו שהעין יפתח ויסגר תמיד ואין ספק שעצם התנור והכירה לו קצת עובי ואמר כי כאשר היה השרץ הזה בנקב תחת עובי כותל התנור או הכירה הנה התנור טהור בשלא יהיה זה השרץ באויר התנור אבל באויר זה הנקב לבד ואם היה בעובי משקוף זה הנקב ר"ל במשקוף התנור בבניינו טפח על טפח והיה כזית מן המת תחת זה הטפח על טפח ר"ל בתוך עין של תנור הנה עין התנור כבר נטמא וכן כלל התנור לפי שטפח על טפח מביא את הטומאה לפי שהוא אהל כמו שהתבאר באהלות (פ"ג מ"ז) יהיה כזית מן המת תחת אהל המת וזה האהל פתוח לאויר התנור נטמא התנור והוא ענין אמרו הכל טמא וזה הדין עצמו בכירה ובכופח:

משנה ח

הדבר בזו ההלכה הוא בכירה ואמר כי כאשר נמצא השרץ במקום הנחת העצים והוא מקום אשר ישליכו ממנו האש משפל המוקד מן השפה החיצונה אל תוך הכירה טמא ויהיה דין עובי הכירה אצל ר' יהודה כדין תוכה וחכ"א מן השפה הפנימית ולחוץ טהור לפי שעובי הכירה אצלם כדין החוץ. ישיבת הבלן המקום אשר ישב בו המחמם המים ואמר אין טמא אלא מן הסתימה ולפנים ר"ל בנין הנקב העגול בקדרה הנכנסת בו אולם השטח הנראה כמו המקום אשר ישב בו האומן הצבע והמבשל באלו הקדרות כאשר ימצא שם שרץ הנה לא יטמא המוקד והלכה כחכמים:

משנה ט

כור. הוא המקום אשר יעשה להתיך בו המתכות כמו הזהב והכסף והבדיל וזולתם והיא מלת עברית כור הברזל (מלכים א ח׳:נ״א) בכור עוני (ישעיהו מ״ח:י׳) ופורנא פורן מחרש והוא תנור קרו"ל בלע"ז: אסטיגיות. נקבים ר"ל שיהיו עליו נקבים על דמיון הפורנה הבנוייה. ושפיות שפה דקה ואין הלכה כר' יהודה ולא כר"ג:

משנה י

כבר הקדמנו בפתיחת זה הסדר ובארנו שכל ולד הטומאה אינו מטמא כלי אלא משקה נטמא משקין טמאין הרי זה אומר מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני ואני עתיד לבאר זה בע"ה בפ"ח מפרה וכבר ידעת שטמא מת הוא אב הטומאה והאדם אשר יגע בטמא מת והוא אשר יקרא מגע טמא מת הוא ולד הטומאה ולא יטמא הכלים ולא זולתו מהכלים בהגעתו בו אבל הוא יטמא המשקין ואלו המשקין יטמאו הכלים כמו שהקדמנו בשרשים וכבר הקדמנו בשני מזאת המסכתא שכלי חרס יטמא מאוירו לבד ויטמאו האוכלים והמשקים בהגעתם באוירו ג"כ ואם לא יגע בהן ולזה אם היו המשקין בפי זה אשר הוא ראשון לטומאה והכניס ראשו לאויר התנור טמאוהו בהגעת המשקין שבפיו אשר הן משקין טמאין באויר התנור וקפיצת פיו לא תציל לפי שאפילו הטומאה תחת צמיד פתיל והגיע באויר התנור טמאוהו כמו שקדם בזה הפ'. וכן אם היה התנור טמא והכניס ראש אדם טהור לאוירו ובפיו אוכלים ומשקים טהורים נטמאו בהגעתם לאויר כלי חרס הטמא ולא להיותם בפיו יעמוד לנו מקום צמיד פתיל ותציל שלא יטמאו. ובתוס' דכלים (פ"ו) אמרו הכל מצילים מיד כלי חרס אפילו כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה חוץ מהאדם. כיצד טהור שהיו אוכלים ומשקים לתוך פיו והכניס ראשו לאויר התנור נטמא ודע שאמרו [ר"ל ברישא]. בפ' הראשון אוכלין ומשקין אין עניינו אוכלין או משקין לפי שאוכלין (ומשקין) לא יטמאו הכלים כמו שבארנו בפתיחת זה הסדר. אמנם תנא רישא משום סיפא לפי שאמרו ר"ל בסיפא. בפרק השני אוכלין ומשקין יצרה בו אוכלין או משקין לפי שכלי טמא יטמא האוכלין ויטמא המשקין כמו שקדם ביאורו וכבר בארנו בפתיחת זה הסדר ג"כ שידים טמאות יטמאו המשקין ואלו המשקין יטמאו האוכלין של תרומה שלא יטמאו ויטמאו משאר משקים הנגרים לבד ז' המשקין ותולדותיהם ושהכיח והרוק מתולדות המים והנה אבאר כל זה במקומו במס' מכשירין (פ"א מ"א) ושם יתבאר שמשקים טמאין יכשירו ויטמאו יחד ושההכשר מתנאיו שיהיה ברצון בעל פירות. אמנם אם נטבלו האוכלין בבלתי כוונה הנה אינן מוכשרין לטומאה ולפי אלו השרשין כולן אמר כי אם היה אוכל תאנים של תרומה בהכרח כמו שהשרשנו

ונטה ידו להסיר אבן או הדומה לזה מפיו הנה כבר נטמא הרוק אשר בפיו הגובר אצל הלעיסה בידים מסואבות ונטמאת הדבלה של תרומה בזה הרוק זאת סברת ר' מאיר. ורבי יהודה אומר אחר שאין כוונתו שיגע ברוק אלא ביציאת האבן לבד הנה לא יטמא הדבילה לפי שהוא כמו הכשר שלא לרצונו ורבי יוסי אומר שאם היפך אצבעו בפיו כבר נטמא הרוק ונטמאת הדבילה ואם לא עשה רק להוציא האבן לבד הדבילה טהורה וכן אם היה פונדיון והוא חצי דרהם בפיו ומשך ידו להוציאו והיה בפיו אוכלין ומשקין של תרומה אם היה בפיו זה הפונדיון להסיר הצמא הנה כבר נטמא האוכל בזה הרוק לפי שבכוונה התרבה הרוק לפי שסבתו היות הדרהם בפי האדם למעט הצמא ולרבות הרוק בפה והלכה כרבי יוסי:

משנה יא

כבר בארנו בפתיחת זה הסדר אמרו במסכת טבול יום (פ"ב מ"א) ושאר כל הטמאים המשקים היוצאים מהן כמשקין אשר הוא נוגע בהן וביארנו שמשקין טמאין יטמאו כלים וכן נבאר בראש מכשירין שמשקין טמאין מטמאין לרצון ושלא לרצון ר"ל שלא יצטרך שיגע בדבר אשר תטמאו בכונה ורצון כמו ההכשר ולזה אם היתה אשה נדה או זבה או זולת זה מהטומאות ונטף חלב מדדיה בתנור אע"פ שהיה זה בלתי כונה בלא ספק הנה התנור יתטמא להגעת המשקין טמאין בו. עוד הפך הדבר והוא שיהיה התנור טמא והאשה טהורה הנה בעת שהוציאה אפר התנור הטמא הוכה אצבעה וכאשר הגיר דמה הנה כבר נטמא הדם והיו משקין טמאין בהיותם באויר התנור הטמא ובעת שיצא זה הדם יטמאהו טומאת משקין טמאין והוא ענין אמרו נטמאה ר"ל שהיא תטמא התרומה אשר בפיה וכן כאשר נכוית ידה ומכתה לפי שידיה יטמאו באויר התנור כמו שהתבאר בג' ממסכת ידים והיו ידיה ידים מסואבות ובעת שהכניסה בפיה תטמא רוקה ויהיו משקין טמאין ויטמאו שלא נגע לרצון כמו שקדם וזהו כוונתו באמרו נטמאת שלא נגע האדם כולו במשקין טמאין בנגיעה כמו שבארנו ופירשנו בפתיחת זה הסדר ועוד אוסיף בזה באור:

פרק ט

משנה א

כאשר היה המחט או הטבעת טמאים במת אשר הוא מאבות הטומאות כמו שהקדמנו והוא יטמא כלי חרס כמו שביארנו בפתיחה עוד נמצא זה הטבעת או המחט בקרקע התנור ויראו שם להיותן בלתי בולטות ולא גבוהין באויר התנור לפי שאם היו בולטים

ומוגבהין על שטח הקרקע יטמאוהו ואם היו נראים כאשר ידביק בזה המקום בצק שזה הבצק לא רכה שיגור במקומות העמוקים ולא קשה שידבק בעצם התנור אבל ירחק ממנו ונגע זה הבצק בזה הדבר הטמא מהמחט או הטבעת הנה התנור כבר נטמא בהגעת מחט טמאה מטמא מת בתוכה. עוד לקח דין אחר והוא שתהיה הטבעת או המחט טהור ויהיה בעצם הטפילה שיטפילו על קרקע התנור והטיט עליו ותחתיו והיה התנור מוקף צמיד פתיל ונתון באהל המת [עי' כ"מ פ"כ מהל' ט"מ הל"ה] הנה נטמא התנור בכללו ונטמאת הטבעת או המחט אשר בתוכה ואם היה התנור טהור לא יטמא אבל יצילהו זה הצמיד פתיל אם היה לפי מה שראוי הנה הטבעת או המחט ג"כ טהורין ולא יטמא באהל המת שהיא בגוף הבנין וזה הבנין כולו טהור להיות התנור צמיד פתיל וכן גם כן אם חבית באהל המת ופיו סגור בטיט אשר הוא צמיד פתיל כמו שיתבאר והיה מחט טהור או טבעת בזה הטיט אשר נסתם בו פי החבית אם היה נמשך לצדדי החבית הנה הן טמאים שצידי החבית לא יצטרכו לטיט וזה בדמיון מי ששם המחט בקרקע החבית והדביק עליו טיט אשר יטמא כמו שיתבאר ואם הי' נמשך כנגד פי החבית הנה היא טהורה ובתנאי שתהיה בגוף הטיט אולם אם היתה נראית על שטח הכסוי עד שיהיה באויר החבית ממה שימשך תוך החבית הנה ראוי שתהיה בולטת גם על שטח הכסוי עד שיהיה באויר החבית אולם אם היתה נוקבת אל תוך החבית מגעת באוירה הנה היא טמאה ר"ל המחט או הטבעת אם לא שיהיה עליה מסך מטיט יבדיל בינה ובין אויר החבית ואע"פ שתהיה בתכלית הדקות כמו קליפת השום וטעם היותן טמאין כאשר היו שוקעין בתוכו לפי שהיו בתוך החבית והחבית מוקפת צמיד פתיל ואני אבאר לך בפרק שאחר זה שכלים המוקפים צמיד פתיל באהל המת לא יצילו מה שבתוכן מהכלים אבל יטמא כל מה שבתוכו מהכלים זולת כלי חרס לבד וכבר ביארנו סבת זה בעדיות ואבאר אותו ג"כ בפרק שאחר זה:

משנה ב

מניקת. כלי המציצה וזה שיעשו נקב בצד החבית ויכניסו בזה הנקב קצת זה הכלי וימוץ בפיו הקצה האחד וימשכו המים אשר בחבית וכבר יעשה זה הכלי מקנה או מחרש או מזכוכית והוא הנה מחרס והמאמר כולו מבואר.

משנה ג

חי נפל ועכשיו מת. אחר הגעתו למטה מנחושתו של תנור והנה אינו באויר התנור וכבר ידעת שהתנורים והמוקדין שלהם אמנם יטמאו מאוירן לפי שהן וכלי חרס דבר אחד שהוא טיט מבושל ואם היה זו הטבעת או המחט הטמאה במת בארץ ואח"כ הורכב

התנור על זה המקום הנה התנור טהור שאולי לא הגיע באוירו אולם אם נמצאת זה הטבעת הטמא או המחט באפר אשר יצא מן המוקד והנה בלא ספק שהתנור טמא לפי שאי אפשר על אחת מהפנים שלא הגיע זה הטבעת או זה המחט באויר התנור וטמא אותו וזהו אמרם שאין לו במה יתלה:

משנה ד

כבר בארנו ספוג. שהוא אספוגנא וכבר בארנו שמשקין טמאין יטמאו הכלים וכן יטמאו כלי חרס והתנור בהגעתם באוירו ואין הלכה כר' שמעון:

משנה ה

גפת. הוא פסולת הזיתים אחר יציאת השמן ממנו והמאמר כולו מבואר:

משנה ו

זגין. קבוץ זג והוא קליפת הענבים. וכוש הפלך ובקצותיו ברזל מעוות הקצוות והיא אשר תקרא צינורא: וענין אמרו שבלע הוא שיכנס הברזל אשר בקצה הפלך בכללו בגוף העץ ויתקבץ העץ עליו מלמעלה עד שיהיה הברזל כולו מספיק מוכנם בעצם הפלך: ומלמד הוא כלי עץ ובסופו ג"כ מסמר של ברזל ינקו בו המחרישה בעת החרישה מהעפר אשר יתעכב בה ולזה תקרא מלמד הבקר לפי שהיא תלך בו על הדרך הישר עד שלא ילך השור בזולת דרכו ולזה תקרא מלמד וזה הברזל אשר בקצתו יקרא דרבן וקבוצו דרבונות דברי חכמים כדרבונות (קהלת יב): ולבינה שבלעה את הטבעת. הוא שיגיע הטבעת בטיט ויתבשל והטבעת בתוכה ואמר שאלו הכלים אע"פ שהן טמונים בתוך העץ או הטיט כמו שספרנו הנה הן מטמאו באהל המת אם היו טהורים ותטמא כלי חרס אם הגיעו באוירו והן טמאין ויטמאו ג"כ בהיסט הזב כמו שנבאר בזבים שכל הדברים אשר יטה אותן הזב אע"פ שלא יגע בהן הנה הוא יטמאם: עוד אמר כי כאשר נגע ככר של תרומה באלו העצים או הכלים אשר בתוכם כלים טמאים הנה לא תטמא לפי שלא תטמא בתרומה אלא כשיגע בה דבר אשר יטמא אותה עצם בעצם. ואמרו של תרומה הוא רבותא בהיותו לא תטמא אפילו ככר של תרומה אשר יטמא בשני לטומאה שאנחנו לא נוריד זה העץ המקיף בברזל הטמא מדרגת ראשון לטומאה ולא שני ועם היות כל אחד מאלו הברזלים אב לטומאה והן טמונים כמו שהנחנו ואמנם יטמאו התנור להיותו מטמא מאויר ואע"פ שהיתה הטומאה נסתרת כמו שהתבאר בפרק אשר לפני זה:

משנה ז

נסדק מן התנור לסרידה. שנסדק מעצם התנור בגבהו עד השבכה אשר על פיו ולא תחשוב באמרנו בסרידה סבכה שהוא רשת חוטין אמנם הוא לוח פשוט מחרש מנוקב

והנני עתיד לבאר לך שמלא פי המרדע הוא טפח. המרדע הוא העץ אשר יקרא ג"כ מלמד וירכבו אלו העצים בשני קצותיו בקצה האחד ברזל חד הקצוות וזהו אשר יקראו דרבן ובקצה השני ברזל יכנס קצה העץ בו כמו הרומח והוא נקרא חרחור. וענין שלא נכנס הוא שידבק בשווי המרדע על הסדק ויהי' כמותו בשוה ונכנס שיהי' גדול מזה ממה שיכנס המרדע בזה הסדק ואין הלכה כרבי יהודה:

משנה ח

אלו השעורים הם לענין שלא יועיל צמיד פתיל אשר יהיה על זה התנור או החבית או החצב הגדול ואם היה הנקב פחות מזה הנה לא יצא ממנו וינצל הדבר אשר בו בצמיד פתיל וכבר בארנו ענין אמרו נכנס ואינו נכנס: עוד אמר ואם נעשו בידי אדם אפילו כל שהן טמאים ר"ל אם באו לאלו החצבים הגדולים המוקפים צמיד פתיל ונקבו בהן איזה שיעור שיהיה הנה הן טמאים באהל המת ולא יועיל להן זה הצמיד פתיל בעבור שנקבו בכונס משקה אחר שב אל הכלים ואמר כי כאשר נקבו והן מוקפין צמיד פתיל העשוי לאוכלים כאשר נקבו במוציא זית יטמא כל מה שבתוכן ואף על פי שהוא מוקף והעשוי למשקים כאשר ניקב בכונס משקה ואם היה עשוי לאוכלים ומשקין מטילין אותו לחומרו בצמיד פתיל ובכונס משקה ר"ל שכאשר ינקב בכונס משקה יטמא ואף על פי שהוא מוקף צמיד פתיל ולא יציל כל מה שבתוכו וזה המאמר לא יסתור השרש אשר התבאר בגמ' שבת והוא שכלי חרס יציל בצמיד פתיל עד אשר יפחת רובו לפי שאין הכונה מזה המאמר ולא המובן ממנו שכלי חרס המוקף צמיד פתיל כאשר נפחת בפחות מרובו לא יטמא מה שבתוכו ואמנם ירצה בו שהוא אם נפחת הכלי בפחות מרובו עד היקף הפחת ופי הכלי ג"כ בצמיד פתיל שהוא יציל מה שבתוכו ואע"פ שהוא אינו כלי לענין טומאה ולא יקבל טומאה נחשבהו כלי לענין שיציל מה שבתוכו אולם כאשר נפחת רובו הנה אינו כלי כלל ולא יציל מה שבתוכו ואע"פ שמקום הפחת מוקף צמיד פתיל והבן זה שהוא עיון דק ומקום הטעאה: וביאור מיצה שניה הקשר השני: ושיפון הוא הנקרא ויי"ל והוא מין ממיני השעורה כמו שביארנו פעמים וירצה בו הנה קנה שיבולת השיפון וכבר יקרא שיפה והוא קנה דק לח וכן מיצה של קנה קשר הקנה: וענין אמרו שניה הוא מה שאומר לך וזה שהקנה מאיזה מין שיהיה הן כולן קשרים קשרים ושרש הקנה עבה ממנו וכל שירחק מהארץ יהיה יותר דק ותחלת הקשר מהקנה ממה שימשך לארץ לו עובי מה והקשר השני אשר למעלה ממנו יותר דק ממנו ואמר שבקשר השני ישער ורבי שמעון אומר בכל התנורים והחביות והחצבים מן האמצע נכנס ומן

הצד אינו נכנס ואין הלכה לא כר"ש ולא כר"י ומבואר הוא שאמרו בתנור ניקב מעינו ירצה בו שתהיה עינו סתום בטיט ונקב בזה הטיט:

פרק י

משנה א

יאמר שכלי גללין והן כלי השיש והמרמר מאומרו אבן גלל וזה מאמר בטל לפי שהן נכנסין תחת כלי אבנים וכן השהם והספיר וכל האבנים כולן ואמנם כלי גללים הן כלים עשוין מרפת בקר והעפר ורבים מהן יעשו אצלנו בארץ מערב וכבר התבאר בפ' השני [מ"א] שכלי חרס וכלי נתר דינם אחד . ואמרו וכל כלי חרש לרבות כלי נתר ובארנו שם ג"כ שאלו הכלים העשוין מעצמות הדגים לא יטמאו מפני שאמנם למדנו כלי העצמות מאמרו מעשה עזים וכן עור הדג לא יטמא מאמרו או בגד או עור ובאה הקבלה לומר מה בגד מן הגדל בארץ אף עור מהגדל בארץ אמנם כלי גללין וכלי אבנים וכלי אדמה הנה לא ידין בתורה בו טומאה בשום פנים. ואני אבאר לך אמרם בזה אינן מקבלין טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים ואלו הכלים אשר יאמר שהן יצילו מה שיגיע בהן בצמיד פתיל אמנם הם כל הכלים אשר לא יטמאו בשום פנים וג"כ כלי חרש ומה שיתואר אליהן ר"ל כלי נתר וסבת זה אמרו יתברך באהל המת (במדבר י"ט:ט"ו) וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא והורה זה כי כאשר היה זה הכלי מוקף צמיד פתיל הנה הוא מציל בכל מה שבתוכו והוא אמרם הא יש צמיד פתיל עליו טהור ובאה הקבלה (שבת דף פד:) לומר שזה הכלי הנאמר הוא כלי חרש לבד והוא אמרו כלי שמקבל טומאה דרך פתחו ואי זה זה כלי חרש וכבר בארנו (ריש פ"ב) שכלי חרש וכלי נתר טומאתן שוה ומטמאין מאוירן והנה כבר התבאר שכלי חרש וכלי נתר מצילין ולמדנו שאר הכלים הנמנין בזאת ההלכה מק"ו והוא אמרו אין לי אלא כלי חרש כלי גללין כלי אבנים כלי אדמה מנין ודין הוא ומה כלי חרש שהן עלולין לקבל טומאה הרי הן מצילין בצמיד פתיל באהל המת כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה שאינן עלולין לקבל טומאה אינו דין שיצילו בצמיד פתיל וביאור עלולין מוכנים ומזומנים וראוי לך שתדע שזה אשר אמרנו שהן מצילין בצמיד פתיל באהל המת כן תציל בשרץ כמו שבארנו בפרק הח' והוא אמרם טמא הוא שאין ת"ל הוא אלא הוא שיציל על עצמו בצמיד פתיל באהל המת יציל על עצמו בצ"פ באהל השרץ ירצה לומר באויר כלי חרש כמו שבארנו בפרק הח'. ואמרו כלי עץ הטהורין ירצה כי פשוטי כלי עץ אשר קדם שהן לא יקבלו טומאת השרץ דאורייתא או כלי עץ הגדולים שהן מקבלין מ' סאה בלח אשר לא יקבלו טומאה גם כן כמו כלי

קבול כמו שיתבאר בט"ו מזאת המסכת ואפשר שתציל פשוטי כלי עץ לפי מה שאפשר וזה כשנקח לוח פשוט מעץ ונשימהו על פי כלי מאלו הכלים עוד יקיפו בו צמיד פתיל הנה יציל כל מה שבתוך החבית: ואמרו בין מצידיהן בין מפיהם ירצה בו בין שיהיה ההקפה מפי הכלי לבד ובין שיהיה מצדו כמו שיהיה לו פתח מצדו בין שיהיה זה הכלי יושב על קרקעיתו או מוטה על צדדיו הכל בשוה הנה אם כפה א' מאלו הכלים על פיהן באהל המת הצילו כל מה שתחתיהן וזה שהם יחזרו כמו אהל באהל המת ואם היה אהל באהל ונטמא האהל החיצון הנה לא יטמא מה שבאהל הפנימי וזה אצלנו אי אפשר בכלי חרש שהוא אם כפה כלי חרש על פיו לא יציל מה שתחתיו לפי שהוא יטמא דרך פתחו באמת ואפילו ידביקהו עם הארץ בטיט והדומה לזה לא יציל שאינו לא אהל ולא מוקף צמיד פתיל. ונוסחת סיפרא חבית שכפאה על פיה ומרחה בטיט מן הצדדין טמאה שנאמר (במדבר י"ט:ט"ו) צמיד פתיל עליו ולא צמיד פתיל על גבו וזה נכנס תחת אמרם בסיפרא בטומאת כלי חרש אמר וכלי חרש לרבות האהלים שאהל של חרש יטמא ולא יציל מה שתחתיו כמו שיצילו האהלים לפי מה שהתבאר שם באהלות ובתוספתא כלים [פ"ז] בעצמות הדג והדומה להן אם יש בהן טפח על טפח מצילין בכסוי לפי שהאהל יציל בכיסוי על כל מה שתחתיו הנה לא יטמא כמו שיתבאר: עוד אמר על הכל מצילים חוץ מכלי חרש ר"ל שאלו הכלים העשוים מאלו המינים המנויים יצילו כל מה שיגיע בתוכם תחת צמיד פתיל מן הכלי מתכות ומן כלי שטף ובגדים ואוכלים ומשקים וכלי חריש והוא אמרו על הכל זולת כלי חרש לבד שהוא לא יציל בצמיד פתיל זולת מה שיהיה בתוכו מאוכלין ומשקין וכלי חרש לבד ומה שיהיה בו משאר כלים ובגדים הנה הוא יטמא ואע"פ שהן תחת צמיד פתיל וסבת זה לפי מה שאומר לך וזה שהשרש אצלנו כלי טמא אינו חוצץ ואם לקח אחד כלי חרש טמא ושם בו כלים והקיפן צמיד פתיל ושם באהל המת הנה אלו הכלים תטמאו ולא יציל אותם זה הכלי לפי שהוא טמא ואצלנו שורש ג"כ שכלי עם הארץ כולן ובגדיהן ומאכליהן ומשתיהן בחזקת טומאה ואני עתיד לבאר לך זה במסכת טהרות הנה התבאר מאלו השרשים שכלי חרש של עם הארץ אינו מציל בצמיד פתיל וכל מה שבתוכו יטמא במת זולת שאנחנו אם אמרנו לעם הארץ כלי חרש שלך לא יציל לפי שכליך טמאים אמנם אנחנו הנה יציל אצלנו כל מה שבתוכו הנה לא יקבל ממנו בזה לפי שהוא יחשוב עצמו טהור ושומר והוא לא ידע הטהרה ודינה וישוה הדין אצלו ואצלנו ואמרנו בכלי חרש שהוא לא יציל אלא על האוכלים ועל המשקין ועל כלי חרש וזה שעם הארץ כאשר היה אצלו אוכלין ומשקים וכלי חרש כבר הציל במחשבתו בצמיד פתיל שלו והוא לא מציל שאנחנו לא נאמר יבא תלמיד חכם

ויבקש מעם הארץ אוכלים ומשקין או כלי חרש לפי שהן כלים טמאין אגב עם הארץ ואין להן טהרה במקוה אולם שאר כלים הנה כבר יבקש אותן תלמיד חכם מעם הארץ וכאשר ירצה להשתמש בו בעסק קדש או תרומה יטהרהו במקוה ויעריב שמשו הכלי וישתמש בו כמו שיבקש התלמיד [חכם] מע"ה כלי מתכות וכלי שטף או בגדים וישאל עם הארץ זה טהור מכל הטומאות ויאמר לו כן ואפשר שיהיו אלו הכלים כבר הגיעו והן אצל עם הארץ ככלי חרש שלו תחת צמיד פתיל באהל המת והוא כבר נטמא טומאת מת למה שהשרשנו שכלי עם הארץ אינו חוצץ ויחשוב עם הארץ שהוא הציל בצמיד פתיל ולזה יאמר לו טהור הוא ויקח זה הדין בזה הבגד או הכלי ויטביל וישמש בו בקדשים אחר הערב השמש לבד שיחשוב שאין על זה הכלי טומאה זולת מגע עם הארץ והוא טמא טומאת מת ויצטרך הזאה ג' וז' ובעבור זה החשש אמרנו שכלי חרש לבד הן טמאין במגע עם הארץ לא תציל בצמיד פתיל בלתי אוכלין ומשקין וכלי חרש אשר לא תבקש מעם הארץ לפי שאין לו טהרה במקוה והשוינו הדין בזה בין האנשים כלם לסבה אשר זכרנו וכאשר היה זה השרש אצל הכל לא נמנע בבקשת כלי או בגד מעם הארץ אבל כאשר יאמר שהוא לא נטמא במת נאמין לו שלא נאמר אולי בצמיד פתיל של כלי חרש היה באהל המת שאנחנו כבר התרנו הדין שכלי חרס לא יציל על דבר זולת על אוכלים ומשקין ועל כלי חרס: וממה שראוי שתדעהו עד שלא תטעה במה שזכרנו שעם הארץ לא נחשבהו במה ששפטנו עליו טומאה בשקר שאנחנו נאמר יבא לדבר טומאה ויאמר ממנו טהור ואמנם שפטנו בזה למיעוט ידיעתו שהוא יטעה ויחשוב בדבר הטמא שהוא טהור ולא ישמור ג"כ מן הטומאות ולא ידע חלוקן ומנינם כמו שנבאר בטהרות ושמור כל מה שזכרנו בזאת ההלכה שהיא רב הספקות רחוקה הידיעה וכבר הקדמתי לך אלו השרשים וביאורם בפ' הראשון ממסכת עדיות ואין הלכה כר' אליעזר:

משנה ב

ענין מקיפין. שיסתום פי הכלי באלו הנזכרים או ידביק הכסוי על הכלי באלו הדברים: וסיד ידוע: וגפסים הוא סגיף: וזפת ושעוה ידועים. וצואה הוא מיני הלכלוכין כולם: וחמר. הטיט המדביק: וחרסית. כתישת החרס כאשר יולש יקרא חרסים. ובכל דבר המתמרח כל מה שימרח ביד ויתפשט על מקום הדבק בו מהכלים כמו מיני החמר ומיני השרף והלעיסות כאשר יולשו במים. ובעץ הוא הבדיל ואמרו שהוא פתיל ואינו צמיד. פתיל שהוא סתום וחזק הכסוי על הכלי ויחברהו אבל לא ידבק בקרקעית הכלי: אחר כן אמר שדביילה שמינה ובצק שנילוש במי פירות אין מקיפין בו ואע"פ שהוא לא יקבל טומאה להיותו בלתי מוכשר שהוא יכינהו לטומאה ואם הוכשר באחד מן הז' משקים

יטמא זה הצמיד פתיל ויטמא כל מה שבכלי לפי שדבר טמא אינו חוצץ כמו שקדם ולזה נזהיר להתדבק באוכלים ואע"פ שהן לא יטמאו אבל אולי יבא לידי הכשר ויטמא האוכל. וזה כולו משנה ראשונה אשר אמר אסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל והשורש האמתי הוא משנה אחרונה מותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל כמו שבארנו בסוף [פ"ד ממסכת] ע"ז ולזה יהיה הדין מקיפין בדבילה שמינה ובצק שאינו מוכשר והדומה להן מן האוכלים:

משנה ג

מחולחלת ואינה נשמטת. ר"ל רפה אבל היא לא תתפרד מפי החבית עוד חזר אל דין אחר ואמר כי כאשר היה המקום אשר יכנס בו האצבע מן הטיט אשר על פי החבית והוא יקרא בית אצבע והוא כמו הבית יד יגביהו בו הכסוי ואם היה זה המקום עמוק מאד עד שמגיע בתוך אויר החבית הנה הוא כדבוק מזה באויר החבית כמו שזכר ואין הלכה כרבי יהודה:

משנה ד

כדור. ידוע: ופקעת. הוא קופה של גמי שהוא בלקא לא יציל עד שימרח הכדור או הפקע עם שפתי החבית בדבר אשר ימרחו בו ויכסה אותו בלבוש וכן אם כסה פי הכלי בבגד או בעור הנה אי אפשר בלתי שימרח המטלת כולו אולם אם כפה פי הכלי בנייר לח או עור וקשר השפתות לא יצטרך מירוח זולת על צידי הכלים סביב וענין זה כולו מבואר:

משנה ה

קבותים. הן כלים על תמונת הקופות ולזה יקראוהו קבוצים ויתקבץ ג"כ בצדדיו כמו הזפת ויאמר כי כאשר נקלף חרש החבית וכן קצה המורייס מעליונו ונשאר הזפת על תמונה אשר סר מהחבית עד שבא התמונה מזה כאילו הן שתי חביות השפלה מחרס והעליונ' מזפת וכסה הכלי בעליונו על הזפת וחיבר הכסוי עם קצוות החבית אשר הוא הזפת והוא אמרו שגפתן עם השפה וא"ר יהודה אחר שאין זה הכסוי מושם על חרס החבית והזפת עומד ביניהן לא תציל וחכמים אומרים [הואיל והזפת חבור דק עם] החבית והכסוי בזפת הציל ואין הלכה כר' יהודה:

משנה ו

פקקה בזמורה. כאשר סתם אותה בעץ הגפן הנה יצטרך שימרח בזפת והדומה לו סביב הזמורה עם עצם החבית ואם סתם הנקב בשתי זמורות הנה יצטרך שימרח בזפת הנקב ובין שתי הזמורות ומבואר הוא שהנסר הוא הלוח מפשוטי כלי עץ ולזה יציל כמו שבארנו בתחלת הפרק: וסינין. הוא שיקוב בעובי שני העצים שני נקבים נכחיים ויקח

עץ דק קטן ויכניס קצתו בזה העץ והקצה השני בעץ האחר ויכה בו בקורנס עד שיפגשו שני העצים ויהיו לעץ אחד ויקראו הנגרין זה המעשה אצלנו אלפנ"ן ומזה הענין יאמר עשאן בסינין: ושוגמין. הוא ענין אחר ר"ל כאשר יחבר שני העצים עד שיהיו לאחדים הנה לא יצטרך לחבר ביניהן:

משנה ז

הנה יתבאר בפרק י"ב מאהלות שתנור חדש נעשה אהל בפני הטומאה ואולם תנור ישן הנה דינו כדין שאר הכלים שמביאין את הטומאה ואינן חוצצין כמו שיתבאר שם ושם יתבאר שהאהל מציל מה שתחתיו ולא יצטרך לצמיד פתיל אבל מציל בכיסוי ועל אלו השרשין אמר בכאן כי כאשר היה תנור ישן בתוך חדש שאם היתה הסרידה והוא כסוי התנור נסמך על הישן הכל טמא לפי שהתנור הישן הוא כלי ולא יציל מה שבו בכסוי לבד אלא בצמיד פתיל אולם אם היה נסמך הכסוי על החדש הנה יהיה לחדש אהל ויציל כל מה שתחתיו ואם יתהפך הענין ויהיה חדש בתוך ישן וכסוי על הישן הנה [צ"ל אם לא יהיה] יהיה בקו הכסוי ובין החדש אהל מגובה טפח ונחשוב הכסוי על החדש וכל שבחדש טהור בזה הכסוי וזה בלתי צמיד פתיל כמו שיתבאר:

משנה ח

כבר בארנו במה שקדם אמרם בכלי חרש אל תוכו ולא תוך תוכו. ולזה כאשר היה כלי בכלי והיה השרץ בכלי העליון הנה לא יטמא הכלי השפל וכן אמר בטומאת כלי חרס למה שיהיה בו כל אשר בתוכו יטמא ואמרו אשר בתוכו ולא בתוך תוכו: וכאשר נפל השרץ בכלי השפל לא יטמא מה שיהיה בכלי העליון. וזה כאשר היו שפתי הכלים כולם שוין או היה העליון יותר גבוה השפה מאשר הוא תחתיו ואם היו אלו הלפסין כולן אשר על התחתונה נקובין בכונס משקה אשר חזרו שלא יקבלו טומאה לפי מה שקדם הנה הן לא יצילו מה שיהיה בתוכן כמו שהתבאר בפרק השמיני ואם היה השרץ בעליונה הנה כאילו הוא יגיע באויר כל אחד מהן כי הן כולן ר"ל אלו הלפסין האמצעיים נקובים בכונס משקה ויטמא מה שבתוך כל אחד מהן מהאוכלין והמשקין להקפת התחתונה עליו וזה כולו מבואר מפני הנקב וזהו ענין אמרם כולן טמאות ירמוז אל טומאת מה שבתוכן ואם היה השרץ בתחתונה הנה לא יטמא מה שלמעלה כאשר לא יגיע השרץ באוירו ואינו ג"כ שפה התחתונה יותר עליונה ויטמא כל מה שבתוכו מהאוכלין והמשקין הנה כל מה שבאלו הכלים העליונים טהורין והוא ענין אמרם היא טמאה וכולן טהורות עוד שב אל הנחה אחרת ואמר שאם היה השרץ בעליונה והתחתונה עודפת הנה יטמא העליונה בלא ספק בהגעת השרץ בה וכן יטמא התחתונה בהיותה יותר גבוהה השפה וכבר הגיע

זה השרץ באוירה אולם שאר הכלים אשר בין העליונה והתחתונה השווה שפתה בשפת העליונה הנה היא כולה טהורה ואע"פ שהיא בתוך התחתונה וכבר נטמאת התחתונה וזהו השרש אשר בארתי בפרק הח' והוא שכלי חרס לא יטמא הכלי באוירו ואם היה באחד מאלו הכלים אשר בין התחתונה והעליונה משקה טופח יטפיח היד כאשר יגע בה הנה זה הכלי טמא לשרש אשר התבאר בפרק הח' וזה שיטמא בכונס באויר התחתונה העודפת אשר כבר נטמאת וזה שהמשקה יטמא הכלי אשר הוא בו כאשר בארנו שם וזהו ענין אמרו בעליונה והתחתונה עודפת כל שיש בה משקה טופח טמאה:

פרק יא

משנה א

בעבור שדבר בדיני כלי חרס ובדומה להן בחלק הראשון והן העשרה פרקים הקודמים התחיל בזה החלק בדיני כלי מתכות ובעבור שאמר יתברך בכלי מתכות (במדבר ל"א:כ"ג) כל דבר אשר יבא באש למדנו מאמרו כל דבר בין פשוטין בין מקבלים ולזה יטמאו פשוטיהן כמו הסכינין והשפודין והדומה להן והיותן חוזרים לטומאתן אחר שבירתן כאשר התיכן ועשה מהן כלים שניים ולא נטהרו במקוה וזהו גזרה מדרבנן אולי יטמא כלי מכלי מתכות ויתיכו ויעשה ממנו כלי אחר בזה היום בעצמו והוא טהור מן התורה בלי ספק לפי שבהפסד הכלי הוסרה הטומאה ממנו וישמשו בזה הכלי בזה היום בתרומה וקדשים וזה מותר ויחשוב החושב ויאמר ששבר הכלי יטהרהו והטבילה ג"כ יטהרהו שאנחנו נראה הכלי כאשר נשבר ונעשה כלי אחר הנה הוא טהור בזה היום בעצמו וג"כ כאשר נטהר כלי במקוה טהור בזה היום בעצמו וישתמש בו בתרומה וקדשים והוא לא ידע שהכלי יצטרך הערב שמש כמו כל טמא כאשר נטהר במקוה וזהו ענין אמרם גזירה שמא יאמרו טבילה בת יומא עולה ורשב"ג לא יגזור זאת הגזירה זולת בכלים אשר נטמאו בטומאת מת לבד להיותה מצטרכת הזאת ג' וז' ואין הלכה כרשב"ג:

משנה ב

שיש לו שם בפ"ע יוחד בשם עד שנקרא בשם פלוני הנה הוא טמא וכל מה שיעשה מן המתכות בין שהיה לו אוגן גבוה או היה שטוח הנה הוא מקבל טומאה כמו שבארנו זולת אלו המנויין אם נעשו מאחד מהמתכות הנה הם לא יטמאו להיותם קיימים בארץ ונגר הוא עמוד יבריח השער מן הקצה אל הקצה ומנעול שם נופל על הנועל הקיים בשער לפי חלוף תמונתו וביאור מנעול נועל והוא שם עברי (שיר השירים ה':ה') על כפות המנעול: והפותה תמונת כוס מברזל יעשה ויקבר בארץ ויורכב בו הציר וציר

הוא ציר השער אשר יסובב בעצם הפותה והוא יהיה מברזל בשערי המדינות והשערים הגדולי' מאד והן ג"כ שמות בעברי (מלכים א ז':נ') והפותות לדלתות הבית ואמר (משלי כ"ו:י"ד) הדלת תסוב על צירה: וצנור הוא הנקרא בלעז קנאלי ושרש זה אצלנו אמרם כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע וזה כאשר יגיע עשייתו להיותו דבק בארץ הנה היא לא תקבל טומאה ואפילו קבל הרכבה ואל זה הענין כוון בזאת ההלכה:

משנה ג

נוסחת התוספתא [ב"מ דכלים פ"ב.] גולמי כלי מתכות טהורין ואלו הן גולמי כלי מתכות כל מה שעתיד לשוף לשבץ לגרד לכרכב ולהקיש בקורנס מחוסר אוגן או אוזן טהור ואני אבאר זאת הברייתא. וקודם ביאורי לזאת ההלכה צריך לשמור זה השרש ולזכור אותו וזה שכל מי שיעשה כלי מאחד מהמתכות בין שיהיה זה הכלי מקבל כמו הקדרות או יהיו פשוטים כמו הסכינים והשפודים הנה אלו הכלים לא יטמאו עד שיושלם עשייתן על שלמות אופני תקונם אמנם אם נשאר בו דבר מועט לשוף והוא אמרו כל שעתיד לשוף או יחסר הסרת הקליפה אשר יתרועע אצל השיפה והוא אמרו לשבץ או יחסר גרידה כמו שיגרדו כלי מתכות אחר השיפה והוא אמרו לגרד או יחסר הלימא"ר כמו שיעשה בברזל אחר הגרידה והוא אמרו לכרכב או יחסר ההכאה אם היה צריך להכות עוד והוא אמרו להקיש בקורנס או שישלם הכלי על אלה הפנים כולן והיה זה הכלי ממה שיצטרך אל אוגן או אוזן ולא יעשה לו עדיין הנה לא יטמא ואוגן הוא ענק הכלי שבכלי המתכות יעשו להם ענקים מורכבים עליו כמו הקומקמין ואוזן הוא הבית יד ועל זה השרש אמר בזאת המשנה שמי שעשה כלים מאלו הדברים אשר בארנו ומנינו שמותם הנה הן לא יקבלו טומאה שהן גולמי כלי מתכות להיותם בלתי שלמים המלאכה וגם כן בלתי מתוקנים. ועשת הוא חתיכת ברזל אצל יציאתו ממקור העפר וממנה עשיית הברזל קודם התיכותו שהנה יותך הרבה פעמים ויזכך עד שיתפרד גשמים רבים יהיו נתלים בו מהמקור כמו שהוא מפורסם אצל האומנים וכן שאר המתכות כאשר יצאו ממקור העפר הם עכורין וכאשר שב עליהן ההיתוך והזכוך תתיפה מראהו ומי שיעשה מחתיכה ממנו כלי קודם שיתיך אותה שנית ויזכך אותו הנה לא יטמא שהנה יחסר ממנה מה שסיפרנו מהגרידה והשריטה והלטישה ואי אפשר זה בזה הכלי למה שיתערב בו מהגשמים הזרים והעפר וכן יותך מברזל והנחשת ויעשו ממנו עגולין גדולים כדמיון הפת והוא אשר יקרא חררה בדמיון העוגה אשר יקרא חררה כמו שיתבאר בשבת (דף קכג.) וקמא (דף כא:). וסובב זה גלגל מקיף של מוכני וזה שאלו המוכנים יעשו מעץ ויעשו עליהם מחוץ לוח של נחושת. וטסים הלוחות הדקים תרגום פחי זהב טסי דדהבא

(שמות לט). וציפויין הן החפויין שיטוחו הכלים בלוחות זהב וכסף ודומיהן. ומכני כלים תושבות הכלים. ואוגני כלים צואריהן. ואזני כלים בית יד שלהן. ושחולת תוספת הכלים והקצוות הנוספין אשר ישוו מהכלים אצל העשיה מאמרם במומי הבכור (בכורות דף מ.) השחול והוא רפה הרגל. וגרודות אלגראד"ה ואין הכוונה שיותך זה הגרידה או אלו הקצוות ויעשה מהן כלים שזה יקבל טומאה בלא ספק אמנם הכוונה שכל אלו הקצוות והלוחות עד שנעשה מהן דמיון כלי הנה הוא לא יקבל טומאה מן הסבה אשר זכרנו עוד א"ר יוחנן בן נורי שמי שחתך כלי ועשה כלי אחר מכל אלו החתוכין לא יקבלו טומאה והוא אמרו ואף מן הקצוצה ואינה הלכה עוד אמרה המשנה שמי שעשה כלי משברי כלים או מן הגרוטין והוא השברים אשר נשארו מהכלים ישאר מהכלים אחר תכלית הזמן עד שתודק ותשבר ויכלה ויעלה חלודה על רובו או מי שעשה כלי מן המסמרין אשר יאומת שאלו המסמרין יעשו מכלים כאילו הן משברי כלים ולזה יהיה זה הכלי הנעשה מאלו הג' דברים מקבל טומאה אולם מי שעשה כלים ממסמרין ולא יוודע אמתו אם אלו המסמרים נעשו מהכלים הנה יהיה דינו דין עושה כלי משברי כלים ויקבל טומאה או אלו המסמרין נעשו מן החררה או מן העשת ויהיה זה הכלי כמו גולמי כלי מתכות הנה בזה מחלוקת ב"ש וב"ה ולשון התוספ' פ"א שם. א"ר אליעזר בר' יוסי לא נחלקו ב"ש וב"ה על המסמרות שידוע שנעשו מן הכלים שהן טמאין ועל המסמרין שלא נעשו מהכלים שהן טהורין על מה נחלקו על הסתם שבית שמאי מטמאין וב"ה מטהרין ואמנם עשיית כלי מהמסמרין הנה זה מבואר כמו שנשימהו מרצע או שפוד או דמיון זה לפי מה שאפשר בדרך המסמר ועביו:

משנה ד

כבר קדם לך שהברזל הטמא לא יטהר אותו ההיתוך ולזה כאשר נתערב ברזל טהור וטמא בהיתוך ונעשה מן הכל כלים אם רוב מן הטמא יהיה זה הכלי טמא. וכבר זכרנו ג"כ שכלי גללים לא יטמאו. וחלמא טיט דבק לדמיון לובן ביצה ולזה יקרא חלמא כמו אם יש טעם בריר חלמות וכאשר נתערב הטיט בגלל ונעשה מקבוצן כלי מבושל והוא מעורב מכלי חרס וכלי גללים: וקלוסטרא כלי מקשיי על דמיון הרמון בצואר ארוך וזה צורתו יורכב זה הקצה בשתי טבעות קיימות בשני השערים טבעת בזה השער האחד וטבעת בזה השער האחר ואצל קבוץ שני השערים יורכב הטבעת האחת על הטבעת השנית ויכנס זה הקלוסטרא ביניהם וינעל השער בזה ואם היה זאת הקלוסטרא מאחד מאלו המתכות הנה היא תקבל טומאה לפי שהיא יש לה שם בפני עצמה ואם היה מעץ והיא מחופה מברזל או זולתו מן המתכות הנה היא טהורה והוא אמרו ומצופה טהורה

לפי שכלי עץ כאשר היה מחופה בכלי מתכות לא יקבל טומאה ואפי' היה לו בית קבול כמו שהתבאר בסוף חגיגה (דף כו:) כמאמר חכמים שמזבח הזהב והנחשת לא יקבל טומאה ושמו הסבה בזה מפני שהם מצופין ושרש זה אמרו כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם וגו' ואמרו בספרא יכול שאני מרבה את חפויי הכלים ת"ל בהם פרט לחפוי הכלים ר"ל שזה הכלי לא יגיע השמוש בו בעצמו אבל באמצעות הכסוי אשר עליו אמנם טמא מהכלים אשר יעשה מלאכה בהן בעצמן וזהו ענין אמרם בחגיגה (שם) שהוא כאשר חפה אותן ביטל אותן ושמור זה השרש בכל זאת המס': והפין. הן השינים הקבועין בפותחת: והפורנא. הוא המקום עצמו אשר תכנס בו הפין. ועניני הטלטול בשבת כבר נתבארו במסכת שבת בפרק כל הכלים (שבת דף קכג.):

משנה ה

הברזל אשר ידמה לכלכל אשר תסובב על פי הבהמה היא אשר תקרא פרומביא והאומנים אצלנו קורין אותו אלומם ועקרב שלו הוא קצה הברזל אשר יכנס בפי הבהמה ויכה בחניכין שלה ולו קצה דומה לעקרב ויקראוהו האומנין הלשון: ולחיים. הן הברזילין אשר ימשכו על לחיי הבהמה וזה כלל כאשר יתקבץ הוא הרסן והלכה כחכמים:

משנה ו

פיקה. דמיון חצי כדור נקוב יעשה בראש הכוש יכבד אצל הטוייה ויארך החוט בו ושמו במצרים הכובדי וחכמים אומרים שאין לה שם בפני עצמה ואפילו אמר האדם הפיקה לא ידע לאיזה דבר כיון שזה השם נופל על כל פלכה עגולה או קרובת העגול עד שיאמר פיקה של כוש הנה להיות לה שם לויי לא תטמא אולם אם היתה של עץ מחופה הנה היא טהורה לדברי הכל לשרש אשר זכרנו: וכוש. הוא מטוה: ואימה. הכלי אשר יתחבר עליו הפשתן או הקיטו"ן אצל הטוייה ושמו המפורסם אצלנו פילודא בלע"ז: וסימפונין וחליל. שתי תמונות מתמונות כלי הזמר: ובית קבול כנפים. מקום ירכב בו כלים בדמיון כנף להשמיע הנגון ואם היה באלו כלי הזמר של עץ מקומות עשויות לרכוב בהן אלו הקצוות הנה הוא בית קבול ולזה תטמא ואפי' היה מצופה מפני זה הבית קבול אשר הוא בלתי מצופה לפי שאלו המקומות אי אפשר שיחופו ואמנם החפוי מחוץ הכלי והלכה כחכמים:

משנה ז

קרן ירצה בו החצוצרות לא קרן הבהמה וזה החצוצרות אצלן ב' תמונות האחת יקראו אותה קרן עגולה והאחרת יקראוה קרן פשוטה כולן הם בעלות פרקים יורכבו מחתיכות

רבות אבל הרכבת קרן עגולה קשה לא יכשר להרכיבה כי אם אומן ולזה אמר [שבת מז.] המחזיר קרן עגולה בשבת חייב חטאת וקצה החצוצרות אשר ימשך לפי התוקע יקרא מצופית שלה והקצה האחר הרחב יקרא הקו שלה ומבואר הוא שזה הקרן כבר יעשו קצת מחלקיו מעץ וקצתן ממתכת ולזה אמר אם היתה מצופית שלה של מתכת: וידוע שהרבה מנורות יעשו מפרקים והוא אשר יקראוהו החכמים מנורה של חוליות ואלו הפרקים כאשר יתחברו יהיו ממנו קני המנורה והוא אשר יקראו בכאן קני מנורה לא יטמאו כל עת שהיא נפרקת לפי שלא יקראו אלא בשם חבור על השרש אשר הקדמנו: והפרח היא העגולה אשר עליה תהיה הנר: והבסיס התושבת אשר בו הרגלים תרגום כנו בסיסיה: בשעת חבורן. לכולם בשם אחד יקרא ר"ל מנורה וכן קרן עגולה והלכה כחכמים:

משנה ח

קסידא. כובע הברזל אשר יושם בראש בעת המלחמה: ולחיים לוחות ברזל יכסו החזה: וכידון. הרומח הקטן אשר הוא ביד המלכים ברוב העתים: והניקון אל קנה והוא הפוך ומשקל קנו והוא הברזל הנכנס בתוך הרומח: ומגפיים נעל מברזל יכסה הרגלים כדי שלא יורו על רגליו: ושריון. ידוע: תכשיטי אשה. חלי הנשים והביא מהן קצתן על צד המשל כמו שעשה בכלי החרב: ועיר של זהב. עטרה של זהב על צורת ירושלים ישימום בראש ולזה נקרא עיר: וקטלאות. הן חוטי זהב ישימו בצואר והוא הנקרא בלשון התורה רביד וכבר יעשו חוליות זהב נקובות כדמיון גרעינים ויכניס בחוטים וישימו אותן על הצואר וזה יקרא מחנק וכבר יקרא גרעיני אדם פטדה וברקת וירכיבו אותן בחוט זהב או כסף ויעשו ממנו כבלים סובב סביב הצואר גם כן וכל זה יקראו קטלאות: ונזמים. שני מינים מהן שיתלו באזן כמו שעושין היום ומהן יתלו באף כמו שהיו עושין כן בזמן ההוא: וחותם כמו שיעשו בקצה החותמות מספיר או מנפך ומה שדומה להן מן האבנים ואין הלכה כר"א:

משנה ט

כקדירה מלמטה. שיהיה לו בנין חלול כמו הקדרה ועל ראשו גרעין אחד מקשיי דומה לעדשה על זאת הצורה וכאשר תתפרד זאת העדשה מהקדרה תהיה הקדרה כלי שבה בית קבול בלא ספק והיא טמאה משום כלי לא מפני שהיא מתכשיטי נשים ותהיה גם עדשה טמאה לפי שיש לה שם בפני עצמה וצינורא הוא קצה קנה הנזם הנכנס בנקב האזן או האף ולפי שהוא מעוות קורא אותו צינורא תרגום מזלגותיו צינורותיה. ואמר העשוי כמו אשכול ירצה נזם העשוי כמין אשכול והוא שיהיו גרעיני זהב מקובצים על

דמיון אשכול ענבים וכאשר יתפרדו אלו הגרעינין לא יטמאו שאינן אז מתכשיטי נשים ולא לכל גרעין מהן שם בפני עצמו ואין בו ג"כ בית קבול שיטמא בעבורו ולא תטמא שום כלי מתכות אם לא בתנאים קדם זכרם:

פרק יב

משנה א

טבעת אדם. טבעת נעשה לתכשיט אדם כמו בעלת חותם וצורה וכבלי הרגלים ורבידי זהב אשר יעשו אותן המלכים בצואריהם וטבעת בהמה הטבעות העשויות לבהמות כמו שיעשו המלכים טבעות זהב וכסף בצוארי הסוסים וברגליהם וכן יעשו טבעות בבית ידן של כלים על דרך הקישוט והוא אשר יקרא טבעת הכלים הנה זאת הטבעת לא נטמא בהפרדה. וקורת החצים עץ יכניסו בו החץ יהיה תמונתו אצלם כשידבק בו קצה הברזל ולזה זכרו בכאן: ושל אסירין. ברגל יושם ברגל האסורין: והקולר העול של ברזל אשר ישימו בצוארי האסורים לכפות בו האדם וזולתו ר"ל שיקשור בו ג"כ כלל חבילי עצים והדומה לזה ממה שנהוג ליקשר כדי שיתקיימו מקובצין: של סיטונות. מוכרי הלחם והקמח להן שלשלאות יסגירו בהן החנויות והן מכלל ההסגר אולם של בעלי בתים הנה לא יעשו אותן לשם הסגר אבל היא דמיון השלשלת העשוי בשערים לנוי ולזה אינה מקבלת טומאה וא"ר יוסי אם היה בשני קצותיה שתי תוספת יוצאין בדמיון מפתח כאילו ינעילו ג"כ בזה המין או אם קשר בזה השלשלת חלזון והוא דמיון רמש מברזל ינעלו בו הדלתות וזה הרמש הוא שרץ המים הנקרא חלזון ואין הלכה כר' יוסי:

משנה ב

של סרוקות. מהסורקים צמר ופשתן והוא מעץ וברזל ובקצתו משקלים תלויים ולזה יטמא והוא אמרו מפני האונקיות והן האונקליות ואונקלי קנה וכבר ביארנו זה בתמיד וזולתו ולכתפים אונקלי גדול מברזל ולו נצב מעץ ויחזיקו בנצב בידיהם וקנה האונקלי' במשא אשר על כתפיהן כדי שלא יפול המשאוי וכתפים הן הנושאים המשאוי על כתפן וכן הסובבין בעיר והן הרוכלים המחזירין על העיירות להן אונקלי על זאת הצורה יעזרו בו עזר מעט בהעתקת משאם: ודרגש הוא ערש קטן לו ג"כ אונקליות יתלו בו אצל העלייה אליו וכן בעמודי המטה אונקלות ועמודים והן נקליטי המטה כמו שיתבאר בספרי: ושידה. היא תיבה: ואקון. היא תיבת הציידים ותמונתה מפורסמת אצלן והיא תיבה מעץ בו אונקליות יתלו בים יכנס הדג בו ולא יוכל לצאת ממנו וכבר התבאר לך שמנורת העץ טהורה לפי שאין לה בית קבול עוד הביא כלל זה והוא שכל אונקלי תהיה

בכלי שתקבל טומאה הנה זה האונקלי ג"כ יטמא בטומאת זה הכלי וכל אונקלי יהיה בכלי שלא תקבל טומאה הנה הוא לא יטמא לפי שהוא חלק ממנו וכאשר היה האונקלי לבדו קודם שידבק בכלי אשר נעשה אליו הנה הוא טהור ולא יקבל טומאה מהטעם אשר הקדמנו בראש פי"א לפי שהוא סמוך אל זולתו ואין לו שם בפני עצמו והנה הוא כאילו חלק מכלי לא כלי שלם והבן זה ואין הלכה כר' יהודה:

משנה ג

טני. הוא כלי מחזיק חצי סאה יהיה ברוב מברזל או נחשת ולו כסוי ממתכת ג"כ ישתמשו בזה הכלי ב"ב לגרוטאות והרופאים למרקחים וזה הכסוי ישתמשו בו הרופאים לשום הסממנין בו ולזה הוא מקבל טומאה לדברי הכל: ומגדל. הוא האוצר והוא שנקרא בלשון ערב אלמנשא"ם: הייתוכין. ברזלים יחזיקו בהן הקדרה: והפרכין. ברזלים קבועין במוקד לשמור אותו מן השרפה במהירות זמן ובתוספ' [ב"מ פ"ב] אלו הן הייתוכין אלו שהחנווני מנער בהן את הקדרה והפרכין הקבועים בכירים ושם נאמר מפני מה דלת מגדל של רופאין טמאה מפני שהוא נותן עליה אספלנית ותולה בה את המספרים: ועקרב בית הבד. עץ שדורכין בו את הזיתים ויש ברזל בנקיבת העץ כצורת עקרב ואונקלי שבכותלים הקרסים אשר ישימו בכתלים לתלות בהן הכלים היפים ואין הלכה כר"ג וראוי שנאמר הנה מאמר קצר מפתח למה שקדם ומה שיבא מזאת הכונה וזה שכל מה שתשמע בזאת המסכתא דין בדבר מכלי המתכות ויאמר בו טמא הנה זה מבואר לפי שכלי מתכות פשוטיהן ומקבליהן טמאי' ואולם כשתשמע שיאמר טהורים הנה זה לאחד מג' סבות אם זה הדבר מגולמי כלי מתכות אשר קדם ביאורו בפ' י"א או שהוא בלתי נפרד בשם כמו שאמר כל מי שיש לו שם בפ"ע טמא או שיהיה סמוך כמו אמרם אונקלי הכותל או כסוי הכלי הפלוני שהוא לא יטמא אלא אם היה כלי ולא נצטרך אל ידיעתי וזולתו ואמנם זה תוספת ידיעה או יהיה מורכב על כלי לא יקבל טומאה כמו שאמר כל המחובר לטהור טהור ומבואר הוא ג"כ כי כאשר היה דבר מהמתכות אין עליו תורת כלי הנה הוא ג"כ טהור ולזה יצטרך אחר זה השרש בלתי ביאור השם לבד והנה יגיעו לך הענינים אשר תדון בהן בדבר שהוא טמא ובדבר שהוא טהור ומאמרו טמא וטהור תקח ראיה על תמונת זה הכלי ודע זה:

משנה ד

מסמר הגרע. סכין ההקזה: אבן השעות. אבן תבנה בארץ וירשום בה קוים ישרים כתובים עליהם שמות השעות והיא עגולה ובמרכז זאת העגולה מסמר נצב על זוית נצבת כל מה [צ"ל שינטה] שיתדבק בשווי צל זה המסמר לקו מאלו הקוים ידע כמה שעות עברו

מהיום ושם זה הכלי המפורס' אצל בעלי הכוכבים בלשון ערב א"ל בלאט"ה: ומסמר הגרדי. חץ הגרדי והוא דמיון מטוה ברזל ארוך מרובע יכנס בקנה דק ויחובר על זה הקנה המטוה: וארון של גרוסות. ארון של עץ ימלאו אותו מגריסין וגריסין שם הפולים הטחונים והמוכרים אותן יקראו גרוסות וזאת התיבה בלתי שלימות המלאכה והיה ספק אצלם ויחלקו עליה אם יש עליה תורת כלי אם לאו ואם היתה תחתיו עגלה של מתכת הנה היא תטמא ואין הלכה כר"צ:

משנה ה

העשוי לשמירה. נשאר לסימן כגון שעשאו בשער או במקום שירצה ואם מצא אותו נעתק ממקומו אשר הוא עליו ידע שכבר נכנס אדם בבית או במקום ההוא: עד שיצרפנו. עד שיכהו בפטיש ויחדד אותו וישיבהו בדמיון המקבת וצורף שם לאומן המתכות ושלחנים ישמשו במסמרים באוצרותם יסגרו ויפתחו בהן והלכה כחכמים בכל:

משנה ו

מגרדות. הן מגרדות של מתכת יגרדו בהן במרחצאות ויתלו שם וכל מי שיכנס לשם יקח מגרדתו ויתגרד בה רגליו ושוקיו: גולמי כלי מתכות. כבר ביארנו בתכלית הביאור בפרק שלפני זה: וטבלא שנחלקה לשנים. היא טבלא של חרס שיש לה לבזבזים כמו שקדם והלכה כחכמים:

משנה ז

בצואר קטנה. על המנהג המפורסם שתולין המעות והדינרים בצואר הנערות הקטנות וסלע הוא ד' דינרים ושקל הוא חצי סלע והוא שני דינרים ואם נשאר מהסלע פחות משני דינרים הנה אין מותר לו שיעזבהו על צורתו אבל יחתכהו שאולי יטעה בו אדם שאינו מכירו ויקחהו בשקל והוא פחות משקל ובכאן אומר אותו דין כאשר יצא לנו הדבור אל זאת הכוונה וזה שהמקום אשר ישתמשו בו בדינרים ובמעות במספר הנה אינו מותר לאדם שיקיים דינר או מעה יחסר ממנו השתות אלא שיחתוך אותו כ"ש שלא ישתמש בה או יטעה בה את עובד כוכבים וזה אשר ידמו המון האנשים וקצת מהיחידים שזאת ההטעאה מותרת עם עובד כוכבים היא טעות ודעת בלתי אמתי אמר הי"ת בדין קנינו במוכר עצמו לעובד כוכבים או לעבודת כוכבים עצמה כמו שבא בפי' אמרו וחשב עם קונהו ואז"ל (ב"ק דף קיג:) יכול יגלום עליו ת"ל וחשב ידקדק עמו בחשבון וענין יגלום יערים עליו ויטעהו ואמרו א"כ דברה תורה בעובד כוכבים שתחת ידך ק"ו בעובד כוכבים שאינו תחת ידך אם החמירה תורה על גזלו של עובד כוכבים ק"ו על גזלו של ישראל וכן אינו מותר הבדוי והתחבולה ומיני הרמאות והאונאות והעקיפים על העובד

כוכבי' אמרו (חולין צד.) (ע"ה) אסור לגנוב דעת הבריות ואפי' דעתו של עובד כוכבים וכ"ש בדבר שיוכל לבא לידי חלול השם שזהו חטא גדול והגעה לאדם תכונות רעות ואלו הרעות כולן אשר ביאר הש"י שהוא יתעב אותם ויתעב עושם אמר (דברים כ"ה:ט"ז) כי תועבת ה' אלהיך כל עושה אלה כל עושה עול וכבר יצאנו מכוונתינו הנה אבל נעיר שאינו ראוי ההשמטה ממנו ואשוב לכונת המס':

משנה ח

אולר. הוא סכין קטן והוא כלי יחתכו בו קצה הקולמוס. ואמרו הנה קולמוס. ירצה בו קולמוס של מתכת והרבה מבני אדם עושים קולמוסים מברזל ונחשת: ומטולטלת ומשקולת. שני מינים ממאזני הבנאים והוא חתיכה מברזל או מעופרת יעשה על הרוב מעופרת תמונה ותנקב ותתלה בחוט יעמידו בו הכתלים והעמודים בעת הבנין: והכירין. הוא כלי מברזל יתקעו בו הזיתים במעצד: והכן. הוא המסטר אשר יקוו בו השורות: והכנה. היא המסטרא: וגולמי כלי עץ. מבואר בתוספ' [ב"מ פ"ב] אמרו אלו הן גולמי כלי עץ כל שעתיד לשוף לשבץ לגרד לכרכב לטוח בטונס מחוסר כן או אוגן או אוזן טמא וכבר קדם ביאור אלו השמות בפ' אשר לפני זה זולת אמרו לטוח בטונס וביאורו להחליקו במחלקת הוא הברזל אשר יחליקו בו העצים ושמו טונס. ומבואר שכן הוא תושבת ואוגן הוא צואר הכלי: ואמרו משל אשכרוע. ר"ל בכלי הבקר וקורין אותו אלשמש"ר והאמת שהוא מין ממיני הארז תרגום תאשור אשכרועים ואמרו שזה המין לא יטמאו הכלים הנעשים ממנו עד שיגרדו וימרקו לפי שהן קודם זה לא יצליחו למלאכה לרוב קליפת העצים: וגרופית של זית. ירצו הכלים הנעשים מעקרי הזיתים הם רוב השמנים לא יוכשרו להשתמש בהן עד שיושלקו באש ואין הל' כר"י:

פרק יג

משנה א

פגיון. סכין מעוות דומה למגל קטן ישתמשו בו התגרים והסופרים: מגל יד. ומגל קטן יקיימו אותו לצרכי הבתים: והשחור. מספרים קטנים. וזוג של ספרים מספרי הספרים בעלי ההקזה והוא גדול עגול הקצוות: ומספורת. הברזל אשר יגלחו בו השיער איך שיהיה תמונתו נקראת מפעלתו על שם הגלוח תספורת תרגום ויגלח וספר ואין הלכה לא כר' יוסי ולא כר' יהודה:

משנה ב

קוליגריפון. כלי מברזל ארוך קצתו הא' דומה לעגולה שטוחה יגרפו בו האפר מהכירה והתנור והקצה האחר בו שיני ברזל דקות יתקעו בדבר העומד על האש ויוציאו ממנו בשר או לחם ויקרא הקצה השטוח העגול כף והשינים אשר בקצה האחר שינים: ומכחול. הנאמר כאן הוא מאחד ממיני המתכות קצהו האחד עגול לחתוך בו כמו סכין. והקצה האחר בו כף קטן להוציא בו הכחול או לנקות בו האוזן וזולת זה והקצה אשר הוא עגול יקרא זכר והאחר יקרא הכף: ומכתב. חרט מן מתכת קצהו האחד יכתבו ויחקקו בו ויקרא הכותב והקצה האחר רחב חד דומה לסכין יגררו בו מה שיצטרך לגררו אצל הכתיבה ויקרא מוחק: וזומא ליסטרון. כלי ברזל עשוי לצלות בו בשר הקצה האחד שכפה פשוטה דומה לרשת יושם עליו הבשר או העוף ויעמידהו אותו על מרחק קטן מהאש עד שיצלה מה שעליו וזה הקצה יקרא כף והקצה האחר בו ג' קני ברזל דקין יכנס הבשר בו ויצלה על האש וזה הקצה יקרא מזלג: ושן של חרישה. לה ב' קצווים הקצה הא' יהפכו בו הארץ והאחר יחדדו בה הכלים אשר יחרשו בה קצתם אל קצתם והיו אלו כולן וכל מה שדומה להן כאילו הן שנים התחברו וכאשר נעדר האחד ונשאר האחר הנה הנשאר יקבל טומאה כאשר נאות בתשמישו ויהיה אפשר שיעשה בו מלאכה אפילו בחלוף כמו שנזכר דמיון זה שיהיה בין הכף והמזלג בארך הקנה ב' אמות וכאשר הוסר המזלג עם רוב הקנה עד שנשאר הכף מן הקנה המחובר בו שעור אמה הנה זה הכף אז לא תטמא לפי שלא יוכל האדם אז שיחזיק בזה הקצה הקצר וידו בזה הכף ישרוף ידו עליו מחמת קצורו על זה הדרך תקח הקישא בנשארים:

משנה ג

חרחור. שם כלי מין מן שיני הקנים והקצה החלול ממנו אשר יכנס בו קצה הקנה יקרא קובו: וקורדום. הוא שעושין הבקעת ולה שני קצוות האחד רחב ישמשו בו הנגרים והוא אשר יקרא עושפו תרגום מחרשתו עושפיה ובית בקועו הקצה הנוטה לעגול והוא אשר יבדילו בו העץ והוא אשר יקרא בית בקועו והעץ אשר יכנס בו הקורדום יקרא מקופו:

משנה ד

מגריפה. הוא אשר יניעו בו התבשיל בקדירה אצל בשולו ויקרא הרחת אשר יערכו בו הבנאים הטיט מגריפה על דרך הדמיון וידוע מצורת זאת הרחת כאשר הוסרה כפה ישאר הבית יד שלה דומה לקורנס הוא מאמר ר"מ מפני שהיא כקורנס: ומגירה הוא [צ"ל משור]. משוך וכאשר ניטל מכל בין שני שינים שן אחד יפסד ולא אפשר לגרד בו בשום פנים ואם נשאר מן שיניו ויהיה הנשאר שלם שיעור הסיט במקום אחד מדובק

הנה יטמא בכללו לפי שאפשר לנסור העץ על זה השיעור וכבר נאמר שמלא הסיט ארבע אצבעות בגודל ונראה לרוב הקדמונים שרוחב הסיט מקצה הגודל אל קצה האצבע כאשר יפתחהו האדם בתכלית מה שאפשר וכן פירש לי אבא מורי ז"ל והוא אצלי הבדל בין אמרם מלא הסיט ובין אמרם רחב הסיט כמו שנזכר בפ' י"ג של מס' שבת (דף קה:) והלכה כר"מ: המעצד והאזמל. מעצד הוא כלי ברזל יורכב על עץ ותמונתו מפורסם אצל הנגרים והוא המכונה בל' לעז איישוד"ה ואיזמל ברזל אצל הנגרין בארכו יותר מאמה ולו קצה פשוט חד ברחבו כמו שתי אצבעות יחזיקו אותו בשתי הידים יחד וינסרו בו מה שירצו לנסר בו ותרגום חרבות צורים אזמלין חריפים: והמפסלת המחלקה. וצורתה מפורסמת והיא ברזל דומה לסכין שקבע בתוך עץ והיא תלך ותבא ולא יצא ממנה על שטח העץ בלתי שעור מעט ובו יחליקו העץ: ומקדח. שם המקבת: ובאור נפגמו נתבקעו והיו בו בקיעות לפי שאלו הכלים כולן קצותם כמו הסכינים ואלו הכלים והדומה להם מכלי הברזל הגדולים כלל גוף הכלי מברזל וקצה הכלי לבד אשר בו יחתכו או יקבו או יחליקו הוא מברזל נקרא אצייר"י בלע"ז והוא הברזל הטוב במלאכה עד שיתוקן שהוא יותר חזק ויותר קשה מהברזל האחר והוא אשר יכונה אצל רז"ל פרזלא הנדוואה וזאת המלאכה יקראוהו הנפחים קבסיי"ר בלע"ז ר"ל דביקת שני מיני הברזל וזה הקצה אשר ידביקו בו האסיי"ר הוא יותר חד וישחיזו אותו במים כמו שהוא מפורסם אצל האומנים וזאת הדבקה הנקרא חיסום להיות ע"פ כלי המחזיק בו ומונע אותו מהחזרה והבקיעה מלשון (דברים כ"ה:ד') לא תחסום שור בדישו ושמור זה השם ועניינו ולא נצטרך לחזור ביאורו: ואמרו ניטל חיסומו. ירצה בו שיסור זה הקצה החזק מהברזל הטוב: ורוקני. לא נשיג שמו אבל ביאור הענין שהוא כלי מכלי הנגרים יתרכב עם זולתו ואז יהיה כלי וכאשר יהיה נפרד אין לו שם בעצמו ולזה היא טהורה כמו שהשרשנו:

משנה ה

חרירה. הקצה הנקוב אשר יכנס בו החוט והוא לקוח מלשון חור: ועוקצה. הקצה הדק אשר ינקבו בו הבגדים. ועוקץ. הוא קצה כל דבר שיהיה חד ודק: ומחט של סקאין. הוא מחט גדול יתפרו בו הבגדים הגסים אשר הם משיער העזים ומה שדומה להן מהבגדים העבים ולאשר ירקמו הבגדים בעת אריגתם במחט יחברו עליו חוטי המשי כמו שיחבר האורג חוט הפשתן על הקנה הדק ויקל להן הכנסת זה המחט בין חוטי האריג בעת הריקום וזה דבר מפורסם לא יצטרך באור וזה המחט יקרא אל מיתון לכפול החוטים עליו מלשון לכתא ומיתנא בגמרת שבת (דף קב.) וירצו בו היות הדבר מחובר בחוט בזה המחט ואם נטל חררה או עוקצה הנה היא טמאה לפי שלא ירצו ממנה לא חררה

ולא עוקצה ואמנם הכוונה קנה דק הוא מברזל יחברו עליו החוט ולזה אמר אם התקינה למיתא טמאה ר"ל למיתנא כמו שבארנו ואמר מפני שהוא כותב בה ר"ל ירשום בה: מחט שהעלתה חלודה. עלה עליה סיתום עד שלא יוכלו להכניס בה החוט לתפור בה: וצינורא. ידוע שהיא מעוותת על זאת הצורה וכאשר פשט העוות עד ששב כמו מחט שנטל חררה ועוקצה הנה היא טהורה לפי שהיא לא תכשר אז לשום דבר:

משנה ו

חפין. הן שיני המפתח אשר יפתחו בו הדלת ותמונתה מפורסמת: והאלמוג. הוא הקור"ל והוא צומח בקרקעית הים לא יסתפק אלא מי שלא ראהו בעת יציאתו מן הים והוא רך מאד קודם שיקפיאהו האויר וישיבהו דומה לאבן והוא נגזר מעצי אלמוגין: והשן שבטס. השן אשר תהיה בלוח או בחתיכת העץ אשר יתירו בו אצלנו לפי שזו השן היא נפרדת וכאשר היא של מתכת הוא כלי בפני עצמו:

משנה ז

כדומים. הן אונקליות יוציאו בו הכלי כאשר נפל בבור ותמונתו מפורסם וזה שהיא עגולה מברזל שלשלאות ואונקליות הרבה תלויות על הכף העגולה אורך כל אחד מהן כמו אמה ובקצה כל אחד מהשלשלאות אונקלי: האשקלונין. מיוחסות לאשקלון: והמעבר והמזרה והמגוב. ג' מיני כלי הגורן כדמיון כף האדם יבורו בו החטים והשעורים מהתבן ויתחלפו שמותם לפי התחלפות תמונתם כי מהן רוב השינים יבוררו בו החטים בסוף הענין וממנו מעט השינים אין לה כ"א שלש שינים לבד יבוררו בו החטים בתחלת הענין מהתבן הגס והוא המעבר ורבת שינים ממנה המזרה והיותר רב השינים מהן נקרא מגוב: ומסרק. ידוע: ואין לי מה אשיב. ר"ל שלא אוכל להשיב על זה המאמר ולא לקבלו כפשוטו אבל הוא מסופק:

משנה ח

מסרק של פשתן. הוא מברזל תמונתו מפורסם אצל האנשים כולם והם כלל מחטי ברזל נעוצים בעץ: וכולן אחת אחת. ר"ל כל מחט מאלו המחטים ומסרק הצמר הוא גם כן כזה: ואמרו היתה החיצונה אחת מהן. ענינו מה שאספר לך וזה שאלו המסרקים יש להם בראשיהם מחטים גדולים לפי מה שהן מהגסות והן מכלל שיני המסרק ואמר כי כאשר אלו ג' השינים שנשארו שנים לבד משיני המסרק וזאת החיצונה היא השלישית הנה המסרק בכללו טהור לפי שלא יאות בו עוד הסריקה: ועשאן למלקטת. הוא שילקוט בהן השער מהגוף: והתקינה לנר. להוציא בה את הפתילה ויטיב בה את הנר: למיתוח. כבר בארנו ענייננו במה שקדם:

פרק יד

משנה א

דלי. ידוע: ומיחם. כלי יחממו בו המים והוא יותר גדול מהקומקום: הלפס. הוא כלי גדול תמלא במים ותיחם וישימו בתוכו הקיתונות והן כלים קטנים להדיחן ולנקותן וענין אמרו כמה שיעורן אי זה שיעור ישאר ממנו כאשר נשברו ויהיה טמא שיהיה הנשאר משמש מעין מלאכתו ואין הלכה כרבי אליעזר. עוד אמר רבי עקיבא שהכלי שהוא ממתכת כאשר לא ימנעהו מתשמישו כ"א המירוק והבהירות בלבד הנה הוא טמא וכאשר הוא חסר מעשה אומן כמו הגרידה והלטישה הוא טהור לפי שהוא מגלמי כלי מתכות ולטישה מלשון (בראשי' ד) לוטש כל חורש נחשת וברזל:

משנה ב

יעשה בראשי המקלות חתיכת ברזל עגולה דומה לרמון והיא אשר תקרא חזיינא וזאת התמונה מפורסמת במצרים ויקראו אותה אלרמו"ם וכן ינעצו מסמרים בראשי המקלות להיות ההכאה בהן יותר חזקה ואמר ר"ש שלא יטמא ולא יהיה מדין כלי מתכות עד שיתחברו בראשו ג' שורות ממסמרים. ועשאן לנוי שיעשה ליפות בו המקל ורוב מה שיעשו זה במסמרים דקים מצויירים בשיעור על צד היופי וזה לא יטמא לפי השרש הקדום והוא אמרו המתכת המשמש את העץ טהור אולם אם כוון באלו המסמרים שיכה בו ויגוף בו הנה יהיה אז העץ משמש את המתכת. ומינקת אבוב והרבה שימסמרו שיעשו אבוב מברזל או מנחושת בחלונות ובשערים לנוי ויהיה ג"כ זה מתכת המשמש את העץ ואם היה זה האבוב כלי בפני עצמו ולא ישמשו ליפות בו את הדלת אבל יהיה כלי לשאוף בו את היין והדומה לזה אחר התחיבה בזה המקל הנה זאת המינקת תקבל טומאה כמו שהיתה קודם לפי שהוא כלי אחר. חזר לדין אחר ואמר כי כאשר היתה זאת המינקת כלי והיה זה כלי טמא מתי תהיה טהורה ואמרו ב"ש משיחבל ירצה שיכה אותה בקורנס עד שיפסד תמונתו וב"ה אומרים לא אבל משיחבר במסמרים בשער או במקל וישקיענה בגוף העץ עד שתהיה מחוברת עמו להתנאות בו הנה כבר נטהר אז זה הכלי והוא אמרם בביאור זה בתוספתא היתה טמאה ועשאה לתחת הדלת טמאה עד שתטהר ומאימתי טהרתה ב"ש אומרים משיתחבל וב"ה אומרים משיתחבר ואין הלכה כרבי שמעון:

משנה ג

קנטר. הוא הנקרא בלשון ערב אלעתל"ה והדקור אלמנקא"ר ויקראו אותה הנגרים אלמרבו"ע והוא קנה מברזל מרובע בארכו כמו אמה ולו בית יד מעץ יפסלו בו העץ מה שירצו לפסול ממנו ואצל הנגרים ממנו כלים רבים גדולים וקטנים: ומשוחות המהנדסין אשר ימשחו הארץ להן שלשלאות ישערו בו לפי שהחבל תקצר בקיץ ותאריך בסתיו ולהם ג"כ יתידות ונועצין אותן בארץ כאשר תכלה המדה הזה והעשויה לעצים הוא שיעשה שלשלת לקשור בו העצים והיא טהורה לפי השרש שאין לה שם בפני עצמה אבל היא סמוכה לשם אחר. ושלשלת דלי גדול ארבעה טפחים. ר"ל שד' טפחים ממנו מה שימשך ליד יהיה טמא לפי שהוא מצורך הכלי ואי אפשר לדלות ממנו בפחות מזה: וחמור של נפחים. הוא ברזל על תמונת חמור יורכב בעץ וירכב האומן על ראשו האחד ויכה על ראשו האחרת ואמנם יכו עליו כלי הנחשת אשר להן שפה גדולה גבוה למאד ויקראו האומנים זה הכלי אלקר"ב: ומגירה הוא המסר ואמרו עשה שיניה לתוך החור שהרכיבה שינים בנקבים לא שיהיו השינים מעצם הברזל וענין מלמטה למעלה שפתחן בהפך מה שישורו בו ואי אפשר שינסרו בה בשום פנים וזה לא יהיה זולת במסר קטן אשר לו בית יד מעץ יחזיקו בו ביד וינסרו בו כמו משור אומנים בעלי המסרקים והיא אשר תקרא מגירה אולם משור הנגרים הגדול והוא אשר שמה מסר הגדול כמו שבארנו במס' שבת (דף קכג:) הנה לא יאמר בה אם פתח שיניה בהפך וזה מבואר מתמונתה וצורתה. ואמרו כל הכסויין טהורין ר"ל כסויות של מתכת לסבה הקודמת לפי שאין להם שם בפני עצמו זולת כיסוי המיחם לפי שהוא היה אצלם כסוי בפני עצמו כמו כסוי טני של רופאים כמו שבארנו:

משנה ד

תמונת העגלה אשר יטענו עליה האבנים והדומה להן ידוע ומפורסם והעץ הנמשך בין שתי הבהמות אשר יוליכו העגלה יקרא עול והוא מדובק בעגלה ואם היה ממתכת הנה הוא טמא שפשוטי כלי מתכות טמאים ואם היה של עץ מצופה הנה הוא טהור לפי שהכלים המחופים לא יקבלו טומאה כמו שבארנו : והקטרב. הוא העץ הנמשך על שני צוארי הבהמות והעול באמצעו וזו צורתו ובקצה הקטרב ב' קצוות ברזל יקראו כנפים וכנף הוא הקצה וזה מבואר בלשון העברי (במדבר ט"ו:ל"ח) על כנפי בגדיהם ואם נעשות אלו הקצוות להכניס בהן הרצועות ותסתם על ראשי הבהמות הנה הן מקבלים טומאה שהן כלים ואם נעשו לנוי טהורים כמו שבארנו לפי שהוא מתכת המשמשת את העץ. וברזל שתחת צוארי הבהמה הוא ברזל יקשר על הצואר מפני שלא יחנק בחבל

אשר יקשרו בו הקטרב אולם העופרת אשר ישתמשו מצדדי הצואר הנה הוא טהור מפני שהוא לנוי: והסומך. הוא יתד מברזל יעשה בקצה העגלה ממה שיסמך לזנבי הבהמות להסמך בו העגלה: והמחגר הוא ג"כ יתד מברזל יהיה בקצה העול מפני שלא תתעוות העגלה מפני אורך העול: והתמחויות. הן מקום הקערורי אשר ישימו בו האבנים וזולתן: הענבל. הזוג והצינורה הוא האונקלי אשר יתקעו במשא אשר על העגלה כדי שלא יפול: ומסמר המחברת כולן. ירצה בו כל מסמר שיחבר חלקי העגלה עד שתשוב אחד הנה הוא יטמא ושאר המסמרים אשר בעגלה אשר לא יעשו לחבר החלקים כי אם לנוי הנה הן טהורים:

משנה ה

סובב של גלגל. הוא ברזל המקיף בגלגל: והטסין והצפויים. הטסים הן הלוחות הדקות והצפויים הן החפויין כי יש מקומות מהן מחופות באותן הלוחות לנוי והעיקר מכל זה כבר התבאר: ושעם הוא גמי: משישופנו. משימרח בשמן אחר הלטישה כמו שיעשו בסייף תרגום וירחץ ויסך וימשח ושף: משישחיזנה. משיחדדנה והאבן אשר יחדדו בו הסכין נקרא משחזת:

משנה ו

כבר קדם שכסוי טני של בעלי בתים לא יטמא ואם מירק אותו עד ששב מראה הנה הוא יטמא לפי שהוא אז כלי בפני עצמו ואין הלכה כר' יהודה:

משנה ז

מבואר הוא שהמאמר הוא בטומאת מת וכבר קדם לנו שכלי מתכות חוזרים לטומאתן הישנה ומאמר ר"א הזה עליהן ונשברו בו ביום ר"ל ביום הג' מטומאתו ומאמר ר' יהושע אין הזאה פחות מג' וז' ירצה בו שאחר התוכו יזה על זה הדבר הנתך ג' וז' ואז יהיה טהור ואם עשה ממנו כלים אחר זה יהיו טהורים אולם שתתחבר ההזאה אשר הזה בעודו כלי אל ההזאה אשר היא אחר שבירתו הנה לא תתחבר ואפילו יהיה הזאה השניה בשביעי אבל יצטרך ההזאה ג' וז' על הכלי או הזאה שלישי ושביעי על הנתך וזה ענין אמרו אין הזאה פחותה משלישי ושביעי והלכה כר' יהושע:

משנה ח

של ארכובה. היא שתהיה לה ארכובה ותהיה צורתה כן ושל גם תהיה צורתה על צורת גימל ורוב מפתחות המנעולים יהיו תמונתן כן והוא על זאת הצורה: ואמרו מתוך גומו ומתוך ארכובתו ירצה בו מעצם התוספת אשר בה וכבר ביארנו חפין שהן שיני המפתח וכן יהיה בקצה המפתחות נקבים הן הסבה בפתיחת המנעול כאשר יהיו בתוך המנעול

קצוות בולטות יכנסו באלו הנקבים ואז יפתחו הדלת: ומסננת של חרדל. הוא ממתכת ואמר כי כאשר נפרצו ג' נקבים בקרקע המסננת והתחברו קצתן לקצתן הנה נפסדה המסננת שהיא לא תסנן כלל ולזה היא טהורה: ואפרכס. הוא כלי הרחים והיא תעשה משעם ברוב בצד העליון רחב וכל מה שילך יהיה צר. תמונתו כמו מחודד האצטוונה ישליכו החטה מצד הרחב והקצה הצר על עץ הרחים ויפול ממנו החטה אצל הטחינה ואין הלכה כרבי יהודה:

פרק טו

משנה א

הנה זאת ההלכה כבר קדם לשונה וביאורה בתחלת הפרק הב' מזאת המסכתא: ושידה תיבה. מעץ כארון והדומה לו: ותיבה. תיבת השולחנים: ומגדל האוצר. וכוורת הקש הן קופות יעשו מקש או ערבה או מכפות תמרים והדומה להן הכונה בזה שהוא ממה שיצמח מהארץ עד שיהיה כמין כלי עץ והוא גם כן נקרא בלשון ערב ככוראלנה"ר ותמונתו תמונת סלים ויעשו בספינות הגדולות אוגן מעץ ימלאו אותו מים לשתות בו אנשי הספינה והוא אשר יקרא בור ספינה ותמצא איתו בספינות אלכסנדריא שהספינות אשר ילכו בהן מארץ ישראל לאכסנדריא הן הספינות הגדולות שהן יכנסו בתוך ים המלח ואינן כמו הספינות הקטנות אשר ילכו בהן העומדים על שפת ים ארץ ישראל מעיר לעיר: ודרדור עגלה. חבית מעץ בתמונת קורה ותחתית העגלה תוליך החבית ותעתק ממקום אל מקום והיא מלאה מים: וקוסטות המלכים. קיבוץ המלכים והיא כמו עריבה מעץ גדול בה חדרים יהיו בה מיני המאכל והמשתה והיא ג"כ על עגלה ילכו בה המלכים: ועריבת העבדנים. היא מעץ ישרו בה העורות ואמר יתברך בטומאת הכלים (ויקרא י״א:ל״ב) מכל כלי עץ או בגד או עור או שק ושק הוא אלמשח הארוג משיער יעשו ממנו המרדעות העשוים מצמר ובאה הקבלה שלא יטמא מכלי עץ אלא מה שאפשר שיטלטל והוא מלא כמו השק אמרו מה שק שהוא מטלטל במילואו אף אני מרבה דרדור העגלה וקוסטות המלכים שהן מטלטלים במלואם ומוציא את השידה ואת התיבה ואת המגדל שאינם מטלטלים ולזה השרש אמרו שהכלים העשויין מעץ אשר יחזיקו מ' סאה בלח רצה לומר הדבר הנגר אשר יחזיק ס' סאה מן הדבר היבש כמו הקטנית והזרעים לפי שהן יתעבו על פי הכלי ויוסיפו שליש ובור שהוא מחזיק שלשים סאים הנה הוא לא יטמא ואע"פ שהוא רק ואין בו כלום לטעם מה שזכרנו והתנה על גודל גופו שיהיה לו תושבת בשרש עשייתו יעמוד בו על הארץ עד שאי אפשר שיתנועע

והוא אמרו שיש להן שולים וביאור מלת שולים הקצוות ואמר רבי מאיר שזה אשר מנו חכמים מן הכלים ואמרו כי כאשר יחזיק מ' סאה בלח שהן טהורים והוא שיהיה בתשבורת שלהן אמה על אמה ברום ג' אמות לפי שזה התשבורת מ' סאה לבד אשר נרצה בהן כמה שיחזיקו. אולם שאר כלי עץ בין שהיו מחזיקים מ' סאה או יותר מזה הרי הן יטמאו וזהו ענין אמרם בכאן בין מקבלים בין שאינן מקבלים ר"ל כאשר יחזיקו מ' סאה או יותר הנה הן כמו הכלים אשר לא יחזיקו מ' סאה והכל טמא והוא אמרו בסיפרא כל שמנו חכמים לטהרה טהור והשאר טמא אולם רבי יהודה הנה מנה הכלים אשר אמרו חכמים שהן טמאים ואע"פ שהן מחזיקים יותר ממ' סאה לפי שהסכימו עליהן בעת עשייתן שיטלטלו אותן מלאים אם בהיות אפשר להן שיתנועעו או שיהיה להן בית אחיזה שיוכלו למשכם או שיהיו עומדים על עגלה והדומה לזה ואמר ששאר כלי עץ זולת אלו כל מה שיהיו מחזיקים ארבעים סאה ולמעלה הנה אינן טמאים ומה שיחזיק פחות ממ' סאה שיטמאו והוא אמרו בכאן ושאר כל הכלים המקבלים טהורים ושאינן מקבלים טמאין ואל זה רמז בסיפרא באמרו כל שמנו חכמים לטומאה טמא והשאר טהור הנה אין מחלוקת בין רבי מאיר ורבי יהודה בכל מה שזכרו מהכלים בלתי עריבת של ב"ב כאשר תחזיק מ' סאה בלח שחכמים לא ימנוהו עם הכלים שיטמאו אע"פ שאין מקבלים מ' סאה כמו דרדור עגלה וקוסטות המלכים ולא עם הכלים אשר לא יטמאו ואפילו מחזיקים מ' סאה כמו שידה תיבה ומגדל לפי מה שקדם הנה לדעת רבי מאיר שאמר כל מה שמנו חכמים לטהרה טהור והשאר טמא הנה עריבת בעל הבית טמאה ואפילו מחזקת מ' סאה בלח אחר שלא נמנית עם הכלים הטהורים ועל דעת ר' יהודה שאמר כל מה שמנו חכמים לטומאה טמא והשאר טהור הנה לא תטמא כאשר תחזיק מ' סאה בלח שהרי לא נמנית עם הכלים הטמאים אע"פ שמחזיקים מ' סאה והלכה כר' יהודה:

משנה ב

ארובות של נחתומים. לוחות הנחתום אשר יסדיר עליהן הלישה והיה עליהן צורת כלים ושל בעלי בתים אין להן צורת כלים ולזה לא יטמאו אלא אם כן צבען וקשטן וייפן ומשחן בששר או כרכמן בכרכום ואז יהיה בה צורת כלי ויהיה טמא לפי שפשוטי כלי עץ טהור כמו שביארתי אמנם יטמאו בגזרה דרבנן: ודף של נחתומים. לוח פשוט יקטפו עליו הבצק וכבר אמרו בש"ס (ב"ב דף סו:) בדף של מתכת מחלוקת אשר פשוטי כלי מתכות מקבלים טומאה כמו שיתבאר אולם דף של עץ אע"פ שהוא מקבל טומאה מדרבנן כאשר קבעו בכותל הנה הוא טהור לדברי הכל: סרוד. הוא כלי מעץ ישתמשו בהן בעת הלישה

לרחוץ את הידים. ויטוחו ממנה פני הלחם זה ממה שיצטרך אליהן ותרגום בגדי השרד לבושי שימושא (שמות ל"א:י'): גיפפו. עשה לו מסגרת סביב תרגום ויחבק (בראשית ט) וגפיף והוא הקפת הזרוע בצואר: קורץ. יחתוך עליו הבצק: והמערוך. הלוח אשר יעריכו עליו הלחם העשוי ב' מערכות ותמונת אלו הכלים מפורסמים אצלם והיה ראוי שיאמר בקצתן טמא ובקצתן טהור ושלימות הדין יהיה מגיע בידך שכל כלי עץ שעליו צורת כלי אם היה פשוט הנה הוא אינו מקבל טומאה מדאורייתא אולם כלי מתכות הנה פשוטיהם ומקבליהם טמאין מדאורייתא וכן כלי עץ לענין משכב ומושב לבד הנה פשוטיהן טמאין במשכב הזב ומושב מדאורייתא כמו שהתבאר במקומות מזאת המסכתא ואין הלכה לא כר' אליעזר ולא כר' שמעון:

משנה ג

יעשו סהר מרובע מעץ יניפו בו הקמח יקרא ים נפה ונפה שם הכברה וים יקרא כל כלי או חפירה או בנין יעשה לקבץ בו כל דבר לח ויקרא ג"כ ים זה אשר יתקבצו הקמחים לדקות חלקיו ואין ספק שתמונה זה אשר לבעלי בתים הנה ראוי לומר שיהיה טהור: ושל גדלת. האשה המסלסלת יש לה ג"כ כלי של עץ תשב בו הנערה בעת שהיא מטיבה ראשה כדי שיתקבץ בכלי ההיא כל מה שיפול מראשה אצל הסלסול והסריקה. וענין אמרו טמא מושב שהוא יטמא כאשר ישב עליו הזב והיה מושב והוא ראוי למושב לישיבת הבנות בה וכבר יעשה זה הים משער ארוג או ערבה דזה הרבה והלכה כר' יהודה:

משנה ד

כברה. הוא הקרבל ובו נקבים גדולים מהנפה:
ומקל הבלשין. מקל המחפשים תרגום ויחפש ובלש יחפשו בזה המקל בתבן אם יסתירו בזה התבן החטה מפני עשור המלך:
ומסייעין בשעת מלאכה. יעזרו בעת המלאכה לפי שהוא יכניס ידו בזה התלוי ויחזיק הכלי ויעזור בזה בעת שמושו והלכה כחכמים:

משנה ה

הרחת. מרה יקראו גם כן בערבי אלאראח"ה ובלשון לע"ז פל"א:
ושל גרוסית. יניפו בה הפולים מקליפתן כאשר יטחנו:
ושל אוצרות. ללקט בו החטה מהצדדין וינקהו עד שתשוב באוצר וכבר ספרם בשרש זה:
כלי העשוי לקבלה טמא לכינוס. לקבל בו לא לקבץ בתוכו טהור:

משנה ו

נבלי השרה. הן כלי השיר והנגון: ונבלי בני לוי. הכלים אשר יאמרו בו הלוים השיר במקדש בכל יום כמו שהוא מבואר במסכת תמיד (דף לג:). ואמרו כל המשקין ירצה בו כל אחד מז' המשקים יקבל טומאה כמו שביארנו בפתיחה זולת המשקים אשר בבית המטבחים מהעזרה והן המים והדם אשר שם לא יקבלו טומאה וכן לא יכשירו אמרו משקה בית המטבחיא לא דיין שהן דכן אלא שאין מכשירין ואמר משקה בית מטבחיא הילכתא גמירי לה וכבר ביארנו בסוף עדיות: וטעם היות הספרים מטמאים את הידים הוא גזרה כדי שלא ישימו התרומה אצלם כמו שהתבאר בסוף זבים ולא יחייבו זאת הגזרה לספר העזרה לפי שבכבודו המפורסם ממנו לא ישימו אצלו תרומה: ומרכוף. סוס מעץ ירכיבו בו המשחקים וישחקו בו והוא מפורסם אצל אנשי הלעז: ובטנון. הוא כלי מכלי הנגון אשר יקרא אלקיתר"א ונקרא בזה השם לפי שהמכה בו יסמכנו בבטנו בעת שיכה בו: והנקטמון. הוא רגל מעץ יעשה אותו מי שנחתך רגלו לילך בו והוא ירצה בכאן עץ הנגון המפורסם הצורה הנקרא בשם האיש הידוע חתוך הרגל: ואירוס. עגולה דומה לגרבל ויכה עליה מצד האחד ביד ושמו המפורסם אצלנו אלתא"ר ובלע"ז טבור"י וכבר יקוננו בזה הכלי על המת וזה אצלנו הרבה והוא ענין אמרו מפני שהאלית יושבת עליו ירצה בו הספדנית מלשון (יואל א':ח') אלי כבתולה חגורת שק והיא תשב עליה בעת ההספד: ואמרו מצודת החולדה טמאה ושל עכברים טהורה. זה כבר נשלמה צורתה בזה הזמן וכבר ביארתי לך העניינים כולם אשר בהן ירצו על כלי עץ או כלי מתכות שהן טמאים או טהורים ואין הלכה כר' יהודה לפי שזה הכלי לא יעשה לישב עליו:

פרק טז

משנה א

שלחן הכפול. שלחן של פרקים והוא שני חלקים ולו צירים יכפילו אותו ויפשטו אותו ולזה כאשר נחלק לשנים טמאים לפי שכל חלק ממנו כלי בפני עצמו ולזה יסכימו בו בעת עשייתו ותעשה שלחן גדול מעץ כמו זה אשר יקראהו במצרים מעתצמ"י ותוכו כלים קטנים מנוסרים מגוף הכלי גדול ישימו בו מין ממיני המאכל בכל כלי מאלו הכלים הקטנים ושם זה הכלי תמחוי המזנון להיותן משימים בו מיני תבשילין רבים תרגום למינהו לזנוהי וכאשר נחלק זה הכלי לשני חלקים ישאר בכל חלק ממנו כלים שלמים ולזה יקבלו טומאה: אפיפורין. כסא של פרקים: ומגס. קערה תרגום מגיסתא ותמונתה אשר יושב בה היא קערה קטנה וכאשר נחלקה ישאר חציו ויהיה כלי ולזה יקבל טומאה

וכן קוד הבבלי היא קערה מעץ גם כן אמר במאמר שלמה וזה היה חלקי מכל עמלי רב ושמואל חד אמר מקלו ירצה בו המקל אשר ילך בו וח"א קודו ירמוז בו אל כלי עץ אשר יאכל בו בעת שנגרש ממלכותו לפי מה שהתפרסם: ור"ל משישופם. משיכסכסס בעור הדג והוא עור דג ידוע החביב יקרא אלספן ימרקו בו הכלים וימרקם ויבהיקם: גמר שלא לשוף. ר"ל גמר בלבו שלא לשוף שיהא מוסכם בעת עשיית הכלים שלא ימרקנו בו הנה הוא יקבל טומאה כאשר נשלם: ומטה. הוא אלסרו"ד ועריסה אלמה"ר ועשייתן לפי מה שאספר וזה כשיעמידו ד' עמודים מעץ וירכיבו עליהן קורות מעץ ויארגו בהן החבלים ורוב מה שיעשה אצלנו כסא לטוחנים ולמוכרי הקמח כן ?ולזאת המטה יאמר רבי מאיר משיארגו בו ג' בתים תטמא ואף על פי שלא תשלם אריגתה ואין הלכה לא כרבי יהודה ולא כרבי מאיר:

משנה ב

משיחסום. הוא מאשר יעשה השפה אשר תחבר האריגה כולה ותמנענה מלהפסיד ולהתפרד והוא מענין (דברים כה) לא תחסום שור אשר הוא קשירת פיו ומדרך הכלים אשר יטמאו יהיו מן גומא או תבן או גמי והדומה להן כמו הקופות והשאר ישאירו קצת זה הדבר אשר יארגו ממנו הכלי חוץ על שטחו מתוך הכלי או מחוץ וכאשר השלים האומן לעשות זה הכלי יחתכו אלו הקצוות כלן בברזל וחתוך אלו הקצוות יקרא קניבה וכאשר אמר יקנב או קנב ומה שישתמשו מאלו הדמיונות אמנם ירצה חתוך קצוות הערבה והגומא אחר שלימות הכלי ולא נצטרך להתעסק שנית בביאור ענין אלו המלות ודע שהסל וכלכלה וכוורת תמונת כלן אחד הן אשר נקראם אנחנו הסל ואמנם יתחלפו בחלוף החומר אשר יעשה ממנו ובגודל ובקטנות: ושל תמרה. ירצה בו אשר יעשה מכפות התמרים וענין שכן מקיימין שדרך האדם להניחן כן ואין מדרך האנשים שיחתכו אותן מאלו הקצוות: ובית הלגינין. כעין זהו אשר יקראו במצרים הקנונים ולגינין קבוץ לגין ובית הכוסות בסיס כוסות:

משנה ג

קנונים וקלתות. כלים יעשו מערבה דקה על תמונת קערות אשר יאכל האדם בהן והם מכונות אצלינו במערב באלסי נאג: וסוגין הגדולים. הן הקופות הגדולות מאד אשר יניחו בהן הקמח ומלאכת אריגת אלו הכלים הגדולים יקחו תחלה הגמי או הערבה או הדבר אשר יארגו ממנו ויחברו אותן בידיהם חבל ארוך עד שיהיה ארכו ק' אמות או יותר אז יחזרו זה אצל זה ויתפרו מזה החבל או החוט איזו תמונה שירצו וזה דבר מפורסם בכל מקום אין צריך בו אריכות: ודורים. קבוץ דור והוא העגול אשר ישימו

בו [צ"ל הבשר] הבקר ויאמר שאלו הכלים הגדולים כאשר יתפרו רחב קרקעיתו עוד יגביהו לו שפה שני דורין שהן ב' עגולין וזהו ענין אמרו שני דורים לרחב שלהן ר"ל על עגולן לפי שיעור רחב הכלי כולו אשר יסכים שיהיה רחבו כן וכן ים נפה וכברה אשר בארנוהו שיעשו כן מגמי או מערבה הנה כאשר יגביה שפה העליונה עגול אחד מקבל טומאה ושתי צפירות שני עגולים מעגולי זה הארוך והוא מענין אמרו באה הצפירה ר"ל הגעת סבוב (סביב) האדנות לאלה הפקידים: וערק. כלי משעם ג"כ כדמיון קופה לו שפה מעט הגובה וזה הכלי מעט הרחב ארוך דומה לתיבת האושכפים ולזה יקרא ערק תרגום (בראשית י"ד:כ"ג) שרוך נעל ערק מסאנא וכבר בארנו בפתיחת זה הסדר שהכלים הנעשים מהשעם ומהגמי והדומה להן ממה שיצמיחו בארץ הן כולן מכלל כלי עץ ולזה זכר אלו המינים מהכלים בזכרו כלי עץ:

משנה ד

תורמל. הוא כלי מעור יתלו אותו הרועים בצואריהם ישימו בו מזונות ובהש"ס ולא הרועה בתרמילו: וענין יחסום בכלי העור שיכפלו קצתו ויתפרו אותו עד שיהיה שפה לכלי: ויקנב. שיחתוך קצוות העור היוצאין לחוץ והן קצוות קטנות דומות לשיער: וקיחותיו. שנצים אשר יקבצו בו פי הכלי כמו שהוא מפורסם: סקורטיא. הוא כלי מעור אשר יאכלו עליו: וציצית. היא העגולה מהעור אשר יעשו באמצעה ותופרן אותה עמה לנוי והיא מקשיי כמו שהוא מפורסם מלשון (שמות ל"ט:ל') ציץ נזר הקדש: טבעותיה. טבעת נחשת או ברזל אשר יהיה בקצה הסקורטיא: וקטבליא. [צ"ל המצע אשר יציעו בעגול. יעב"ץ] הנטע אשר יטעו בהעגול לרקד עליו והיותו מגביל אלו הכלים אשר הן פשוטי כלי עור ויאמר שהן מקבלין טומאה ואנחנו כבר קדם לנו שכלי עור פשוטיהם טהורים אפשר בזה ב' פנים האחד מהם שיהיו פשוטי כלי עור יקבלו טומאה מדרבנן ג"כ כמו פשוטי כלי עץ שדין הכל אחד ויהיה אמרו בהש"ס (חולין דף כה.) מדרבנן ירצה בו כלי עץ ושאר המנוים עמו שלא יקבלו פשוטיהם טומאה מדאורייתא והפנים האחרים שתהיה זאת הטומאה המשכב ומושב לבד לא לשאר טומאות וזה האופן יותר חזק אצלי. וכבר יפרשו קצת המפרשים פקח קוח ענין העדי ר"ל הסרת העיגול וישימוהו ב' מלות פקח קוח ויהיה קוח עדי מאמרו קיחותיו וקיחותיה: וכר של עור. היא כסא של העור העגול וכסא הארון וצורתם מפורסמת ואין הלכה כר' יהודה:

משנה ה

פטילייה. דומה לקופה מערבה גובהה קרוב לאמה ולה פה קטן ישימו בו התאנים היבשים כאשר ירצו להצניעם או להעתיקם ושמו מפורסם אצלנו: וחסינה. היא קופה

גדולה דומה לבית יעשה מערבה ברוב ימלאו אותה מחטה כאשר ירצו לאצור אותה תרגום נהרסו ממגורות איפחתו חוסנייא (יואל א׳:י״ז). ונהגו לקבץ הפירות הלחים כתאנים וענבים שיחפו אותן בדמיון אריגה מעלי ערבה או קנים וזה הארג יקרא סגנין באורו גדר מלשון (שיר השירים ז׳:ג׳) סוגה בשושנים: וחותל. כלי משעם או מגומא ישימו בו הפירות הלחים בעת המכירה כדי שלא ימשמשו ביד כמו אלו אשר ימכרו בו הפירות הלחים במצרים אשר יקראו אותו אל דובלה והוא מלשון (יחזקאל ט״ז:ד׳) והחתל לא חתלת:

משנה ו

קסייה. עור תפור יכנס בו היד והוא על דמיון כף האדם ואם היה הכונה בו שיביא לו בו הידים כדי שלא יכנס בידו הקוץ או העצים וינגעהו טמא ואם הכונה בו שלא יזיע ויפסיד מה שבידו מפני הזיעה או יציקהו הזיעה מהחזיק הכלי אשר יתעסק בו הנה לא תטמא לפי שהוא דמיון פשוטי כלי עור ואע"פ שהוא חלול לא נעשה לקבול:

משנה ז

מלקוט. כלי מעור יקבצו בו רפתי הבקר כדי שלא יפסיד החטה בעת הדישה: והחסום שלו. הזמם אשר יקשרו על פיו כדי שלא יאכל מן החטה שהזהירנו התורה (דברים כה) מלשום אותו על פיו בעת הדישה: ומדף. הוא כלי פשוט משימין בו אש וגללי בקר יגרשו בו הדבורים כדי שיעופו ויוכל אדם ליקח הדבש והוא מלשון (ויקרא כו) עלה נדף: והמנפה. מה שיניפו בו יקרא בלשון זה לפי שמוליך ומביא האויר: כיסוי קופסא. כיסוי התיבה יכניסו בו הבגדים ויניחו עליו הכסוי ובהש"ס (מנחות דף מא.) כלי קופסא ירצו בו הבגדים המוצנעין בתיבות ובארגזין וכן קמטרא היא אשר נקרא אותה באנדלי אלעתיר"ה ובמצרים אלקמטר"א תרגום המלתחה קמטרא: והמכבש של חרש. כלי הנגרים אשר יישירו בו עצים המעוותים: והקמרון שלה. הקובה אשר עליה והוא הכסוי של תיבה שהוא עשוי כמין קופה שש עגלות צב אמרו בספרי קמורות ר"ל קערורות: והאנגלין של ספר. דפוס מעור מקשיי על דמיון ספר תורה יעשו עליו נרתק של ס"ת כאשר יעשו לה נרתק מעור: ובית הנגר. הוא נרתק מעור יכנס בו המנעול אשר ינעלו בו השערים וכן בית המנעול ובית המזוזה בית מעץ כמין קנה יכניסו בו המזוזה וישימו אותו בשער: ותיק. הוא הנרתק שיעשו אותו לכלי הנבלים והכנורות ודמיונו מפורסם כמו תיק של ס"ת והאמום של גודלי מצנפות לפי שיש להן דפוס כמו ראש האדם וגודלין עליו המצנפת: והמרכוף. כבר בארנו שהוא סוס מעץ אשר ישחקו בו: ורביעית של אליית. הם שני עצים אורך כל אחד מהן יותר מאמה יהיו שני העצים ביד

המצחק יכה אחד מהן באחד לפי הנגון ושמו מפורסם במערב אלשג ותרגום ובמנענעים וברביעין וייחס אותו למקוננת לפי שיקוננו בו המתים אצלן: וגנוגנית העני. אהל האומן והוא נגזר מאמרו גנון והציל וירצה בו הצל אשר יעשה האומן על ראשו כשיעשה מלאכה בשמש יעשה אצלנו מגומא על הראש ועני שם האומן אמר יתברך (דברים כד) כי עני הוא: וסמוכות המטה. ידוע: וטפוס. והוא כדפוס של עץ אשר יעשו עליו תפילין של ראש: וסותות. הוא הבגד ובדם ענבים סותו (בראשית מט) ואמרו אמום של עושה סותות ירצה הדפוס אשר יארגו עליו וצורתו מפורסמת: וזה הכלל אשר זכר רבי יוסי אמת וביאורו שכל כלי עץ אשר יצטרך צורך קרוב כמו השלחן והטבלא והמטה והדומה להן יקראו משמשי אדם וכל מה שהוא כלי לכלי אחר יצטרך אליו האדם ויהיה זה הכלי הראשון עובד לכלי השני הנה הוא יקרא משמשי אדם ומה שהיה ממנו אשר הוא משמשי אדם יצטרך אליו תמיד לא יפרד הכלי הראשון מהשני כמו כסוי קופסא אשר לא יתפרד ממנו: ומשמשי אדם. הוא הקופסא לבד ואולם כסויה הוא משמש המשמש הנה הוא יטמא. ומה שהיה ממנו לא יצטרך אליו בלתי בשעת מלאכה כמו הדפוסים הנזכרים שהן לא יצטרכו אליו בלתי בשעת מלאכה הרי הן לא יטמאו הנה זה חלוק ר' יוסי בכלים אשר הן משמשי משמשים לבד וזהו שרש אמתי ולא התבאר בסיפרא ונשאר מהחלוקה שתי חלוקות והוא שיהיה כלי משמש את האדם ואינו משמש את משמשיו או יהיה משמש את האדם ואת משמשי משמשיו והנה כבר התבאר בסיפרא שכל מה שהוא משמש את האדם לבד שהוא לא יטמא ר"ל שהוא לא יצרפהו האדם בדברים אשר ירצה שכל מי שיאכלהו או ישתהו או ילבשהו הנה ג"כ משמש את האדם וכאשר היה כלי לא יצלח למשמשי אדם אבל לאדם עצמו כמו שלא יסתלק עליו לא יטמא ואם היה דבר יצלח לאדם ולמשמשי אדם הנה זהו אשר יטמא מן כלי עץ אולם אשר הוא למשמשי אדם לבד הנה חלק אותו רבי יוסי כמו שקדם ותדע זה מן השק שהוא משמש את האדם שכבר ישב בו או ילבשהו או יתכסה בו וכן משמש את משמשי אדם לפי שישימו בו הדברים אשר הן משמשי אדם והגיע זה הענין שהוא עמידת הדין בטומאת כלי עץ וזה לשון ספרא מכל כלי עץ ולא כל כלי עץ יכול שאני מרבה הסולם והקולב והנחותא והמנורה ת"ל מכל כלי עץ ולא כל כלי עץ או יכול שאני מוציא את השלחן ואת הטבלא ואת הדולבקי ת"ל כל כלי עץ ריבה ומה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו אחרי שריבה הכתוב ומיעט ר"ל שהלשון בהם כמו הרבוי והמיעוט לאיזה טעם ייחד אלו ברבוי לטומאה וזה במיעוט מן הטומאה והיה התשובה ת"ל שק מה שק מיוחד שהוא משמש את האדם ואת משמשי האדם אף אני מרבה את השלחן ואת הטבלא

שהן משמשין את האדם ואת משמשי אדם ומוציא את הסולם שהוא משמש את האדם ואינו משמש את משמשי האדם ואת הקולב ואת המנורה ואת הנחותא שהן משמשים משמשי האדם ואינן משמשים את האדם. ונחותא היא חתיכת עץ תושם תחת הכלים תושבות להן ונחותא המנורה משמשי משמשים לפי שהמנורה עצמה היא משמשת את האדם ובתוספתא דכלים אמרינן רבי יהודה נותן בהן שלש מדות משום ר"ע העשוי לשמש את האדם כגון הסולם ואת הכלים כגון הקולב והמנורה והנחותא טהורה העשוי לשמש את האדם ואת משמשי אדם כגון הטבלא והשלחן והדולבקי טמאין והוסיף ר' יוסי דין וביאר שהחלק האחד והוא העשוי לשמש את הכלים והוא אשר יקראהו בסיפרא משמשי משמשים של אדם ממנו מה שהוא טהור וממנו מה שהוא טמא כמו שביארנו ושמור זה השרש והבינהו מאד:

משנה ח

תיק. הוא נרתק: וכבר קדם לנו שפגיון סכין מעוות: ומספרת. ר"ל מה שיגלחו בו ותער ומספרים ידועים: ובית הכותל. הכלים שמשימין בו הכחול: ומכתב. קולמוס ברזל או נחשת וכבר קדם ביאורו: ותרונתק. הוא שיעשו מעור בסיסים מקובצים לגשם אחד ובו מקומות לקולמוס ולסכין ולמספרים והוא שאנו קורים פינ"ארו ור"ל שלכך נקרא תרונתק תרין תיק ושמו מפורסם אצלנו: ובית החיצים. בני אשפה: ובית הפגושות. תיק מעור ישימו בו החצים הרחבים תרגום ומחי קבלו ומחת פגשוהי: סומפנין וחליל. מיני זמר כמו שכבר ביארנו ואמרו ז"ל חפוי טהור לפי שהחפוין כולן כמו שמחפין בטס של זהב או כמו מהחפוין של מתכת והן כלים רבים יחופו בעור וכל החפויין לא יטמאו לשרש אשר קדם זכרו והוא אמרו יכול שאני מרבה חפוי הכלים תלמוד לומר אשר יעשה מלאכה בהם פרט לחפוי כלים:

פרק יז

משנה א

שיעורן כרמונים כאשר נקבו כמוציא רמון נטהרו ולא יקבלו טומאה וענין במה שהן ישערו בדבר אשר ישתמשו בו וכאשר נקבו עד שלא יצלח לזה הדבר הנה הוא טהור כמו שיהיה שמושו לתאנים שיעורו כאשר נקב במוציא תאינה ואם היה שמושו לזיתים נקובתו במוציא זית: עוד אמר ת"ק שקופות הגננים כאשר ינקבו נקב תצא ממנו אגודת ירק הנה הן טהורים וקופות בעלי בתים כאשר ינקבו נקב עד שיצא ממנו התבן הנה הם טהורים וקופות הבלנים כאשר ינקבו נקב תצא ממנו הגבבא טהורות והגבבא הוא תבן

מעורבב בזבל ישרפו אותה במרחץ תרגום לקושש קש לגבבא גילי (שמות ה':י"ב) וחלק רבי יהושע על זה ההבדל השני ג"כ ואמר שאלו הקופות כולן שעורן כרמונים כמו שאר כלי בעלי בתים ואין הלכה לא כר' אליעזר ולא כר' יהושע:

משנה ב

פקעיות של שתי. הן לשונות של מטוה אשר יהיה ממנו השתי והן קטנות מלשונות הערב: ובית הרעי. כלי יעשו בו הנערים צרכיהן ורעי שם הצואה והנה באלו הפרקים לשון אע"פ שענינו יהיו אלו הכלים יקבלו השעורים הגדולים ולא יקבלו הקטנים שהן יטמאו וכולן בראוי להן עד שיהי' הנקב הגדול שלא תקבל השיעור הגדול ויהיה סדר המשנה כן החמת שיעורה בפקעיות של ערב אע"פ שאינה מקבלת של שתי הואיל ומקבלת של ערב טמאה וכן שיעור הנשאר מן הפרק ואין הלכה כרבן גמליאל:

משנה ג

פיפיירות. הוא כלי ארוג מקנים ישימו בו קלחי הכרמים כמו שבארנו בכלאים (פ"ו מ"ג) והוא אשר יקרא במצרים אלמנע"ב ואין הלכה כר' שמעון:

משנה ד

ואמר כי כאשר נקבה הקופה נקב כאשר השליך בזאת הקופה ג' רמונים והשליך הקופה לאחוריו ונתלה הקופה לא יפלו אלו הרמונים מזה הנקב הנה היא תטמא לפי שהיה כלי עד עתה. והרובע היא המדה המפורסמת שהיא רובע קב הקטנית. נפרצו שנפחת והוסר ממנו חלק. נגממו חסרון הדפנות וחתוכן וישאר קרקעיתו כאשר נשאר שיקבל אי זה שיעור שיהיה יטמא והלכה כר"ש:

משנה ה

שיהיו מקדשין כל שהן. ר"ל כאשר נתערבו מרמוני זה המקום והוא בדאן רמון אחד של ערלה ואפילו במאה אלף רמונים דרך משל נאסרו כולן וזהו ענין מקדשים כל שהן וכבר ביארנו זה בתכלית הביאור בסוף ערלה ואמר ר"ע שזה הרמון נזכר לשני ענינים יחד ששיערו בו את הכלים כמו שקדם ומקדשים כל שהן כמו שזכרנו: וחצירי גבע. כרתי של מקום פלוני תרגום חציר כרתי ובדאן וגבע שני מקומות של כותיים ואמר רבי יוסי שכל מי שיקנה מאלו הרמונים או מאלו הכרתי אמנם יוציא ממנו מעשר דמאי לפי שהן טבל באמת ויוציא ממנו מעשר ראשון ושני מאחר תרומה גדולה כי הכותיים לא יוציאו מעשר כמו שכבר ביארנו ממקומות ממסכת דמאי והלכה כרבי עקיבא ואין הלכה כרבי יוסי:

משנה ו

ידוע שיש מן השיעורים של הענינים התוריים מה שנשערהו בכביצה כמו שאמרו שכביצה מטמא טומאת אוכלין ואומר שכל שיאמר בו כביצה הנה היא ביצה שממנה השיעור מביצת התרנגולת. ועניין מאמר ר' יהודה כפי מה שאבאר לך אמר תקח כלי ותמלא אותו בתכלית מה שאפשר עד שילך על כל גדותיו ויושם בכלי אחר ריקן עוד ישליכו שם ביצה היותר גדולה שתהיה ויצא ממנו שיעור גוף הביצה בלא ספק ויקבץ זה המים עוד ימלא כלי אחר במים פעם שנית בזה הכלי בעצמו או בכלי אחר זולתו הענין אחד עוד ישליך באותו הכלי ביצה היותר קטנה שתהיה ויקבץ ג"כ מה שישפך ויקבלו שתי המימות ויקח חצי המקובץ וישער בו וכן אם תקח שתי הביצות הגדולה והקטנה ותשליך בכלי אחד בפ"א ותקח חצי מה שישפך מן המים יהיה הענין אחד וא"ר יוסי וכי מי מודיעני כאשר תקח הביצה היותר גדולה שלא תמצא יותר גדולה ממנה וכן כאשר לקחנו היותר קטנה שלא תמצא יותר קטנה ממנה אבל הענין שב אל אומד האדם שזאת הביצה תהיה שוה לא קטנה ולא גדולה והלכה כרבי יוסי:

משנה ז

גרוגרת. היא התאנה היבשה ששיערנו בה הוצאת שבת וערובי מבואות לפי מה שהתבאר בערובין (דף פ:) ואין הלכה כרבי יהודה:

משנה ח

כבר ידעת שאיסורי מאכלות כנבלות וטרפות ודם והדומה להן יהיה איסור אכילתן בכזית וכן כזית מן המת ומן הנבילה הוא אשר יטמא ורוב השיעורים הן בכזית ולשון הש"ס (סוכה ו.) ארץ שרוב שעוריה בכזית ואני עתיד לבאר ג"כ שעצם כשעורה מן המת מטמא במגע ובמשא וכבר ביארנו שכעדשה מן השרץ מטמא במגע ובמשא וכבר ביארנו בפ' י"ז מאהלות שכל המטלטלין מביאים את הטומאה בעובי המרדע:

משנה ט

השיעור באמה בתורה הרבה כמו שהתבאר בשבת (דף ה.) ועירובין (דף ג:) וסוכה (דף ג.) ומדות (פ"ג) ובינונית היא אמה בת ו' טפחים וכל טפח ד' אצבעות בגודל והיא אמה של משה ר"ל אשר בה ישער המשכן וכבר ביארנו במדות שבשער מזרחית משערי הר הבית היתה צורת שושן הבירה ולזה יקראו שער שושן הבירה ועשו זה בעבור שעלו משושן כדי שיזכירו עמידתם בו ויהיה אימת מלכות עליהן ומזה השער יאמרו ושתי אמות היו בשושן הבירה וכאשר יסכימו עם האומן שיארגו מאה אמות דרך משל במאה דינרין או יבנו ק' אמות בק' דינר וישמרו אותם מן הגזל ויתנו להן מה שיבנו במאה אמות

הקטנות וכאשר יקח מהן ההקדש מה שעשו יבקשו מהן מאה אמות מאמות הגדולות עד שלא יהנו מן ההקדש ויתחייבו מעילה לפי מה שיתבאר במסכת מעילה:

משנה י

כבר ביארנו מדות המזבח על התכלית בג' ממדות והלכה כר' מאיר:

משנה יא

כבר ביארנו בפתיחת דברינו במסכת מנחות שמדות הלח גם כן כמו ההין והלוג והרביעית הן חלקים מהסאה אשר היא מדה יבשה וכן הקב והאיפה והעשרון שהן מדות היבש ג"כ הן כולם מיוחסים לסאה כמו שביארנו בז' ממנחות (דף עז.) ושם התבאר שבסאה המדברית הוא השיעור והסאה מדברית היא ה' ששיות מסאה ירושלמית ושיעור אלו המדות אשר קדמו לנו בכל המשנה אמנם הן בסאה מדברית: ואמרו וכמזון שתי סעודות לעירוב ר"ל עירובי תחומין אשר לא תהיה אלא כמזון שתי סעודות לכל המערבין כמו שהתבאר בח' מעירובין (דף פב.) ואמר ר"מ שבשבת יאכל האדם מהמאכל יותר מפני הלפתן והוא עוזר לו על אכילת הפת יותר ור' יהודה אומר שבשבת יאכל פחות מפני מציאות המשתה והיין וירפה האסטומכא וימעיט האכילה וזהו ענין אמרו וזה וזה מתכוונין להקל מפני שכל אחד מהן אמנם כיון למעט שיעור העירוב וכבר ביארנו הרבה פעמים שהסאה ו' קבין ושהסלע ד' דינרין ושש מעה כסף דינר ומעה שני פונדיונין והפונדיון חלק ממ"ח בסלע וכאשר יהיה הסך ד' סאין בסלע יהיה חצי קב בפונדיון הנה המגיע מזה השיעור אשר נתן אותו ר' יוחנן בן ברוקה שהשתי סעודות והוא חצי קב יהיה הקב ד' סעודות ור"ש אומר שהשתי סעודות הן שתי שלישי חלות יהיה ג' מהן בקב הנה לדעת ר"ש יהיה בקב ט' סעודות וביאר בהש"ס (שם) מאמר ר' יוחנן בן ברוקה ד' סעודות בקב אמנם הוא בשכירות האופה אשר ילוש ויאפה והעצים שמשים מעצמו והיה לו אצלם מהשכירות חצי מה שיאפו וכאשר נתן לו ד' סעודות ויקח הוא ארבעה ושנים מאלו הד' הוא ב' סעודות אשר רמז אליהן רבי יוחנן בן ברוקה וזהו רביעית הקב ור"ש אשר יאמר שהשתי סעודות הן שתי תשיעיות מן הקב לא יחשב השכירות ושני השיעורים קרובים ודע שהקב שיעורו בכ"ד ביצים וב' סעודות אם כן על דעת רבי יוחנן בן ברוקה הוא שיעור ששה ביצים ועל דעת ר"ש יהיו השתי סעודות שיעור ה' ביצים ושליש ושם התבאר שהלכה כר"י בן ברוקה:

משנה יב

בפרק שני מאהלות יבאר שעפר המת והוא אשר ישאר מעצמיו אחר אורך השנים דמיון אשר יטמא באהל ממנו שיעור מלא תרוד ואמר שזה התרוד הנזכר הוא תרוד הרופאים

הגדולים אשר יוציאו בו העשבים אשר יבשלו אותן וזה השיעור הוא מלא תרוד כמו שהתבאר בשני מאהלות. והנגעים כולן אמנם יטמאו בכגריס והוא חצי פול ואמרו שזה הפול מהמקום הנקרא קילקי לגודל זה ושיעור מרובע בארכו שלשה גרעיני עדשים וכן ברחבו כמו שהתבאר בששי מנגעים. וכן מי שיאכל ביום הכפורים שיעור תמרה יתחייב כרת והתנה בזאת התמרה שתהיה גדולה מאד ואמרו כמוה וכגרעינתה הוא שיקבץ בשרה וגופה לפי שבין עצמה וגרעינתה מרחק רב ולו ישוער בכללה יהיה שעורה יותר רב והוא אמרם בירושלמי וצריך למעך חללה וכבר התבאר בהש"ס (יומא דף עט:) שזה השיעור הוא פחות מכביצה: כפיקה גדולה שלהן. כמו הפלך הגדול אשר יקשרו בו לפי שבזה יקשרו פלך בקצה הנוד וכאשר ינקב נקב רחב יכניס ממנו הפלך ההוא יטהר: ומאור. הוא נקב יהיה בכותל ליכנס בו האורה וכאשר לא יעשה זה הנקב האדם בכוונה ליכנס בו האורה אבל יקוב אותו אחד מהבעלי חיים או ישחת מעצמו הנה לא יביא את הטומאה והוא שיכנס טומאת מת מזה הנקב לבית אלא אם היה בו זה השעור: ואגרוף. ידוע: ובן בטיח. איש ידוע והיה אגרופו גדול. אולם כאשר נעשה זה המאור על ידי אדם אם יהיה בו מלא מקדח של לשכה יביא את הטומאה והנה אבאר זה בי"ג מאהלות וכבר בארנו שהפונדיון חצי דרהם ומשקלו י"ח גרעיני שעורה והוא שעור הנקב אשר ינקב בזה המקדח אשר היה בלשכה שיעור הפונדיון: וסלע הנרונית. מיוחסת אל נירון קיסר והוא ממלכי הרומיים ואמר כי כאשר נקב זה הנקב שיעור הפונדיון והוא הסלע הפלונית והוא שיעור הנקב אשר בעול רצה לבאר שעורו בענינים מפורסמים אצל ההמון וראיתי לזכור לך בכאן שרש גדול התועלת והוא אמרם בתוספתא מקואות (פ"ה) כזית מן המת וכעדשה מן השרץ ספק יש בהן כשיעור ספק איי בהן ספקו טמא שכל דבר שעיקרו מן התורה ושעורו מדברי סופרים ספקו טמא ושמור זה השרש שבו תדע כאשר יפול לך ספק באיזה שעור שיהיה אם תקח בו לקולא או לחומרא ולא יטעך אמרו שיעורו מדברי סופרים עם השרש אשר בידינו שכל השיעורים הלכה למשה מסיני לפי שכל מה שלא התבאר בלשון התורה יקרא מדברי סופרים ואע"פ שהדברים הן הלכה למשה מסיני לפי שמאמר מדברי סופרים יכלול שיהיה הדבר דעת סופרים כמו הפירושים וההלכות המקובלות מן משה מסיני או תקון סופרים כמו התקנות והגזרות ושמור כלל זה:

משנה יג

כבר קדם לנו בעשירי מזאת המסכתא שעצמי רמשי המים ועורם כאשר יעשה מהם כלים לא יטמאו וכן כל בעל חיים מימיי שלא יטמא כאשר מת ואפילו השרץ ממנו לפי שלא חייב השם טומאה על דבר מימיי אמר ה' ית' (ויקרא יא) או בגד או עור או שק ובאה

הקבלה [בתורת כהנים פרשה ויהי ביום השמיני] לומר מה בגד מן הגדל בארץ אף עור מן הגדל בארץ ואמר במקום אחר (שם יג) או בעור או בכל מלאכת עור ואמרו או בעור להביא את שחבר לו מן הגדל בארץ אפילו חוט אפילו משיחה ובלבד שיחברנו לו בדרך חבורו לטומאה ר"ל שיהיה חבור שלם עד שאילו יהיו שני בגדים או שני עורות מהגדל בארץ מדובק כמו זה החבור יטמא הא' בהטמאות האחר וזהו ענין חבור הטומאה. אמרו בכאן דבר שהוא מקבל טומאה טמא ירצה בו שאשר חובר בו מן הגדל בארץ הוא אשר יטמא: ומשיחה. היא השפה אשר יוציא החייט בעת הבדל הבגד והלכה כר' עקיבא:

משנה יד

ידוע הוא שנבראו ביום הראשון דברים רבים כמו שאמרו עשרה דברים נבראו ביום הראשון ומכללן המים והן מקבלין טומאה כמו שהתבאר בטומאת משקים ביום השני נברא הרקיע וביום השלישי נבראת הארץ והצמחים וקצת הצמחים יטמאו והן הנאותים לאכילה בלבד לפי מה שהתבאר בטהרות [פ"א] ולזה אמר בשלישי יש בו טומאה ר"ל בקצת מה שנברא בו יש בו טומאה אולם בד' נבראו מאורות ובחמישי בעלי חיים מימיים והעוף וכבר הקדמתי לך שבעל חיים השוחה והעוף לא יטמאו ולא הכלים הנעשים מהן יטמאו ולא יטעך ענין נבלת עוף טהור לפי שהוא חדוש ר"ל שהוא לא יטמא במגע כמו שאר הטומאות כמו שהתבאר בראש טהרות: וכנף העוז, כנף עוף והיא העזניה הנזכרת בתורה כאשר יעשו ממנו כלי וכן ביצת הנעמה כאשר יעשה ממנה כלי ואמנם אמרנו שזה תטמא להדמותה בכלי העצם אשר אמרו שהוא יטמא מן התורה מאמרו וכל מעשה עזים כמו שבארנו בפרק השני אולם ביום הששי נברא האדם והבעלי החיים ההולך והכל יטמא כמו שקדם ואין הלכה כר' יוחנן בן נורי:

משנה טו

מה שאמר העושה כלי קבול מ"מ טמא יתבאר זה במשלים והוא שיעשה כיס מעור החלק אשר אינו מליח ועפיץ או מן הבגד או מי שיעשה כלי קבול מקליפת הרמון או האלון או האגוז ומדרך הילדים שעושין כמו כף מאזנים מקליפת האגוז והאלון והדומה להן וכאשר יעשה התינוק כלי קבול הנה הוא יטמא לפי שיש להן מעשה: וענין ואין להן מחשבה שלא נעשה כמו מעשיהם כגון שדעת התינוק שיעשה זה הקליפה כלי בלתי שיעשה בה דבר הנה היא לא תטמא כי אין להן מחשבה:

משנה טז

הערומים מהאנשים ישימו קנה המאזנים חלולה וישימו מתכת בתוך זה החלול כדי שיכבד זה הצד מהמאזנים ויקחו בצד הקל וימכרו בצד אשר בו המתכת. ומחק הוא כלי

ימחקו בו ע"פ המדה להפיל התוספת ויערימו בו לתת בתוך זה הלוח מתכת עד שיהיה לה כבידות וירד במדה בכבידות ויפול ממנה הרבה: ואסל. עץ יעשה על הכתף ויתלו בו הדבר אשר ימכור ויערים החנוני יעשה בתוכו בית קבול מעות עד שישים שם מה שיגנוב מכסף הסחורה ולא יודע: וקנה של עני. יעשה אותה חלולה וישים בתוכו מים לשתות ממנו ויאמר לאנשים שהוא בתענית כדי שיחמלו עליו וכן ישימו בראש המקל בית קבול מרגלית להסתיר ממכס והדומה לאלה הנה אלו כולן אע"פ שהן פשוטי כלי עץ אשר לא יקבלו טומאה מדאורייתא כמו שהשרשנו כיון שנעשה להן בית קבול מ"מ הנה הם טמאים: ואמר רבי יוחנן בן זכאי אוי לי אם אומר. אלו הדברים שילמדו ממני התחבולה והזיוף ואוי לי אם לא אומר שיח. שבו אלו הרעים שאנחנו בלתי מכירים בתחבולותם וכבר אמרו בהש"ס (ב"ב דף פט:) שהוא אמרם ואמר כי ישרים דרכי ה' ולא יחלוק אחר שהוא יטמא ואמנם ר' יוחנן חזק מהדבור בו פנים לפי מה שזכרנו:

משנה יז

תחתית הצורפין. החתיכה מעץ אשר ירכב בה הסומך והוא אשר יקרא אותו במערב זברה הברזל ואנחנו קורין תחתית ויאמר שזה העץ אשר בו שני סמוכין מקבלת טומאה לפי שהוא ממקבלי כלי עץ וזה שיפילו שם גדודי המתכות ויקחו ממנו מה שיתקבץ שם מגרוטות הזהב והכסף הנה החפירה אשר בעץ היא לקבלה. והעץ אשר בו שני סמוכי הנפחין טהור לפי שלא נעשת לקבלה וידוע שהיא לא תטמא אפילו מדרבנן לפי שתכלית מה שיטמא מדרבנן הוא פשוטי כלי עץ וזה עץ אשר [צ"ל יסמכו]. ימשכו עליו הנפחין אין עליה תורת כלי אמנם העץ אם לא בענין היות סמוכות הברזל מורכב בו הנה הכלל תטמא לשרש אשר קדם בפ' י"ג באמרם עץ המשמש את המתכת טמא: משחזת. ידועה ואינה משחזת של אבן לפי שכלי אבנים לא יטמאו כלל ואינה ג"כ משחזת ברזל לפי שכלי מתכות פשוטיהן טמאים והנה לא יצטרך שיהיה בה בית קבול ואמנם דברו הנה בחתיכת עץ יחליקו עליה את הסכין וייטב חדודו כמו שיחליקו המקיזין התער בעור ולזה אם היה בה בית קבול שמן טמאה לפי השרש הקדום ובהש"ס (שבת דף יב:) אמרו כתוב אפינקסיה דפלוני ר"ל בלוחותיו ויהיה על הלוח קבוץ לוחות שנים יקבצו כמו פנקס ואם היה באחד מאלו הלוחות חפירה יהיה בו השעוה להמצא בעת הכתיבה יחוקו בו הכתב הנה הוא כלי קבול: ומחצלת. הוא הנקרא בערבי אלהצי"ר: ושפופרת הקש. קנה התבן הוא גם כן כלי קבול ואע"פ שהוא קטן הנה כבר התבאר לך שכלי קבול אין לו שיעור אבל כאשר תקבל אי זה שיעור שיהיה הנה יקרא כלי קבול: ופקועות צמח לו קנה חלול גם כן פקועות שדה: ושל חילף הוא אלחלפ"ר: וכל הככיי.

ר"ל כל מה שבתוכו מהמוח הלבן אשר תמצאו בתוך הקנה וכאשר יחתכו אותה לשום בה כחול או הדומה לו והוציאו כל מה שבתוכו הוא מכלל כלי עץ המקבלים ויטמאו ויטהר במקוה ודע שהקנה בכללו קודם שיעשה בו דבר מזה לא יטמא אפילו מדרבנן לפי שאינה כלי וזה אשר אמר מחצלת הקנים ושל חילף טהורה רוצה לומר טהורה מטומאת שרץ והדומה לו אולם במשכב הזב וחביריו אשר מטמאין משכב ומושב הנה הן יטמאו בלא ספק מדאורייתא כמו שקדם אם לא שעשאה להגן עליו ולא לשבת עליו לפי מה שנתבאר בסוכה (דף כ.) שהיא אז טהורה לגמרי והלכה כר"ע:

פרק יח

משנה א

כבר קדם לנו בפט"ו ששידה תיבה ומגדל אשר היו מחזיקים מ' סאה מהלח הנה היא לא תטמא ובארנו שהתמונה אשר תחזיק אותה היא אמה על אמה ברום שלש אמות היא אשר יחזיק מ' סאה מהלח ואמרו ב"ש שזה הכלי נמדד אותו מבפנים ואם היה בתוכו אמה על אמה ברום שלש אמות הנה הוא לא יטמא ואם היה קבוצי שבריו פחות מזה הנה הוא יטמא וב"ה אומרים שאנחנו נמדוד אותו מבחוץ וכאשר היה בשטחו החיצון אמה על אמה ברום ג' אמות אע"פ שאין בתוכו אלא פחות מזה השיעור לפי שיחסר ממנו עובי העץ הנה טהורה: ולבזבז. הקנה הסובב למעלה מהשפה והוא זר: ואמרו וביניהן אינו נמדד. ר"ל האויר אשר בין הרגלים שהוא לא יכנס במדידה ואמר ר"ש שזורי שאם היה גבוה הרגלים פחות מטפח הנה נמדוד כל מה שביניהן מלא וכאילו הוא מקשי ואין הלכה כרבי יוסי ולא כר"ש שזורי:

משנה ב

מוכני. ירצה בו האופן אשר יהיה בו לפי שרוב מה שיעשו זה בתיבות הגדולים וברוב האוצרות כדי שיהיו מהלכים מהן ממה שיצאו ויובדלו מהתיבות ומהן מה שלא יובדלו מהן אבל יצאו לעת ידוע ויוצקו מהיציאה ואם היה זה המעבר נבדל ויוצא מהתיבה הנה לא יטמא בטומאת התיבות אם היתה מקבלת טומאה וזהו ענין אמרו אינה חבור לה וכן לא יטמאו התיבות בהטמאות האופן לפי שאינו חלק ממנה ואמנם הוא כלי אחר אמנם אם היתה זה האופן לא יובדל ממנו הנה נמדוד אותה עם מדידת התיבה ואם היה בין שניהן יחד אמה על אמה ברום שלש אמות הנה הן לא יטמאו כי זה המוכני הוא חלק מהשידה וכן תבדיל באהל המת בין הטומאה והכלים ותהיה בדמיון כותל ולא תטמא היא בעצמה ולא יטמא מה שהוא חוצה לה והוא ענין אמרו מצלת כמו שיתבאר בשמיני

מאהלות אולם אם היה זה האופן יובדל ממנו הנה לא יחשב מכללה בדבר מאלו הדינים ומותר לגרר זה האופן בשבת אע"פ שבו מעות ואינם ראויין ליטלטל להיות זה האופן בלתי מתנועע בעצמו וכאשר טלטל האופן ובו המעות לא יכול להוציאו ויבדיל אותו מהשידה הנה הוא לא יטלטל המעות אם לא שיסור ויגביה השידה בכללה או יעתיקה ממקום למקום שהוא אז כבר טלטל המעות: והקמרון. הוא המכסה הקבוב אשר יהיה על קצת התיבות כמו כסוי הארגזים וכבר בארתי לך ואמרנו שהן פירשו שש עגלות צב קמורות ואמר התרגום בו כד מחפין ר"ל שעליהם מכסה יגן עליהם ואמר כי כאשר היה זה הכסוי הקבוב תקוע עמו ולא תהיה מורכב ונבדל הנה הוא גם כן יחשב עמו ואם היה במדידת הקובה עם חלל התיבה אמה על אמה ברום שלש הנה היא לא תטמא ואמר איך נדע מדת זאת הקובה ואמר שאמנם נמדדנה כמו שנמדוד המשולשים: וראש תור. יקרא הזוית המשולש כמו שבארנו בכלאים (פ"ג מ"ג) ואמר שאנחנו נמדוד המשולש שוה השוקים מתחדש בזה הקבוב לבד והוא אשר נתיחד תארהו אל מדידת השידה וזה צורתו ואשר התבאר לי שהן אמנם נסמכו על מדידת המשולש לבד להיות הקבוב יתחלפו תמונותיו פעם יהיה חתוכות מן קו העגלה ופעם יהיה מהתמונות המתחדשות מהקוים המתחדשים ומדידת אלו התמונות דקה מאד ודרכה רחוקה ועם זה כולו לא יתחבר במדידתו באמת לעולם רצה לומר שהן לא יוציאו קוטרו כמו שהוא ידוע אצל בעלי הלמודים ולזה נסמכו על מדידת חלל המחודד אשר ראשו אמצע הקבוב ותושבתו תושבת הכסוי וזה מבואר ממה שציירנו אצל בעלי התשבורת בהכרח ואמר רבי יהודה אם זאת השידה כאשר היה לה כסוי קבוב יעתקהו ויטה אותו לבד עד שלא יוכל להשען בפני עצמו אם לא שתתפשט הנה הוא טהור ואף על פי שהיא קטנה ואין הלכה כר' יהודה:

משנה ג

אמר כי כאשר הוסר רגל מרגליו הנה הן לא יטמאו ואע"פ שזאת השידה או התיבה לא ינקבו בנטילת זה הרגל אבל ישארו מקבלים להיותן כבר נפסד תמונתן. עוד אמר ר' יוסי שאלו הכלים כאשר לא יחזיקו מ' סאה אם לא בהשתנות מצבם כשיתפשטו או ינטו על אחד מצידיהן הנה הן יטמאו כאשר לא יקבלו מ' סאה על מצבן הראשון וחכ"א הואיל ומקבלים מ"מ טהור כמו שקדם: ונקליטי המטה. הן שתי נצבים על שני קצוות המטה ישליכו עליהן הסדין בעת השינה ויהיה על המטה כמו קובה כדי שלא יכנסו בו הזבובים בעת שישן בתוכו: וחמור. יקרא כל דבר יסמכו עליו והוא בכאן חתיכת עץ תכנס תחת המטה להתקיים עליו ולהתפשט עליו המטה: וחפוי. הן המכסאות אשר

יקשטו בו המטה בכסף וזהב וזולתו: ומלבן. הוא עץ מרובע ארוך על ארך המטה יורכב על אופן המטה ממה שימשך הענין ובו נקבים ויכנסו באלו הנקבים לקיים עמידתן במטה וחשוב זה העץ מכלל המטה: ומלבני בני לוי. עץ מרובע ארוך מורכב על שני נצבים (על זאת הצורה) יתלו בו הלוים מיני הכלים אשר יאמר עליהן השיר בכל יום ואין הלכה כר' יוסי:

משנה ד

הנה נבאר בהלכה שאחר זה אי זה חלק המטה הן אשר יקראו לשונות ובכלל הן ארבע קצוות בד' זויות המטה גבוהים על ריבוע המטה והם כמו אמה או יותר ואמר שאם נרכיב זה המלבן על שתי הלשונות נכחיות לפני המטה ונשאר גבוה על המטה הנה לא יטמא בהטמאות המטה לפי שאין חלוק בין זה המלבן ומלבני בני לוי אשר הקדמנו צורתם ואמרנו שהן טהורין והלכה כר' יוסי ור"ש:

משנה ה

כבר התבאר לך בפתיחת דברינו שזב וזבה ונדה ויולדת ומצורע מטמאין כאשר תשמע במשנה או בפירושנו משכב הזב תדע שהכונה בו כל מה שיעשה משכב ואמנם לקחנו הזב דרך משל ואחר זה אומר שהזב יטמא המשכב על כל פנים כאשר ישב עליו או יתפשט עליו או יעמוד עליו או יסמוך עליו או יתלה בו עד שיהיה זה הבגד נושא לכבדות הזב באיזה פנים שיהיה ואע"פ שיהיה בין הזב ובין זה הכלי בכל מין מאלו הה' צורך מה שנתבאר בראש זאת המסכתא שהוא מטמא תחת אבן מסמא וכאשר טמא הזב הכלי באחד מאלו החמשה דברים יקרא זה הכלי משכב ומושב שדין המשכב והמושב אחד כמו שהתבאר שאין הפרש בין שישב על הדבר או שישכב עליו וכן אמרו אפילו ישב על המשכב או שכב על המושב יהיה אב מאבות הטומאה לפי מה שהקדמנו בו. ומלת מדרס תכלול אלו הה' פנים עד כי כאשר אמרו דרס עליו הזב יהיה ענייננו שהוא ישב או שכב או עמד [או סמך] או נתלה בו וכאשר תשמע טמא מדרס או טומאת מדרס תדע שהנרצה בו לשוב זה הדבר משכב הזב וחבריו באי זה פנים שיהיה מאלו הפנים ואני עתיד לבאר זה בסוף פ"ב מזבים וכבר בארנו בפתיחה שהמשכב יטמא אדם ובגדים באשר הוא אב. והנה הכלי אשר יגע במדרס הזב יקרא מגע מדרס ר"ל שהוא נגע בדבר אשר דרס עליו הזב והוא ראשון בלא ספק כמו שבארנו שאשר יגע באב הוא ראשון ושמור אלו הענינים בכל מה שעתיד לבאר מהביאור ולא נצטרך להחזיר אותו ודע שהמטה הנבדלת והוא אשר נקראהו אנחנו והוא אשר ידבר עליה בכאן מצורתה לפי מה שאספר לך וזה שארכה רב מרחבה הנה שני העצים העומדים ברחב אשר אחד מהן

ממה שימשך לראש האדם השוכב במטה והאחרת ממה שימשוך להרגלים תקרא כל אחד מהן קצרה והב' העצים הארוכים אשר הן משני צדדים יקראו להן ארוכות המטה וכל אחד מהן תקרא ארוכה עוד יעשה ארבע נצבים מרובעים ארך כל אחד מהן כמו ג' טפחים ויעשו בכל אחד מהן שני חריצין עד שיתרכבו בהן קצה העץ הקצרה וקצה העץ הארוכה ואלו הד' נצבים הם אשר יחברו המטה עד שיעמידו לה צורת הרבוע וישימו נצב אחד קיים בכל זוית וזוית מזוית המטה הארבע וישארו מקצות זה הנצב מעט וגבה למעלה מן המטה כמו טפח או יותר ואלו הנצבים הן אשר יקראו לשונות עוד יקחו עץ מרובע מקשי על ארך הארוכות ותתרכב בין ב' לשונות לא עליהן עד שתהיה דבוקה בארוכה האחת ויהיה זה פני המטה וזה העץ תקרא עוד יעשו ד' רגלים מעץ ויתקעו אותן בד' זוית המטה מתחת הד' לשונות עד שתגבה המטה מן הארץ וכל רגל מהן יקרא כרע ושמור זאת הצורה ואלו השמות ולא נצטרך להחזירם כאשר נזכור המטה או חלק מחלקיה. ואלכסון הוא הקוטר וכבר ציירנו אותו פעמים. ואמר כי כאשר היתה המטה טמאה מדרס ואחר ניטל ממנה הקצרה ההולכת ברחב ושתי הרגלים אשר תחתיה הנה נשארה המטה טמאה מדרס כמו שהיתה תחלה שתמונת המטה נשארת לפי מה שהיתה ואם חסר אחת מהארוכות ושתי הרגלים אשר תחתיה. הנה הנשאר מהמטה טהורה לפי שכבר נפסדה תמונתה וצורתה על השרש אשר אצלנו בכל הכלים נשברו טהרו ולמטה גם כן ד' נצבים כמו שבארנו והן הלשונות וכאשר נחתכו שתי לשונות מאלו הלשונות והן אשר הן על אחד משני הקטרים עד שתתפרק המטה וישוב ארוכה וקצרה מצד (כמו זו הצורה) וארוכה וקצרה מצד או שנחתכו גם כן שתי הרגלי' המקבילים על הקוטר עד שיחזירם פחות מטפח או נחתכו הרגלים הארבעה עד ששב גובה כל אחד מהם פחות מטפח ושבה המטה על שטח הארץ כאשר נחתכו רגליה הנה המטה כבר טהרה מטומאתה באחד מאלו ההפסדים כי כבר נפסד תמונתה ואלו הדברים הן שבירתה ואין הלכה כרבי נחמיה:

משנה ו

אמרו אבל טמאה מגע מדרס. ר"ל שהיא שבה בדמיון מטה שנגעה במדרס אשר הוא ראשון לטומאה והנה שבה ראשון אחר שהיתה אב לסבת השתנות אולם אם נשברו השתי קצרות או השתי ארוכות יחד כבר נטהרו טהרה שלימה:

משנה ז

זה הכרע אשר זכר שהוא טמא מדרס הוא שנטמאת לבדה כשדרס הזב עליה אולם אם היתה המטה טמאה מדרס ונשבר רגל מרגליה הנה היא טהורה. וכבר בארנו בפתיחת

דברינו שכלי שטף כאשר נטמא במת טומאת שבעה הנה הוא יהיה אב הטומאה ויטמא אדם וכלים טומאת ערב ולזה כאשר נטל זה הכרע אחר הרכבתם ישאר טמא טומאת ז' כמו שהיה והמטה טמאה טומאת ערב להיותה נוגעת בכרע שהוא אב ואם היה כרע טמא טומאת ערב והוא שיהיה ולד הטומאה ר"ל שהיא נטמא בטומאת מת הנה אצל חבורן במטה יהיה הכל ראשון וכאשר ניטל נשארה המטה טהורה אבל הכרע ולד הטומאה והוא לא יטמא כלים לפי השרש שעשינו בתחלת דברינו. אמר וכן השן של מעדר ר"ל כאשר היה השן טמא ונרכב במחרישה הנה דינה כדין הכרע בשוה וזה כי איזו טומאה שהיתה בשן בעת הרכבתה ונדבקה במחרישה הנה תהיה המחרישה טמאה כמוה וכאשר נבדלה השן ממנו תשאר השן בטומאה שהיתה בה בין קלה בין חמורה ונדון על המחרישה דין כלי שנגע בזה השן וזה כולו מבואר ממה שהשרשנו:

משנה ח

תפילין של ראש בו ד' בתים יכנס בכל בית ממנו פרשה מן הד' פרשיות וכל בית ממנו כלי קבול בפני עצמה ושם כל הבית ובית יקרא קציצה ואמרו שתפילין של ראש כאשר נטמאו והיה זה העור אב הטומאה בלא ספק עוד אחר זה התיר קציצה הראשונה ותקנה הנה נשארה אב הטומאה כמו שהיתה וכן כאשר התיר שניה אחר זה ותקנה שלישית אחר זה ותקנה עד שהיו השלשה בתים כבר נחתכו ונתפרו ונשארה הבית ד' הנה היא נשארה כמו שהיתה ואם נחתכה הרביעית גם כן ותקנה והיו הד' בתים כולן כבר נטלו וחזרו הנה לא תשאר אב אבל חשוב כמו כלי שנגע באב והוא אמרו אבל טמאה מגע טמא מת לפי שכל קציצה ממנה נטמאה אצל הרכבתה בנשארת אשר היתה אב עד אל הד' הנה היא אצל מה שנרכבה היתה כמו השלשה וחזר הכל ולד הטומאה ר"ל ראשון ואם חזר אחר זה אחר חזרתה מגע טמא מת ר"ל ולד הטומאה ונחתך הבית הראשון פעם שניה עוד נרכבת הנה היא נשארה מגע טמא מת כמו שהיתה וכן אם התיר השניה אבל אם התיר השלישית וחזרה הנה לא יטמאו מפני הד' לפי שהד' כבר חזרה ולד הטומאה ולא יטמא כלים כמו שהשרשנו והוא ענין אמרו ואין מגע עושה מגע הנה כבר נטהרו כולן לפי שלא ישאר בו דבר יטמא זולתו וכאשר נבדלו השלשה בתים הנה כאילו הוא כלי אחד נגע בזאת הד' אשר לא טמאוהו:

משנה ט

אומרו מקבלת טומאה מכאן ולהבא. על השרש אשר זכרנו בפרק ט"ו מזו המסכתא והוא אמרו נשברו טהרו חזר ועשה מהן כלים מקבלין טומאה מכאן ולהבא: ואמר מטמאת חבילה שהיא לא תטמא אלא כולה מחוברת וכן לא תטהר אלא כשהיא מחוברת וכן

מטבילין אותה. ומאמר חכמים מטמאה אברים ביאר הש"ס ענינו שתהיה ארוכה ושתי כרעים או קצרה ושתי כרעים שהיא תטמא אז ואם היה היא חלק מטה לפי שתקונה שתשים בצד מקום גבוה ונמשך העץ עליהן וישכב עליו וכן אמר שהיא כאשר היתה שלמה ונטמאה ונטהרה ונחתכה חתיכה הנה אמנם היא טהורה והלכה כחכמים:

פרק יט

משנה א

כבר קדמנו צורת המטה שאמרנו שאריגת החבלים בין הד' עצים לשכב עליו ואמר כי כאשר תסתר המטה תהיה טהורה (אחר) נגע אחד באלו החבלים הארוגים אחר סתירתה הנה לא תטמא ומבואר הוא שהמאמר בכאן בטומאת המת או במשכב הזב עוד חזר אל פרק אחר ואמר החבל מאימתי הוא חבור רצה לומר מתי נחשבהו מחובר במטה ויטמא בטומאתו ואם נגע בזה החבל כאילו נגע במטה ואמר כי כאשר נארגה ממנה משלשה בתים ולמעלה הנה כאשר נטמא המטה כל מה שנגע במה שנארג מן החבל מהקשר האחרון אל מה שימשך לאריגה הנה הוא טמא ומי שיגע בה מהקשר לחוץ הנה הוא טהור ומדרך כל קושר קשר שיעזוב מהחבל מעט חוץ מהקשר כדי שלא יותר הקשר ויקרא זה הקצה נימי הקשרים ונימי הן חוטים הנה ענין אמרו צרכו הוא השיעור אשר אם חתך החבל על יותר קצר ממנו יותר הקשר והוא בחבל המטה אשר היה עביו ידוע אצלם ג' אצבעות לפי שמה שיהיה החבל יותר עבה יצטרך להשאיר ממנו יותר אחר הקשר ומאמר רבי יהודה אמת:

משנה ב

עד ה' טפחים טהור. לפי שהוא לא לעזר ולא להועיל בו ואם היה יותר מה' טפחים עד עשרה יטמא לפי שהוא יעזור בו בתלות המטה והוא אומרו ומשלשלין את המטות אמנם אמרו קושרים את הפסחים ירצה בו כאשר הוא חי כמו שמדרך הקצבים שיקשרו הכבשים בבתיהן וכל מה שהוא מעשרה טפחים ולמעלה לא יטמא לפי שהוא אינו מצרכי המטה ובסיפרא אמרו הנוגע במשכבו ולא בחבל היוצא מן המטה פחות מחמשה או יותר על עשרה במשכבו ולא בנימין היוצאין חוץ לקשר שלש אצבעות:

משנה ג

מיזרן. הוא אזור ארוג יהיה מצמר או פשתן או שער או זולת זה בכלל שהוא אריג וכן יתבאר מתוספתא דכלים וזה האזור כבר מקיפים בו המטה על ריבוע חלקיו וישאר מזה קצתו תלוי מן המטה כמו חבל היוצא מהמטה ואמר רבי מאיר כי (את) כאשר נטמאה

המטה באיזו טומאה שתהיה יטמא קצת זה הבגד היוצא מן המטה ואפילו היה ארוך כל שהוא ורבי יוסי אמר שי' טפחים לבד ממנו ממה שימשך מן המטה הוא אשר יטמא בהטמאות המטה ויהיה כמוה: ועניין אמרו שירי המיזרן ר"ל אם היה בלוי ונחתך קצתו איזה שיעור ישאר ממנו יהיה נחשב כלי ויטמא ואמר ז' טפחים ומה שהוא פחות מזה הנה לא יטמא: וחבק. הוא אשר ישימו אותו לחמור על המרדעת כדי שיעמוד על גבו וזה החבק ברחבו כמו טפח וארכו יותר מזה השיעור ובקצהו שנצין יחברו בהן המשאוי והל' כר' יוסי:

משנה ד

כבר קדם בפתיחה שמשכב הזב מאבות הטומאות וכל אב הטומאה מטמא ב' ופוסל א' וענין זה שזה האב כאשר נגע בו דבר יהיה טמא והיה זה הדבר ראשון לטומאה ואשר נגע בראשון שני ואשר נגע בשני שלישי והשרש אצלינו הראשון והשני טמאים ומטמאים והשלישי פסול וזה כולו באוכלי תרומה לפי מה שהשרשנו בפתיחה וכאשר תשמע במשנה מטמא שנים ופוסל אחד דע שזה הדבר ראשון שהוא יטמא השני ויפסול השלישי וכבר ביארנו אלו השרשים בפתיחת דברינו וחזרנו ביאורו במסכת זבים (פ"ה) ואשוב אל ביאור ההלכה אמרו בכאן ועל המיזרן ענינו שהוא נישא על המטה והמיזרן כרוך עליה ואמר שקצה זה המיזרן היוצא מן המטה הוא גם כן אב הטומאה כמו המטה לפי שהוא חלק מהמשכב ואע"פ שהיה בו מה שהוא וזהו דעת ר"מ הקדום ורבי יוסי ג"כ הלך בשטתו ואמר שי' טפחים ממה שימשך מן המטה הוא אשר יחשב כמטה ויהיה חלק מהמשכב ויטמא ב' ויפסול אחד ומי' ולמעלה הוא כמו כלים אשר נגעו במשכב אשר הוא ראשון ולזה יטמא אחד ויפסול אחד כמו שהקדמנו וזה כאשר נישא הזב על המטה שהמיזרן כרוך עליה ויהיה זה אז י' טפחים היוצא מן המטה אב להיות זה השיעור מצרכי המטה ויהיה זה מה שהוא למעלה מי' טפחים כאילו הוא כבר נגע באלו העשרה אשר הוא אב אולם אם נישא הזב על המיזרן לבדו בלתי שיהיה מחובר במטה הנה כל מה שיש עליו ממנו הוא משכב וכן י' טפחים ממה שימשך עליו מן המקום אשר ישב עליו והוא אמרו מי' ולפנים טמא וחוץ מאלו היה טהור לפי שהעשרה עצמם לא הגיע לו מכח אב הטומאה כדי שתטמא כל מה שמחובר בו כי אין שם מטה שיהיו לו העשרה אבל מפני היותן מצרכי המטה ויטמאו זולתו מהכלים והלכה כרבי יוסי:

משנה ה

אלו הדברים כולן מבוארים והולכין על דמיון המאמר הקודם ביאורו בהלכה השביעי מהפרק אשר לפני זה וכאשר תסדיר הביאור ההוא בזה המאמר תמצא הענין אחד זולת

שבכאן הערה נעריך עליו וזה שזאת המטה היא נלקחת ממי שנטמא טומאת ז' מן המת והמיזרן מן הבגדים וכאשר היתה המטה אב במת והוא סוף אב לא תשים הבגדים והוא המיזרן הנוגע בה אב ג"כ אבל ראשון כמו שאמר פירשה היא טמאה טומאת ז' כמו שהיתה והמיזרן טמא טומאת ערב ר"ל שהוא ראשון לא אב וזה השרש כבר התבאר והארכנו בביאורו בפתיחת דברינו ותזכרהו ותעיר עליו:

משנה ו

למדנו בזאת ההלכה שהמטה והמיזרן כאשר יחוברו הנה הן בדמיון כלי אחד ויטמא אחד מהן בהטמא חבירו וכאשר יתפרדו ישאר כל אחד מהן טמא כמו שהיו בעת חבורן ולא יהיה פירודן כמו שבירת כלים שכל אחד כלי בפני עצמו בין בטומאת מת חמורה בין בטומאת שרץ: ואמרו מטה שניטלו שתי ארוכות שלה רצה לומר שאחר שנטמאה המטה נטלו שתי ארוכות שלה ועשה לה שתי ארוכות חדשות ולא שינה את הנקבי' לטהרה לפי מה שקדם בפ' שלפני זה כי כאשר נשתברו שתי ארוכות טהורה ובעבור שלא שינה נקביהם והחזיר לה חדשות לא [נטהר כצ"ל] נטמא אותה בדמיון שנשתברו שתי הארוכות אבל תשאר טמאה וכאשר נשתברו החדשות הנה היא גם כן נשארת בטומאתה מפני הישנות ואם נשתברו הישנות הנה היא טהורה לפי ששרש טומאתה היא ישנה ולזה כאשר נשתברו הארוכות הישנות טהורה על זה השרש והוא אמרו שהכל הולך אחר הישנות:

משנה ז

טמאה טומאת מת. היא תטמא במת ואע"פ שנשברה פתחה אשר יפתח מגגה עד שלא נשארה בעלת גג היא טמאה אולם כאשר נשבר קרקעיתה הנה היא לא תטמא ומגורות שבה הם החדרים אשר בה במקומות ממנה:

משנה ח

תורמל. הוא מעור ובתוכו כיס מעור ג"כ והחמת הוא הנוד וכאשר יפשטו הכבש או העז ישארו מקומות הביצים ממנו כמו שני נודים קטנים וכאשר נקרעו אלו הנודים הנה היא טהורה לפי שאי אפשר שתקבל כמו שהיה דרכה לקבל ר"ל מצד פיה אשר תמשך לתוך הנוד:

משנה ט

אמר רבי יוסי כי כאשר היתה גבוהה י' טפחים או היה לה שפה הנה היא לא תטמא במדרס הזב שהיא אינה ראויה לישב עליה וכבר ידעת שלא תטמא במשכב הזב אלא הראויה למשכב עוד אמר כי כאשר נפחתה למטה והוא שנפחת קרקעיתה הנה תשאר

מקבלת טומאת מדרס לפי שהוא ראוי למושב וחכמים אומרים כי העיקר בו אמנם הוא קרקעיתו ובו הוא כלי עד שתטמא במת ובזב וכאשר בטל העיקר החזירה שלא תטמא במת ונשארו הלוחות אשר בצדה ובעליונה אשר יעשה להחזיק מה שבה ונאמר שהיא תטמא במדרס וזה לא יתאמת והלכה כחכמים:

משנה י

משפלת. הקופה אשר יוליכו בה הזבל אל השדות ודמיונה מפורסמת ואנחנו נקרא אותו זנביל וכאשר נפחתה מלקבל רמונים לפי מה שקדם הנה כבר נטהרה רצה לומר שחזרה בלתי מקבלת טומאה ורבי מאיר אומר שאע"פ שלא תטמא במת היא תטמא במדרס לפי שראויה למשכב וחכמים אומרים שטומאת מדרס דמיון ההריסה לזה הכלי אמנם היה כלי בכונה טמא מת והשיגה טומאת מדרס רצה לומר שהוא גם כן יטמא במדרס וכאשר בטל העיקר ואמרנו שהוא לא יטמא במת כי לא נשאר כלי הנה לא יטמא ג"כ במדרס וזה הולך על השרש אשר יתבאר בששי מנדה והוא אמרם כל הטמא מדרס טמא טמא מת ויש שטמא טמא מת ואינו טמא מדרס הנה כבר התבאר שטומאת מת עיקר והלכה כחכמים:

פרק כ

משנה א

כבר קדם ביאורנו שהכרים מעור והשקין מהשיער יעשו ממנו ומרצופין הן הכלים אשר ישימו בו הסחורות במדינות וצורתן מפורסמות ואמר שאלו הכלים אשר ישבו עליהן והן שלימים בלתי שנקבו הנה הוא כאילו נעשו מתחלת ענינם לשני דברים יחד להיותן מכלי קבול ולישב עליהן ולזה כאשר נפחתו ויצאו מדין כלי קבול ונטהרו מטומאת שרץ הנה נשארו בדין המשכב ויטמאו במדרס. עוד זכר מין אחד מהכלים של עור שהן נעשין לקבול ונתן בה שיעור ואמר כי כאשר היה הכלי ממנו מחזיק כך הנה הוא ראוי למשכב ואפשר לישב עליו ולזה יהיה טמא מדרס אבל כל מה שהוא שלם ומקבל אולם אם נפחת הנה לא יטמא במדרס הזב והטעם בזה ששורש עשייתו אמנם הוא לקבול וקרא אותו לגדלו שהוא נאות למושב ולזה יהיה טמא מדרס וכאשר ניקב בטל העיקר וחזר שלא יקרא כלי קבול וג"כ הוסר מה שהשיגהו מטומאת מדרס לפי מה שהתבאר בפרק קודם זה הנה כבר התבאר כונת ההלכה ולא נשאר זולת ביאור השמות: קלוסטור. סל יתלה בראש הבהמה בו השעורים הניזון ממנו: ותורמיל. תרגום ילקוט והוא אשר ישים בו הרועה מזונותיו ויתלה אותו בצוארו: כריסית. שק קטן: והחמת. הנוד: ומזודה. הוא

כלי של עור ישימו בו הולכי דרכים מזונותיהן ותרגום צידה זוודין: והרבצל. מזה המין ג"כ ואין הלכה כר' יהודה:

משנה ב

חמת חלילין. הוא נוד המזמרים ואין ראוי לישב עליו ולזה לא יטמא במדרס הזב כמו שהשרשנו פעמים: עריבת הפיסונות. היא עריבת הבנאים ילושו בו הגיפסיון בש"א שכבר נעשה לקבל ויכוננוהו לישיבה א"כ הוא ראוי למשכב ולזה יטמא במדרס הזב וב"ה אומרים שאינו ראוי לישיבה א"כ לא יטמא במדרס הזב ואמנם יטמא בטומאת מת להיותו כלי מעשה ויחזור אב הטומאה במת לפי מה שהשרשנו בפתיחה עוד חזר אל הבדל אחר ואמר שהעריבה ר"ל עריבת העץ כאשר היתה מחזקת משני לוגין עד ט' קבין והן ל"ו לוגים ואחר ניקבה הנה היא אז אינה ראויה ללוש בה וראויה לכפותה ולישב עליה ולזה טמאה במדרס הנה שהיא ראויה למשכב לבד ולא תטמא במת מפני שהיא כבר נפסדה מדין הכלים ואם עזבוה במים עד שנסתם הנקב כמו שיקרה לקצת מיני העצים שיתפחו במים הנה כבר שבה כלי ותטמא אז טומאת מת ולא תטמא אז במשכב הזב לפי שהיא אז עריבת הלישה ולא תעשה עריבת הלישה לישב עליה ולא תהיה משכב והוא אמרם בהש"ס (שבת דף נט.) אומרים במדרס עמוד ונעשה מלאכתנו כלומר כי כאשר ישב הזב על כלי לא יעשה לישיבה אלא לשימוש אחר עד שנאמר לו קום מזאת העריבה ונלוש בה הנה היא לא תחזור משכב אבל אם נגע בה גופו יהיה דינה דין כלים שנגע בהן הזב אשר הן ראשון לא אב ושמור אלו הענינים ואני אבאר זה השרש בהלכה של אחר זה עוד אמר שאם שם זאת העריבה במקום שנושב רוח מזרחית ואבד אותה ופתח הסדיקה חזרה כמו שהיתה שתטמא במדרס הזב ולא תטמא במת מפנים אשר זכרנו והשמיענו זאת ההלכה כי כאשר נסתם הסדק במים כאשר נתפח העץ נחשבהו סתום וישוב כלי קבול וכאשר הסכימו בזה השרש אשר זכרנו והוא שכלי עץ המקבלין כאשר היו שלימים ויוכשרו למה שנעשו לו לא יטמאו משום משכב והנה כאשר נשברו וחזרו שלא הוכשרו למה שנעשו לו ויטהרו מטומאת מת וחזרו אז ראוין למשכב יטמאו במדרס הזב אמר על זה השרש זה חומר בשירי כלי עץ מבתחלתן הביא במשל אלו הענינים כלי נצרים לפי שבתחלת עשייתן לא יקבלו טומאה עד שתשלם שפת הכלי ובסופן כאשר נשרו שפתותיהן אע"פ שלא נשאר מהן אלא שיעור מועט הנה הן יקבלו טומאה והוא אומרו כל שהן הנה גם זה חמור בסופו מבתחלתו: וכלי נצרים. הן הכלים אשר יעשו מהקנים הדקים כמו הסלים וכיוצא בהן וכבר קדם לך בפ' ט"ז

שסלים של עץ משיחסם ואז יקבלו טומאה וביארנו שם שענין יחסם עשיית שפת הכלים העגולה בפי הכלי:

משנה ג

חבור לטומאה בשעת מלאכה. ר"ל כאשר יבקע בזה הקורדום יהיה זה המקל חבור ואם נגע אז שרץ במקל כבר נטמא הקורדום כולו אולם שלא בשעת המלאכה הנה אינו חבור ואם נגע שרץ במקל לא נטמא הקורדום כי איננו ידו כ"א ע"ד השמוש: ודיוסטר. היא מלה מורכבת פירוש דיו סטר וכבר ביארנו פעמים שדיו שנים וסטר צד מאמרו ולסטר משכנא וביאור חבור המלה בעל שני צדדים והן שני כלים אשר יעשו מעץ יתחבר אחד מהן בשני בעת המלאכה לבד ואשר יחברם הוא מסמר ארוך וירכב בנקב שלהן בעת חבורן וזה הכלי היה אצלם מן כלי האורגין ועל זה המסמר הארוך היו משימים השתי או הערב ובתוספ' [שם פ"א] אמרו מסמר שנתנו בדיוסטר להיות מיסך עליו עוד אמר שאם קבע זה הדיוסטר בחתיכת עץ והוא אמרו קבעו בכלונס הוא נס גדול כמו שקדם במדות (פ"ג) באמרם כלונסות של ארז הנה כאשר נתחבר נטמא הדיוסטר בכללו כאשר נגעה באחד מחלקיו אחר שקבעו בעץ שב בדמיון כלי אחר אבל אין זה הדיוסטר בכללו חבור לזה העץ אשר תקע איתו בו עד אשר נאמר כי כאשר נגע שרץ בקצה זה העץ נטמא הדיוסטר אשר בחלק השני כי זה העץ לא יטמא לפי שאינו כלי כלל וזהו ענין אמרו אינו חבור לו ר"ל שהדיוסטר הקבוע חבור לזולתה אשר נקבע בו ואם נמצא בקצה זה הכלונס דיוסטר אשר הוא כלי בקצה העץ ומעצם העץ הנה לא יטמא מן העץ זולת מה שקרב מן הכלי ממה שיצטרך אליו הכלי ויעמוד צורתו אם נחתך מן העץ. עוד חזר אל כסא אשר יטמא במשכב הזב בלא ספק לפי שהוא נעשה לישיבה ואמר כסא שקבעו בכלונס טמא ר"ל שהוא יטמא במדרס כמו שהיה קודם ואינו חבור ר"ל כי כאשר ישב הזב על העץ לא יטמא הכסא לפי שהכלונס לא יטמא כמו שזכרנו איך שתגיע אליו הטומאה ואם שם בקצה העץ כסא מעצם הכסא הנה לא יטמא ג"כ רק הכסא לבד כאשר דרס עליו הזב ואם תקע כסא בקצה המעצר אשר יעצרו בו הזיתים והוא אשר תקרא קורת בית הבד הנה הכסא טמא גם כן ואינו חבור אולם אם נעשה מקצה זה העץ כסא והיה הכסא מעצם קורת בית הבד הנה זה הכסא כאשר דרס עליו הזב לא ישוב משכב וזה שהשרש אצלנו כמו שקדם שהזב כאשר ישב על דבר שהוא ראוי למושב אבל זה הדבר הוא כלי לשמוש אחר כגון שיקח מדה מן המדות או עריבת עץ והדומה לזה ויהפכה וישב עליה הנה אין ספק שזה הכלי אשר ישב עליו הוא ראוי לישיבה אבל לא נעשה לזה כלל כי לא נעשה המדה כ"א למוד בה והעריבה כ"א ללוש בה ולזה אפשר שנאמר לזב כאשר ישב על

כלי מאלו הכלים קום מזאת המדה ונמוד בה או קום מזאת העריבה ונלוש בה וכן ג"כ נאמר לו בכאן קום מזה העץ ונעצור בו הזיתים ואם היה הכסא אשר בקצהו אמנם נעשה לישיבה אבל להיותו מעצם העץ והעץ עצמו אפשר שנאמר לו בו עמוד ונעשה מלאכתנו הנה זה הכסא לא יטמא משום מושב ואל זה הענין כיון ביאור זאת ההלכה. ואשוב אל שלימות ביאור זה השורש והוא שכל מה שלא נעשה מתחלת ענינו לישיבה אם ישב עליו הזב נוכל לומר לו קום מזה הכלי ונעשה בו זה השימוש הפלוני בלתי הישיבה עליו הנה הוא לא יטמא משום משכב ומושב והשרש אצלנו אומרים בזב עמוד ונעשה מלאכתנו ואמר בזב כל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא וכל הכלי אשר ישב עליו הזב יטמא ואמר בת"כ אשר ישב עליו יכול אפילו ישב על האבן ועל הקורה ת"ל כלי לא אבן ולא קורה אוציא את אלו ולא אוציא כלי גללים ושל אבנים ושל אדמה ת"ל הכלי כלי המיוחד ר"ל המיוחד לקבל טומאה והכלים אשר יעשו מאלו הג' מינים לא יטמאו כלל כמו שקדם ביאורו. עוד אמר שם אין לי אלא כסא וספסל וקתדרא המיוחדים מנין תיבת הבלנים תיבה שפתחה מצדה עריבה משני לוגין ועד ט' קבין שנסדקה ואינו יכול לרחוץ בה רגלו אחת ת"ל וכל הכלי ריבה יכול אפילו כפה סאה וישב עליה תרקב וישב עליו ת"ל אשר ישב המיוחד לישיבה לא שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו ושמור זה השרש ולא נצטרך לכפלו במה שעתיד שכבר הפלגנו בביאורו ובפירושו:

משנה ד

עד שיקצע. עד שיחתוך קצוותיה וישוה אותם לישיבה ויהיה שם מעשה. אולם מחשבה לבד הנה לא תועיל בה ואחר זה השווי תהיה ראוי למושב: אע"פ שקבעה בכותל טמאה. ר"ל בטומאת שרץ לפי שהכלי אשר יקבל טומאה כפי צורתו כאשר נקבע בכותל או בארץ הנה הוא יקבל טומאה כמו שהוא לפי דעת חכמים כמו שהתבאר מדעתם בט"ו מזאת המסכתא גבי דף של נחתומים וכן בסוף חגיגה (דף כז.) והלכה כחכמים ואמנם יהיה המחובר לקרקע כקרקע ולא יקבל טומאה אצל חכמים כאשר נעשה זה הדבר מתחלתו בקרקע או נעשה לשמש את הקרקע כמו שקדם:

משנה ה

נבאר אמתת שם הנדבך כי כבר נפל בו רעיון רב לרבים וזה כי לבנאים שני לוחות באורך כל [צ"ל לוח] רוח כמו ו' אמות ובגבהם קרוב משני אמות ויעמידו לוח בכאן ולוח בכאן וביניהם מן המרחק שיעור אשר ירצו שישימו עובי הכותל עוד ימשכו ביניהן שני עצים ויקשרו אותן בקישורים עוד ישפכו העפר בין שתי הלוחות ויכו בכשילין עד שיגבה הכותל ויקראו זה הבנאין אלטפיא"ה וכל אחד מאלו הלוחות יקרא נדבך. ובזבים

(פ"ה מ"ב) אמרו אצבעו של זב תחת הנדבך ר"ל תחת זה הלוח ואמרם (ברכות דף טז.) האומנים קורין בראש הנדבך ר"ל על הכותל שבין שני הנדבכין כאשר ידביקוהו כמו שבארנו וכופת הוא חתיכת עץ בלתי חלקה יקבעו בכותל וידביקו עליה הטאפיא לקשור שני הכותלים קצתה בקצתה ויקראו זה העץ אשר יקבעו בכותלים הבנאים הקשר להיותו קושר הכתלים ויתקיימו קצתם בקצתם ולו שני קשתות והוא דומה לכסא ואמר כי כאשר קבעו בראש הכותל ולא בנה עליו וישב עליו הזב טימא אותם על השרש אשר בארנו בכאן בזה הפרק באמרו אע"פ שקבעה בכותל וכן אם בנה למעלה ולא קבעה וישב הזב על הבנין נטמא הכסא לפי מה שבארתי לך בראש זאת המסכתא שהזב מטמא המשכב ואע"פ שהיה המשכב תחת אבן מסמא ואם קבעה ובנה עליה והגיע בין שני הכותלים הנה כבר חזר מכלל הכותל וחלק מחלקיו ולא יטמא וזה הדין בעצמו במפץ והוא מן גמי או קנה והדומה לו מן המחצלאות אשר יעשו מהן עליה או תקרה כאשר נתנו אותו על הקורות וקבעוהו ולא השליכו עליו הטיט והאבנים והוא אשר יקרא מעזיבה או נתנו עליו הטיט והאבנים והשלימו השטח ולא קבעוהו עם הקורות הנה הוא גם כן יטמא מן תחת השטח כאשר ישב על השטח כמו שהשרשנו ודע שהאריגות אשר יארגו מהקנים והאמרינש והדומה להן ויעשה מהן מחצלת ושטחים הן אשר יקראו מפץ ולזה המפץ דין ייחד בו ביאורו הש"ס והנני עתיד לבאר זה במקומו בפ' (צ"ל בפ' כ"ד מ"י) כ"ג מזאת המסכתא: אם כדרך קבלתה. שקבעה בקרקעית התיבה או המגדל ושלא כדרך קבלתה שקבעה באחד מן הצדדים או קבע צד הכלי בקרקע התיבה אשר אין ראוי שיושם בו דבר ויקבלהו כאשר ימלא המגדל או התיבה:

משנה ו

סדין. הוא הרדיד הקטן אשר יקנחו בו האנשים ושמו המפורסם במערב אחר"ס ובמצרים ערצ"י: וילוך. המסך ומבואר שהמסך תטמא במת לפי שהוא מכלל הבגדים ולא יטמא במדרס הזב ושיהיה משכב לפי שהוא לא נעשה לשכיבה כמו שהתבאר בזה הפרק: עוד שאל ואמר מאימתי היא טהרתו רוצה לומר מתי תסור ממנה טומאת מדרס ולא ישאר אב הטומאה ויהיה מוכן לטומאת מת והדומה לה כדין כל מסך ואמרו בית שמאי משיתבר רוצה לומר כאשר ישברוהו בחוט באורך ורוחב כמו שיעשו במסך ובית הלל אומרים כאשר יקשרו בו לולאות אשר יתלה בהן ורבי עקיבא אומר מעת שיתלו אותו על השער או על המטה והלכה כבית הלל וכבר יראה מן התוספתא שאמרו בכאן טהור מן המדרס אבל טמא טמא מת ענינו שזה הוילון לא ישאר אב הטומאה כמו שהיה ר"ל משכב אבל ישוב כמו כלי שנטמא בטמא מת שהוא ראשון ויהיה זה המאמר כמו המאמר אשר

נבאר בכ"ז מזאת המסכת והוא אמרם וסדין שהוא טמא מדרס ועשאו וילון טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס ר"ל שהוא ירד מדרגה וישוב ראשון כמו כלי שנגע במדרס וכן בכאן אמר שהוא ישוב כמו כלים אשר נטמאו במת כאשר נגעו במדרס ישובו ראשון לפי מה שהשרשנו וזהו לשון התוספתא בזה סדין שהוא טמא מדרס ועשאו וילון הרי הוא כטמא מת המקבל טומאת מדרס ושני המאמרים יחד אמתיים לפי שזה הוילון הוא יקבל טומאת מת בעתיד והוא ג"כ בדמיון כלים שנגעו במדרס כמו שהתבאר במקומו ואשר יתוקן על זה השרש הוא שיהיה אמרו סדין שהוא טמא מדרס שיעורו שהוא ראוי להיות מדרס עשאו וילון טהור מלעשות מדרס ועדיין הוא ראוי ליטמא במת וזה השיעור הוא האמת:

משנה ז

כבר ידעת שהמחצלת היא המחצלת העשויה בקנים וחבלים והדומה להן ויטמאו במשכב הזב לפי מה שבארנו בסוף י"ז מזו המסכת ואמר בכאן כי כאשר משך הקנים על אורך המחצלת שהיא אינה ראויה אז למשכב והוא אמרו טהורה וחכ"א עד שימשוך הקנים עליו משלשה צדדים על דמיון הכ"ף והוא אמרו כמין כי ואז תהיה טהורה ולא תטמא במשכב הזב ורוצה בכאן באמרו כמין כי כמין כ"ף יונית כמו שבארנו במנחות [צ"ל דף עד ע"ב ושם בפי' המשנה באר כמין כף יונות שהיא כן ותחסר הצורה.]. (כד) וכאשר משך הקנה על רחבה והיו הקנים קרובים אין בין האחד והשני ד' טפחים אשר הוא שיעור מקום ואין ראוי לישב בין כל שני קנים מהן הנה היא טהורה שאלו הקנים ימנעו הישיבה עליהן ויוציאוה מגדר המשכב וכאשר נחלקה לרחבה אמר רבי יהודה שהיא אז לא תטמא במשכב הזב כאשר נשברו הקנים שלה בחצי: ראשי מעדנים. הן קצות הקשרים הגדולים אשר יקשרו בקצות החבל אשר יארגו בם המחצלאות ויחבר הקנים או האמרינש שלה קצתם עם קצתם וכן הוא פירוש פסוק (שמואל א ט"ו:ל"ב) וילך אליו אגג מעדנות פי' מקושר הידים וזה נגזר מאמרו (איוב ל"ח:ל"א) התקשר מעדנות כימה וכאשר התירו קצות החבל הנה כבר נשרו כולן ושבו בדמיון קנים מפורדים ולזה לא תטמא במדרס הזב: ואם נחלקה על ארכה. ושבה חלקה אם נשאר ממנה ברחבה ששה טפחים ויהיה עליה שלשה החבלים מקושרים הקצוות (כזה) הנה כן יטמאו במדרס הזב ואם נשאר ממנו פחות הנה הן לא יטמאו ובתוספתא אמר ואם מתחלה עשאה לכך אפילו פחות מכאן טמאות ואמנם זה השיעור הנזכר בכאן הוא בשירי מחצלת וכבר בארנו שהקנוב הוא חתוך הקצוות היוצאין מהאריגה והנה היא תטמא במשכב הזב ואין הלכה כר"י והלכה כחכמים:

פרק כא

משנה א

נבאר השמות מזאת ההלכה ואחר נגיד עניניה ונאמר כי האורגים יעמידו להן שתי קורות אחד ממעל להן ועליה כרוך השתי והשניה קרובה לארץ וכל מה שיארגו מן הבגד כרוך עליה והשתי נמשך בין שתי הקורות שם הקורה העליונה נקרא כובד העליון ושם השפלה כובד התחתון: ונירים. הן חוטין הארוגים על הקנה אשר בעבירה יגבהו קצת החוטין ויעשו דרך ילך בו האריג בחוט: וקירוס. הוא כמו מסרק אשר יכו בו האריגה ויחברו בו החוטין: וחוט שהעבירו על גבי הארגמן. הוא החוט הנדבק ביריעה כונת הרוקם להעזר בו בהתכנס רקם היריעה בארגמן וכאשר השליך האורג החוט והכה במסרק ונשאר קצת החוט היוצא משפת היריעה וזה החוט יקרא עירה מענין תלייה לפי שהעירה הוא הנתלה הדבק ואם היה כונת האורג שיעזוב זה החוט יוצא משפת הבגד וישליך חוט אחר זולתה הוא עירה שאינו עתיד להחזירה ואם היה כונתו שישוב זה החוט בעצמו באריגת הבגד מהצד האחר כמו שיעשה האורג תמיד שהוא ישוב החוט מיד ליד הנה זה החוט יקרא עירה שהוא עתיד להחזירה: ונפש המסכת. הוא חוט הערב אשר ילך בתוך האריגה בין חוט השתי קודם שיכה במסרק ויחבר אותו אל הארוג מהבגד: ובשתי העומד. הוא השתי הנמשך בין שתי הקורות: וכפול שהעבירו על גבי ארגמן. הוא חוט המוכפל המחובר ביריעה אשר ירקם בו הרוקם עם הארגמן: ואימה. הארג אשר בארך המסרק אשר עליה המטוה כפול ולזה תקרא אלריב"ה אימה לכפילת הפשתן עליה ועם זה המטוה אשר על המסרק יאמר צמר שעל האימה ובתנאי שיהיה ג"כ מחובר בארג: ואשוויה. הכוש אשר עליו המטוה אשר ירקמו בו והוא מחובר בבגד: ופיקה. כוש קטן יוכפל עליו המטוה עד שישוב כמין כדור וכל זמן שנשאר מהמטוה כפול על הפיקה הוא אמרו עד שלא פירעה וכאשר הוסר המטוה ממנה עד שנתגלה ונראה הוא אמרו משפירעה ופירעה הוא הגלוי כי פרעה אהרן וזהו באור אלו השמות ואמנם ענין זאת ההלכה הוא מה שאפרש וזה שהשרש אצלנו שלא יטמא בשאר טומאות זולת הצרעת אם לא הארוג לבד למאמר יתברך (ויקרא י״א:ל״ב) או בגד או עור עד שיהיה בגד ואמרו מה בגד טווי ואריג אף כל טווי ואריג ואם היה הבגד בעת אריגתו ונטמא ממנו במת כבר נטמא וכבר בארנו דין בגד שנטמא במת מהו בפתיחת דברינו ואמרנו כי כאשר יגע באחד מכלי הטומאה או בחוטין הנדבקים באריגה כדין אשר יגע בדבר המחובר חבור חזק נטמאה וכאילו כבר נגע בבגד שנטמא ודין כאשר נגע במה שהוא חוץ לבגד הארוג ואינו מחובר בו כמו העץ והנייר והמסרק או במה שהוא מחובר

אבל הוא בלתי נאות עליו כמו עירה שאינה עתיד להחזירה שהוא כמי שלא נגעו בבגד שנטמא במת:

משנה ב

הכונה בזאת ההלכה כמו כונת אשר לפניה ולזה שהוא יאמר כי כאשר נטמאה העגלה או המחרישה או הדברים המחוברים בהן יחשב כמו הדבר אשר נטמא וכבר בארנו בפרק י"ד מזאת המסכתא העול והקטרב שהן מכלי העגלות וציירנו זה. ועין הוא הטבעת אשר תעשה מהבגד הנכנס בצואר הבהמה כדי שלא תתנגע בקצות הקטרב: ועבות. הדבר אשר ימשיכו בו העגלה ותתקשר בהן: וחרב. עץ דמיון סייף ניתן בעץ המחרישה מחובר בו והוא אשר בו יחזיק המחרשת בידו: וכורך. הוא עץ המעוות אשר ירכיבו בו והוא דומה למרכב האדם והוא אשר יתפשט עם שטח הארץ ולזה תקרא כורך: וביצול. הוא בית יד המרכב במחרישה אשר יטה בה המחרישה כאשר ירצה והוא נגזר מתרגום (שמות כג) לא תטה אשר הוא לא תצלי: ועין של מתכת. טבעת ברזל: ולחיים. שני עצים בקצה העול: ועריים. אלתא אקאת ואין הלכה כר' יהודה:

משנה ג

תמונת המגירה מפורסמת ממה שאבאר שני עצים הנצבים אשר יחזיקו היד בכל אחד מהן בעת שינסרו יקרא כל אחד מהן יד מגירה וחוט השיער אשר יקשרו בו המגירה בעליונו שני העצים הנצבי' הוא אשר יקרא חוט ומשיחה לפי שהוא כבר היה חוט וכבר יהיה משיחה והעץ הארוך אשר באמצע אלו שני העצים והוא על ארך ברזל המגירה הוא אשר יקרא אמה וכן בקצות הברזל שני עצים נמשכים קטנים יקראו סניפין והן יסבבו בשני העצים הנצבים בעץ שלישי וגם כן מחודד יפתולו בו החוט אשר ממעל שני העצים עד שתתקיים ותתחזק קצתו בעץ האמצעי הנקרא אמה וזה כולו מבואר מצורת המגירה: ומכבש של חרש. הוא כלי אשר יעמידו בו הנגרים העצים העקומים. וקשתנית קשת המקבת שאוחז ידו עליו בעת שנוקב: ומסר גדול. צורתו ג"כ ידועה וזה שיעשה מרובע ארוך מעץ דק והמגירה באמצע וזה המרובע יקרא מלבן של מסר הגדול: ואמרו ביתר ובקשת. ירצה בו אם נטמא החץ והוא על הקשת הנה אשר יגע ביתר או בקשת טהור והוא אמרו אף על פי שמתוחה טהורה ואע"פ שהיתה הקשת והחץ בו: ואישות. מין מהחגב והיא בריה שאין לה עינים כמו שביארנו במו"ק (דף ו:) ותהיה גם כן בקשת ויתר ובו חץ ברזל ואמר כי כאשר נטמא חץ הברזל הנה המצודה טהור לפי שלא יתחבר בין החץ והקשת ור' יהודה אומר שכל מה שתהיה בקשת מיתר הנה הציידין כולן תטמאו בהטמאות החץ ואין הלכה כרבי יהודה:

פרק כב

משנה א
דלופקי. הוא שולחן מוכן לשתיה והוא ארוך ובו מקומות לכלי היין ולכלי הפירות ותקרא אצלנו מנקלה: ושיש. אבן גלל והמבואר שאם חיפן כולן בשיש ולא יניחו ממנו מקום שהן טהורים לפי שהכלים המכוסים לא יקבלו טומאה כמו שביארנו ואין הל' כר"י:

משנה ב
אמר כי כאשר הוסר מהשלחן אחד מן השלש רגלים אשר לו הנה הוא אינו ראוי לאכול עליו ואם נטלו כולן הנה ראוי לאכול עליו כמו טבלא כשחישב עליו והוא יקבל טומאה ור"י אומר שלא תצטרך למחשבה כל זמן שתכשר לאכול עליו הנה הוא יקבל טומאה וכן הדין בדלופקי:

משנה ג
כסא וספסל ודרגש ושרפרף. כולן מינים מהכסא התחלפו שמותם לפי התחלף תמונתן וגדולתן וקטנותן: וקתדרא. תיבה מעץ ישבו בתוכה הנשים שמותם טמאריי"ה ואמר ניטל אחד מראשיו רוצה לומר אחד מהצדדין אשר אצל ראש הכסא:

משנה ד
כסא הכלה. הוא המחופה באבנים ודומיהן והוא אשר יקראוהו חפוי וכאשר הוסר ממנו הרי הוא כאילו נשבר ולזה לא יטמא מדרס וב"ש אומרים שהוא כסא עץ וראוי לישב עליו ולזה טמא מדרס ואע"פ שהוסר החפוי: מלבן של כסא. הוא מרובע יורכב על הכסא וישב למעלה ואמרו [צ"ל ואמר שמאי] ב"ש שהוא יטמא מדרס כשישב עליו ואם לא ישב עליו לבדו הנה אם קבעו כסא בעריבה הוא טהור ולא יטמא במדרס לחבורו בעריבה אשר לא תטמא במדרס כמו שביארנו בפרק עשרים ואמר שמאי שאפילו היה הכסא מעריבה ר"ל שנמצא עם העריבה מעץ אחד הנה הוא טמא מדרס אם ישב עליו ואין הלכה כשמאי:

משנה ה
כאשר לא יהיו חפויו בולטים על שטח הכסא אבל שוין עמו הנה הוא טמא מדרס ואפילו הוסרו קצת החפוים לפי שיהפכוהו על פניו וישבו עליו הפוך כמו שהראתי לך קודם כאשר לא היו חפויו בולטין עד שימנעו מלהפוך אותו על פניו:

משנה ו

זאת התמונה מהחפוי מפורסם אצלם והיה להן יוצא ובא הוא בתוך החפוי וחפוים רבים יוצאים מזה והן חפוייו החצונים ומתמונתו הוא מבואר כי כאשר ישאר אחד מן החפויין הנה נשאר בתמונתו ולזה יטמא מדרס ור"ש יתנה כשישאר מן החפוי הפנימי והוא רחב טפח ואין הלכה כר"ש:

משנה ז

ידוע שהכסא אמנם נעשה לישב עליו והוא העיקר ואמנם יטמא במדרס הזב וכאשר בטל ממנו זה הענין יטהר מן המדרס בהסרת החפויין ואע"פ שנשאר בו בית קבול שהוא לא יטמא משום כלי קבול כשלא נעשה להיות כלי קבול הנה כבר בטל ממנו עיקר הדבר אשר נעשה בעבורו והוא המושב ואיך ישאר בו דין המתחדש בו והיותו כלי קבול ואין הלכה כרבי עקיבא והלכה כר' יהודה לפי שהכל הולך על השרשים אשר קדמו לחכמים בפ' י"ט:

משנה ח

זאת השידה היא המוכנת לה בית קבול בעליונה ובו בית קבול בשפלותה: והדפין. הן הדפין אשר בצדדין: וישיבת הסתת. המקום אשר ישב בו המסתת והוא יכין לו מקום ישב בו בקצה העץ ואבן על הקצה האחר והלכה כחכמים:

משנה ט

כבר ביארנו כופת שהיא חתיכת עץ ואמר כי כאשר יוקח זה העץ וסרקו או כרכמו לעשות ממנו פני הכותל הנה הוא כאשר היה לו צורת כלי ויטמא כמו שיטמא כלי עץ וחכמים אומרים שהוא לא יהיה מכלל הכלים בעבור הכרכום לבדו עד שיחוק בו מעט שישתמש בו ואז תהיה כלי וכבר ביארנו בפרק כ' שהסל והכלכלה והדומה אליה לא תטמא משום מושב ואמר כי כאשר מלאוהו מוכין והן חתיכות צמר ופשתן ותיקנן והאחד ממנו מוך עוד ארג סבכה ע"פ זה הסל או הכלכלה אז יהיה ראוי למושב ויטמא מדרס ותרגום סבכה סרדא והלכה כחכמים:

משנה י

אסלה. כדור מברזל ובו מקום ישבו עליו בעת הצורך לבית הכסא ועליו כסוי מעור יכוסה בו: וטרסקל. סל קטן ולו חפוי מעור ג"כ מחובר וכאשר הוסר הכסוי ישאר בלתי אינו ראוי לדבר לא שישב עליו לקטנותו ולא לשום בו דבר להעדר הצדדין: וכסא המרחצאות. הם משיש ואמר שהוא אם היה לוח משיש ולו שני רגלים מעץ וישב הזב על זה הכסא שהוא יטמא ר"ל שרגליו יהיו משכב עם היות השיש עצמו לא יטמא ואם היה אחד

משני הרגלים של שיש ג"כ הנה הכל טהור לפי שהוא כסא של אבן: ואמרו ששיגמן כמו מאמר ששעמן ושעם הוא הגמי והכונה בזה כי כאשר נמשכו עד שש?ו לוח אחד והבלנין ישבו עליהן והמים ילכו תחתיהן אומרי' חכמים שהן לא יטמאו במדרס הזב באשר עשייתם הוא לילך המים תחתיהן ויעשה מן הקני' והקני' יגביהן ויעשו ג"כ מן גמי ישליכו עליו הבגדים וידליקו האש בקטורים עד שיתקטרו הבגדים ושמו בל' ערב קנקלין ושמו המפורסם במצרים אלמיש"ן ואם היו בו שני מקומות יקבלו הבגדים ישוב ככלי קבול ואם היה עשוי ככוורת והוא שתהיה עוברת משני הצדדין הנה הוא לא יטמא והלכה כחכמים:

פרק כג

משנה א

כדור. הוא הכדור ישחקו בוי ואימום. הוא דפוס של מנעל: וקמיע ותפילין ידועים. ואלו המנויין כולן חיצוניהן מעור ובתוך הכדור סובין או מוכין וכן האימום ובתוך הקמיע והתפילין בתים הכתובות בו. ואמר כי כאשר הכלי נגע במת והיה זה הכלי אב הטומאה אחר נקרע העור הנה אשר יגע בדבר אשר הוא תוך העור טהור לפי שאינו מעצם הכלי ולא מחובר אליו: ואוכף. הוא דמיון המרדע מפורסם הצורה וירכבו עליו:

משנה ב

לשון התורה בזב וכל המרכב אשר ירכב עליו הזב יטמא (ויקרא ט"ו:ט') הנה הוא ימנה הדברים אשר ירכב עליו הזב ואע"פ שיש בינו ובינם מסכים הרבה הנה הוא יטמאם ויתחייב להן דיני המרכב כאשר הן נעשים לרכיבה: וזריז האשקלוני. הוא חגורה רחבה תרגום ויחבש וזריז: ועביט. עגלה יעשו על גב הגמל וירכבו עליו תרגום (בראשית ל"א:ל"ד) בכר הגמל בעביטא דגמלא: וטפיטן של סוס. סרג אלפרס ואמר ר' יוסי שהטפיטן לא יהיה מרכב הזב אבל אמנם יהיה מושב שלא נעשה לרכיבה אלא לעמוד עליו וכבר ביארנו בפ"ק שמנה עשר שהזב כאשר עומד על דבר אשר יטמא במדרס הזב הנה ישימהו מושב: וקומפון. שדה ששוחקים בו המלכים שמו בלשון יון קומפון ובלשון לעז קמפי אולם אוכף הנאקה. הנה הוא יטמא משום מושב והוא ענין אמרו טמא לפי שהוא ישב עליו ואין הלכה כר' יוסי:

משנה ג

בעבור שקדם מחלוקת בין ר' יוסי וחכמים בטפיטן של סוס אם הוא מרכב או מושב וכן אמרנו באוכף של נאקה שהוא מושב לא מרכב שאל ואמר מה בין מרכב למושב

שזה אב הטומאה וזה אב הטומאה ואמר שהמרכב חלק מגעו ממשאו לפי שהאדם אשר יגע במרכב הזב יטמא ולא יטמא בגדים בשעת מגעו ואשר ישאהו הוא טמא ומטמא בגדים בשעת נשיאותו אולם המושב שוה בו הנגיעה והמשא שהוא מטמא בגדים וכבר הקדמתי אלו השרשים כולן וביארנו ראייתם בפתיחת דברינו בזאת המסכתא עם הפרק הראשון ממנו ואנחנו נבאר זה ג"כ בזבין: והתפית. הן עצים ישימו אותן על גבי החמור ויעתקו עליהן המשואות ואי אפשר לאדם לרכוב עליו אם לא בשנוי נקביו או בהסרת העצים אשר בין הנקבים ושם זאת התמונה האוכף הפרסי:

משנה ד

הרי אלו טמאים מדרס. ואע"פ שלא נעשו לישב עליהן ואמנם נעשו בחק המת אשר אין לו משכב ומושב כמו שביארנו בפתיחת דברינו: ומשבר של חיה. הוא הכסא אשר יעשה לאשה ההרה לישב עליו אצל הלידה כמו (ישעיהו ל"ז:ג') כי באו בנים עד משבר: שהוא כורם עליו. ישים עליו הבגדים עד שיהו מקופלים ואין הלכה כר' יוסי:

משנה ה

חרם. שם השבכה אשר יצודו בו הדגים וכן רשתות ומכמרות שם סבכות הציידים והן כולן מל' עברית. אמר (חבקוק א':ט"ו) יגורהו בחרמו ויאספהו במכמרתו ואמר (איכה א':י"ג) פרש רשת: וזוטו. הוא שפת הסבכה והוא מקום דומה לכלי צר הפה מאד והוא בדמיון בגד ולזה הוא טמא: ומדף. הוא לוח מסובך מעץ ובזה העץ מסובך דבר יחזיק בה הצייד מרחוק וכאשר ינוח העוף בזה הכלי ינתק החוט ויפול עליו זה הלוח: פלצור. הוא מעץ ג"כ יצודו בו העופות: ומצודות הסכרים. מצודות יפסיקו המים בימים עד שיתקבצו שם הדגים ואחר יוציאו המים וישארו שם הדגים וזאת המצודה צורות מפורסמות אצלן ויקראו סכרים להיות חותכים דרך המים וסוכרין מעבריהן כמו (בראשית ח':ב') ויסכרו מעינות תהום: והאקון. הוא הסל אשר יצודו בו הדגים והוא מפורסם אצל הכל: והרטוב. מכלי ציידי העופות והוא מכלי עץ: והכלוב. הוא גאביא"ה בלע"ז מלשון ככלוב מלא עוף (ירמיהו ה':כ"ז):

פרק כד

משנה א

לא יעלם ממך בכל זה הפרק השרש אשר קדם זכרו והוא אמרם כל הטמא מדרס טמא טמא מת וכן כאשר תשמע תמיד מדבר מהדברים שהוא טמא מת אין הכונה שהדבר לא יטמא בטומאה מן הטומאות זולת טמא מת אמנם הכונה שזה הדבר לא יטמא

במדרס הזב ויהיה מושב אבל הוא מטמא במת ובשאר טומאות ובמגע הזב ויהיה ראשון לטומאה לא אב לפי השרשים הקודמים בפתיחה ואחר שתשמור זה הענין לא ישאר בזה בלתי ביאור השמות עם ההערה על קצת ענינים. וכאשר היה התריס כפוף ר"ל הפוך השפה הנה ראוי למושב וזה טמא מדרס: וקונפון. הוא שדה. ודיצת הערביים הוא תריס קטן יקרא אלאגפ"ה אין ראוי לדבר זולת ללעג ולשחוק:

משנה ב
זה מבואר וכבר הקדמתי שרשו וביאור אלו השמות כבר קדמו גם כן:

משנה ג
הבאה במדה. היא אשר תחזיק ארבעים סאה בלח שהן כוריים ביבש שהיא לא תטמא באופן מאופני הטומאה כלל כמו שביארנו בפרק י"ב [צ"ל ט"ו] מזאת המסכתא וכבר הקדמתי ביאור שרשי שארית ההלכה בפרק כ':

משנה ד
הבאה במדה. אשר תחזיק מ' סאה כמו שהתבאר למעלה וביאור שארית זאת ההלכה בי"ט מזאת המס'.

משנה ה
תרבוס. כלי מעור ואשר היא אצל המקיזים יעשו לישב עליה או לסמוך עליה ולזה טמאה מדרס ושרש זה כבר התבאר בפרק כ' והעור אשר יעשה להשיר עליו הזיתים אינו כלי ולזה אין בו טומאה כלל:

משנה ו
בסיס. היא תושבת תרגום כנו בסיסיה ואלו הדינים ראוין להן לפי תמונתן ומה שנעשו אליו ובעבורו שכל מה שנעשה למושב טמא מדרס וכל מה שיהיה מן הכלים לא נעשו למושב הנה הוא טמא טמא מת ושאר הטומאות כמו שהשרשנו בראש זה הפרק וכל מה שאין עליו צורת כלי בשום פנים הנה הוא טהור מכל טומאה ר"ל שלא יקבל טומאה כלל:

משנה ז
פנקסיות. הן כל שתי לוחות מזדווגות יהיו לסופר או לזולתן ושם פנקס על האמת אמנם הוא לסופר ואפיפורין הוא כסא של פרקים כאשר יתפשט יהיו שתי לוחות וישב הסופר עליו וכאשר יתקבץ ישוב לוח אחד וצורתו מפורסמת אצל האנשים כולן וכבר בארתיו לך בפ' ט"ז: בית קבול שעוה. מקום ישימו בו השעוה וכבר בארתיו לך בפ' י"ז: וחלקה.

הוא לוח פשוט אין לו בית קיבול ולא כלי קיבול ולא תורת כלי עליו יהיה מפשוטי כלי עץ לקטנותו ולזה טהור מכלום:

משנה ח

זגגין. בעלי הזכוכית שהם יסדרו עליו כלי זכוכית כאשר נעשו: ושל סרגין. אשר ישימו עליו השבכין תרגום שבכין סריגין:

משנה ט

משפלות. הוא כלי הנקרא שדריא"ש: והפוחלץ. ידמה שבכה מחבלים יעתקו אותו על הגמלים ומפורסמת היא אצלן וידונו עליה שלא תטמא כלל לפי שהיא אינה צרת הנקבים כמו משפלת של תבן ויהיה כלי קבול ואינן ראוין לישב עליהן לעובי חבליהן ולזה לא תטמא במדרס ולזה היא טהורה מכלים:

משנה י

כבר יעדנו בפ"כ בביאור המפץ ומשפטו בזה המקום ואומר שהאריגות הפשוטות אשר יארגו מהאמרינ"ש והקנים והגמי והגומא וכפות התמרים והחריות והדומה לזה הוא אשר יקראו מפץ ושמור התנאי אשר התנינו באמרנו פשוטות שהן בדמיון המחצלאות וידוע שכבר יעשו מאלו האריגות כלים כמו הקופות והסלים והדומה להן והן מכלל כלי עץ כמו שביארנו פעמים לפי שיש להן בית קבול אולם זה המפץ כבר התבאר בהש"ס בגמרת שבת (דף פד.) שהוא טמא במדרס וטמא טמא מת ר"ל בשאר הטומאות אבל אין לו טהרה במקוה כלל ואמנם טהרתו כשיחתך עד שישאר ממנו פחות משיעור טומאתו שהוא ששה על ששה כמו שהתבאר בכ"ז מזאת המסכתא וזה הדין אשר יחד בו המפץ ושמע לשונם בזה וזה שהוא אמרו שם מדרס כלי חרס מנא לן דטהור ר"ל מאיזו ראיה נלמד שכלי חרס לא יהיה לו משכב הזב שכאשר ישב עליו הזב לא יהיה אב כמו שביארנו בפתיחת זאת המסכתא ולקחו ראיה על זה מאמרו הש"י (ויקרא ט"ו:ה') ואיש אשר יגע במשכבו מקיש משכבו לו מה הוא יש לו טהרה במקוה אף משכבו יש לו טהרה במקוה לאפוקי כלי חרס שאין לו טהרה במקוה כפי מה שהתבאר בתורה שאין לו טהרה אלא שבירה והקשו בעלי הש"ס ואמרו (שם) מותיב רבי אלעי מפץ במת מנין ודין הוא ומה פכין קטנים שטהורים בזב ר"ל שטהורים במשכב הזב לפי שהן אינן ראוין למשכב טמאים במת מפץ שטמא בזב אינו דין שיהא טמא במת ור"ל המפץ אשר יטמא במשכב הזב שהוא ראוי למשכב והש"י אמר כל משכב הנה התבאר בזאת הברייתא שהמפץ טמא במשכב הזב ואמרו אמאי והא לית ליה טהרה במקוה הנה כמו שיטמא המפץ במשכב הזב אע"פ שאין לו טהרה במקוה כך אפשר שנאמר שכלי חרס יהיה

טמא במשכב הזב אע"פ שאין לו טהרה במקוה ותירצו שם על זאת הקושיא ואמרו תרי קראי כתיבי כתיב ואיש אשר יגע במשכבו וכתיב (שם) וכל המשכב אשר ישכב עליו הא כיצד יש במינו אע"ג דלית ליה טהרה במקוה אין במינו מקיש משכבו לו ופירש רבי יוסי הלוי גאון ז"ל זה המאמר שהמפץ כאשר יש במינו מה שיטהר במקוה והן הכלים הנעשים מזאת האריגה בסלים ובקופות הנה הוא יטמא במשכב הזב ואע"פ שאין לו טהרה במקוה וזהו ענין אמרו יש במינו אע"ג דלית ליה טהרה במקוה אולם החרש אשר אין במינו מה שיעשה ממנו דבר שיש לו טהרה במקוה הנה הוא לא יטמא במשכב אבל נאמר מקיש משכבו לו וביאר גם כן טעם אשר התחייב שיהו הכלים הנעשים מהמפץ יש להן טהרה במקוה והמפץ עצמו אין לו טהרה ואמר שהטעם בזה שהקופות והסלים והדומה להן נכנסות במאמר הש"י באמרו (במדבר י"ט:ט"ו) כל כלי ומאשר כלל בו הטומאה בכלל הכלים ג"כ תטהר במקוה כי בכל מה שגזר בו הטומאה אמר במים יובא זולת כלי חרס אולם המפץ הנה אינו בכלל כלים ואמנם חייבנוהו טומאת מדרס ברבוי מאומרו כל המשכב אשר משמעו כל מה שראוי למשכב וזאת המחצלת ראויה למשכב כמו שביארנו עוד חייבנוהו ג"כ טומאת מת מק"ו כמו שקדם מפני מה שאמרנו כי דבר אשר לא יטמא במדרס יטמא במת וזה המפץ אשר יטמא במדרס כ"ש שהוא יטמא במת וכאשר נתרבה לטמא אמרנו נהי דאיתרבי לטומאה אבל לטהרה לא דלא אשכחן בזה קרא כלל לא לטומאה ולא לטהרה וזה הטעם אצלי יותר טוב ממה שנאמר עליו. הנה כבר התבאר לך מכל מה שקדם שהמפץ אין לו טהרה במקוה כמו שבא לשון הש"ס ושמור זה השרש הגדול ויתבאר לך ג"כ מהמפץ על אמתתו ולא אצטרך בביאור אלו השמות במה שעתיד: ושל צבעין. אשר ישימו עליו הצבעים הבגדים: ושל גתות. אשר ישתמשו בו בשעת הגתות לכסות הענבים והזיתים או לאוספן עליהם:

משנה יא

המקבלים כשיעור. אם תקבל החמת ד' קבין והתורמיל ה' קבין כמו שהתבאר בראש פרק כ' וכבר ביארנו בפרק העשירי שכל מה שיעשה מעור הדג לא יקבל טומאה וכבר הקדמתי לך בי"ז כי כל שבים טהור:

משנה יב

לשטיח. לפרוש אותו על הארץ ולישב עליו: לתכריך כלים. יכרכו בו כלים כגון סכינים או מחטין או מספרים: ושל רצועות. שהוא מוכן לחתוך ממנו רצועות ומנעלים ומה שדומה לזה:

משנה יג
סדינים. ידועים: וילון. מסך: ושל צורות. שיש בו צורות והונחו לעיין בהן הרוקם ויעשה כמותן:

משנה יד
מטפחת. מנטיל. ואמרו בכאן של ידים רצה לומר העשוי לקנח בה את הידים:

משנה טו
פרקלינין. יעשו צורת יד מעור ילבשהו האדם הצייד על ידו וישאו ביד ההוא העופות בעלי הצדה ושמותם מפורסם בערבי אלקסא"ט: וקייצים. הם המיבשים הפירות הלחים כתאנים וענבים וכבר התבאר וידעת שם הקייץ:

משנה טז
סבכה. היא כפה ישאוהו הנשים על ראשן והיא סבכה דקת הנקבים מאד ולזה נקרא סבכה עד שיראה השער מתחתיה וכאשר היא של ילדה ראויה לישב עליה ולזה נאמר בה שהיא טמאה מדרס ושל זקנות אינה ראויה למושב לגודל נקביה או לתכונת מלאכתן ושל יוצאת החוץ שהיא מוכנת כאשר תצא מבית לבית ישאו אותה על ראשן וכבר פירשו יוצאת החוץ מענין הפרסום תרגום (בראשית לד) הכזונה הכנפקת ברא הכוונה בזה שזאת הסבכה אינה כלי:

משנה יז
מהוהה. בלויה: בריאה חזקה. וענין הולכים אחר הבריאה ואחר הגדולה ואחר הפנימית שאם היתה זאת אשר הולכים אחריה כבר נקבה כמוציא רמון כבר נטהרה ואע"פ שהאחרת הדביקה בהשלמה ואמר ר' שמעון בדמיון זה כי כאשר נקב קרקע המיחם באש ולקח כף מאזנים של נחשת והדביקו בקרקע המיחם לחזק אותו אם הדביקה מבפנים הנה המיחם נשאר בדין שלו ויקבל טומאה ואם הדביקו מבחוץ הנה יראה בו הדביקה והוא טהור ואם הדביקו מצד המיחם להיות צדו ג"כ כבר נקב וחלש הנה הוא טהור על כל פנים ואין הלכה כר' שמעון. ושרשי זה הפרק כולו כבר הקדמתי לך וזה שכל מה שאינו ראוי למשכב או אפילו ראוי אבל לא נעשה למשכב הנה הוא טהור מן המדרס ויטמא במת ובשאר טומאות מפני שהוא כלי כמו שהשרשנו בפרק כ' מזאת המסכת וכל מה שאמר בו בזה הפרק טהור מכלום הנה הוא אם להיותו מחמר לא יקבל טומאה כמו כלי אבנים וכל מה שבים כמו שהתבאר בעשירי או להיותו מכלי עץ מחזיק ארבעים סאה כמו שהקדמנו בחמשה עשר בזה או להיותו אין תורת כלי עליו או היות זה הדבר אינו ממשמשי אדם לפי מה שהשרשנו בפרק שביעי ובזה השרש היה תרבוס

של זיתים ומפץ של גתות וסדין של צורות והדומה להם לא יקבלו טומאה כלל והבן אלו הענינים שהן העיקר אשר בו תשפוט כל טומאה וטהרה על הכלים אשר תדע אמתת שמו במשנה או לא תדע:

פרק כה

משנה א

כבר ביארנו בפתיחת זאת המסכתא שמשקין טמאים יטמאו הכלים מדרבנן ואמר בכאן שיש להם אחוריים ותוך ר"ל דין אחוריים ותוך וזה כי כאשר נטמאו אחורי הכלים במשקין טמאים לא נטמא תוכו אבל יהיו אחוריו טמאים ותוכו טהור וכבר זכרנו זה פעמים במה שקדם בביאור המשנה ופירושה בחגיגה (דף כב:) אולם כלים שנטמאו במשקין טמאים מתוכו הנה הוא טמא כולו וא"ר מאיר שזה הדין לא יהיה אלא במה שיש מבואר על אופן מהפרסום ואז נאמר כי כאשר נטמאו אחוריו לא נטמא תוכו אולם אם לא היה לו בית יד יורה על אופן מהפרסום כאשר נטמא במשקין בין מתוכו בין מאחוריו נטמא כולו ותרגום שבר תבר ולזה נקרא תובר להיותו נשבר והקבוץ תוברות ואין הלכה כרבי מאיר. ענין אין לו אחורים רוצה לומר שאין לו אחוריהם חלוק מתוכן אבל כאשר נטמאו אחוריהן במשקין נטמאו כולן והלכה כר' יהודה:

משנה ב

חרחור. הוא הברזל הדומה לרומח יהיה בקצה המרדע ודרבן ברזל הוא בקצה השני וכלל הכלי בעצו וברזליו יקראו מרדע ואמר ששבעה טפחים מעץ המרדע ממה שימשך לברזל אשר בקצה האחד אשר שמו חרחור וכן ד' טפחים מזה העץ שימשך לקצה הדרבן הנה הוא כמו תוך הכלי ומה שהיה חוץ מאלו השעורים הנה הוא כמו אחורי הכלי וכאשר נפלו משקין טמאים חוץ משבעה לחרחור וארבעה לדרבן יהיה המקום אשר נטמא ומה שיתחבר בו מחוץ טמא והשבעה אשר ימשך לחרחור או ארבעה לדרבן טהור כדין כלי שנטמא אחוריו לא נטמא תוכו ור"מ אומר שאפילו נפלו משקים טמאים על קצה תכלית המלמד נטמא כולו ואמנם נזכרו אלו השעורים לשירים ר"ל כאשר נשברו אם נשאר ממנו אלו השעורין הרי הן יקבלו טומאה שאפשר שיעשו בהן מעין מלאכתם ואם נשאר ממנו פחות מזה השיעור הנה הוא שברי כלים ולא יטמאו והלכה כרבי יהודה:

משנה ג

זומא ליסטרא. כלי ברזל בקצה האחד צורה והקצה השני שפוד בעל שלשה טפחים ור"ש דומה למכריע וזה שהוא יאמר שאלו הכלים כאשר נטמאו אחוריהם במשקין הנה הדבר אשר יהיה בתוכו טהור אבל הכלי כולו יצטרך טבילה כאילו נטמא כולו הנה לענין שנטמא הכלי בעצמו אמרו [צ"ל אמר] אין להם אחורים כר' יהודה ולזה יטבילו את הכלי לפי שכאשר נטמאו אחוריהן נטמאו כולן ולענין טומאה מה שבתוכם ישים להם דין אחורים וכאשר נטמאו אחוריהם לא נטמא מה שבתוכם והלכה כר' יהודה:

משנה ד

הרובע וחצי הרובע. הוא שיעשו שני כלים חקוקים מעץ אחד או משני עצים מחוברין על דמיון זאת הצורה ואמרו לפני ר' עקיבא שזאת המדה הקטנה כאילו היא אחורים למדה הגדולה והשרש בו כלי שנטמא תוכו נטמאו אחוריו כמו שבארנו בתחלת הפרק וכאשר נטמא הרובע במשקין טמאין הנה ההקש שיטמא חצי הרובע אמר להן ר' עקיבא שיחס אחד מהם לשני יחס אחד ושהוא כמו שאמר שחצי הרובע אחורים לרובע כן הרובע אחורים לחצי הרובע שלא יקדם אחד מהן לשני בדבר מהדברים וזהו ענין אמרו של כת קודמים ענין זה הספור אשר אפשר בו שישים הקודם אי זה מהן שירצה והאחר נמשך אליו וכל מה שיתקיים בו קודם אפשר שיאמר בו שהוא מאוחר ודברי רבי עקיבא אמתיים:

משנה ה

אמרו נטמא הרובע. רצה לומר כאשר נטמא תוכו וכן אמרו נטמא חצי הרובע אין חולקין את הגבייין לא נעמיד הצדדין עד שנאמר קצת זה השטח טהור וקצתו טמא אבל טהור הרובע והחצי רובע טמא ואע"פ שהוא שטח אחד. עוד חזר על אלו הפרקים הקודמים כולן והוא אמרו הרובע טמא וחצי הרובע טהור או הרובע טהור וחצי הרובע טמא ואמר כשהוא מטביל מטביל את כולו ואע"פ שאינו כי אם אחד משני החלקים אותו שנטמא לפי שהוא עצם אחד ואין הלכה כר"מ:

משנה ו

כני כלים. מושבותם: ואוגניהם. צואריהם: ואזניהם. האזנים אשר יצאו מעצם הכלי וירכיבו בהן הבית יד כמו שיעשו בקיתונות ובקדרות של נחשת: וידות הכלים. הבית יד שלהן ומבואר הוא שאמרו בכאן שנפלו עליהן משקין ירצה בו משקין טמאין וכבר ידעת שטומאת משקין לכלים מדרבנן כמו שבארנו ותכלית מה שחייבו הטומאה לכלי עצמו אולם כאשר נפלו משקין טמאין על פיו או על אוגנו מבחוץ או על אזנו הנה לא

יטמא שאלו הדברים כולן הן נבדלים מהכלי וכן הבית יד ואפילו היה לו בית קבול לפי שתכלית מה שגזרו שיטמאו כלים לא שיטמאו ידות הכלים והמאמר כולו מבואר:

משנה ז

בית הצביעה. מקום בעובי ראש הכלי כדי שלא יכניס ידו בשפלות הכלי וא"ר טרפון שבעריבה גדולה לבד אשר יהיה בו דין בית הצביעה ר"ל כי כאשר נטמא גב הכלי לא נטמא בית צביעתו ור' עקיבא אומר בכוסות לבד זה הדין כי כאשר נטמא גב הכוס לא נטמא בית צביעתו ור' מאיר אומר כי היות בית הצביעה נבדל הדין מן גב הכוס אמנם זה הענין היות היד טמאה או טהורה ר"ל כי כאשר היתה ידו טמאה והחזיקו בכלי בבית צביעתו נטמאו משקים שבבית צביעתו ונטמאת בית צביעתו בלא ספק מפני אלו המשקין הנה אחורי הכלי לא תטמא ומשקין הבאים מחמת ידים טומאה קלה מאד כמו שבארנו בפתיחה וכן אם היה גב הכלי טמא וידיו טהורות והחזיק הכלי בבית צביעתו הנה ידו לא תטמא ור' יוסי אומר שהיות בית הצביעה כנבדל מאחורי הכלי אמנם זה בידים טהורים לבד כאשר החזיק הכלים בבית צביעתו הנה ידיו כפי מה שהיו עליו מן הטהרה ואע"פ שאחורי הכלי טמאים וכל מה שתראה בזה הפרק ממה שיראה לך שהידים יטמאו מאחורי הכלי שנטמא במשקין זה הנה דעת ר' יהושע כמו שהתבאר בשלישי ממס' ידים אבל חכמים אומרים שכלי שנטמא באב הטומאה לבד הוא אשר יטמא את הידים כמו שהתבאר שם והלכה כתנא קמא אשר אמר כל הכלים יש להם בית הצביעה ואמר רבי יוסי שזה אמנם הוא שלא יטמאו ידיו בבית הצביעה אע"פ שאחורי הכוס טמאים והוא המשיל בזה משל ואמר:

משנה ח

זה כולו מבואר ממה שקדם ביאורו:

משנה ט

ביאור בזאת ההלכה שכל מה שנזכר בזה הפרק והוא אמרו כלים שנטמא אחוריו לא נטמא תוכו ואם נטמא אחוריו לא נטמא בית צביעתו אמנם זה לתרומה לבד אולם לקדש כלי שנטמא אחוריו נטמא כולו והוא אמרו כלי הקדש אין להם אחורים ותוך ואין להם בית הצביעה וכן ג"כ אינו מותר להטביל כלים בתוך כלים לקדש כמו שישימו כלים קטנים לתוך גדולים ויכניס הכל במקוה אבל אמנם יטבילו הכלים אחד אחד זהו הענין הצריך באלו הכלים בקדשים ואולם לתרומה מטבילים כלים לתוך כלים וזהו כולו למעלת הקדש ולגדלו וכבר נמנו אלו הדברים בכלל מעלות הקדש כמו שהתבאר בשלישי מחגיגה (דף כ:) ואמר יורדין לידי טומאתן במחשבה המשל בזה שהנה כבר

הקדמתי לך שטבעת אדם מקבלת טומאה וטבעת בהמה אינה מקבלת טומאה ואם היה אצלו טבעת בהמה וחשב עליה לשומה טבעת אדם הנה היא מקבלת טומאה בזאת המחשבה והוא אמרו יורדים לידי טומאתן במחשבה וכאשר חזר אחר זה וחשב עליה להחזירה לבהמה כמו שהיתה הנה היא לא תנצל מהטומאה בזאת המחשבה והוא אמרו והמחשבה אינה מבטלת לא מיד המעשה ולא מיד המחשבה אולם אם היתה טבעת אדם אשר היא מקבלת טומאה וחשב עליה להחזירה לבהמה הנה זאת המחשבה בלתי מועילה עד שיעשה מעשה אם כשישוף אותה או שישנה תמונתה ואז תשוב שלא תקבל טומאה והוא אמרו אין עולין מידי טומאתן אלא בשנוי מעשה וכבר התבאר ענין הכלל בכללות והוא כלל אמתי לא יפול בו דבר מן התנאי והספק ושמור אותו שהוא גדול התועלת:

פרק כו

משנה א

כבר הקדמתי לך שכלי עור וכלי עץ אמנם יטמאו מן התורה בשאר טומאות מקבלים לבד ואלו הכלים אשר נמנו בכאן הן יתפשטו ויחזרו ויתקבצו ויחזירו מקבלים לפי שיש להן לולאות וקרסין יכנסו בלולאות ויחברו הכלי: וסנדל עמקי. הוא שילך בו בארץ הלחה [העמוקה] והיתה תמונתו מפורסמת כמו שזכרנו: והלדיקי. מיוחס על הארץ המפורסמת היום בלדיקין: וענין אמרו מטמאים ומטהרים שלא באומן כי כאשר הורכבו קרסים בלולאות ואפילו [בלי אומן כצ"ל] כלי אומן ויחבר הכיס עד שיחזרהו כלי קבול הנה הוא יטמא וכן אם היה מעשה אומן ואחר בא הדיוט ומתח הפתילים העוברים בלולאות והסיר קשורו ופשט אותו הנה הוא כבר נטהר ואמר ר' יוסי שהכלים כולם ג"כ לא יצרכו לאומן אבל כל ששם לכלי צורה יקבל בו הטומאה הנה הוא יטמאהו ואע"פ שהוא הדיוט וכן אם הפסיד ממנו זאת הצורה ואפילו הוא הדיוט הנה כבר טהר זה הכלי מטומאתו ואמנם אלו הכלים הנזכרים בכאן לפי שהן ואע"פ שהן חלולים ואין להם צורה תקבל בו הטומאה הנה הוא יקבל טומאה בזה הענין כי אפילו בלתי אומן יכול לתת אליו זאת הצורה בקלות וזה כשיתחבר לבד כאילו הן שלימין לא יעדרו צורה ולא נתלה במעשה אומן בלתי כפיפה מצרית לבד אשר היא טמאה [צ"ל טהורה] מיד שחותך עוביה והפסיד צורתה כי האומן לא יכול להשלימה ואיך ההדיוט והלכה כר"י:

משנה ב

דע כי שנצות שם הפתיל אשר יכנס בלולאות הכיס ויחברהו וענין נפשט שיתפשט וישוב עור פשוט ויסור ממנו הקשה: וצרור המרגלית. הוא שעצמותו בעור ויהיה מקומו כמו כיס קטן אולם כאשר כיס מעות בעור הנה מקומו א) בית קבול אין עליו אין עליו פירוד המעות כצ"ל. (ואע"פ שאין עליו תמונה לפרוד המעות) והלכה כחכמים:

משנה ג

יעשו כף מעור ישאו אותו אשר ילקטו הקוצים בידיהם שלא יזיקו אותו: הזון. אזור מעור מפורסם הצורה יקשרו אותו כמו חגורה ומזה הענין והזונות רחצו (מלכים א כ"ב:ל"ח): והבור כייר. דמיון שני לוחות מעור ישימו על הארכובות כדי שלא יזוקו בארץ העושין בעבודת האדמה כאשר יכרעו על ברכיהן: והשרולים. כמין בית יד של עור חזק יכניסהו האומן בזרועותיו כדי שיחזקו בגדי זרועותיו ולא יבטלו אותו ממלאכתו ונאמר שענין זאת המלה בלשון רומי הכנסת היד: וכבר קדם שפרקלימין הקאנש וירמוז בכאן אשר היא של קייצים כמו שהתבאר בכ"ד: ובית אצבעות. אזני' יכניסו בו האצבעות הקייצין אשר ישירו הפירות: ואוג. אלסימא"ק וכבר קדם שכלי עור אמנם יטמא מהן מקבליהן מן התורה ואלו הנזכרים לא גזרו עליהן:

משנה ד

אמר כי כאשר נקב החמת והיה טהור מפני הנקב כמו שהתבאר בפ' כ' עוד קשר זה הנקב וסתם אותו הנה הוא טהור ולא יקבל טומאה מפני הנקב וזה הקשר אינו כלום ולא יתקיים עליו אא"כ הוא חמת הערביים שמדרכן לקשור החמת שלהן בקיום ובגמ' מנחות (דף לז:) אמרו האי מאן דצרייה לגלימיה לא עבד ולא כלום כמאן דשרי דמי דתנן כל חמתות צרורות טהורות חוץ משל ערביים ואמר ר' מאיר אם היה קשורו קשור מקרי כפי העת ואחר התיר אותו יחשב כאילו הוא מותר ויהיה טהור ואולם אם קשרהו והתקיים עליו שיהיה צרור עולם הנה הנקב כבר נסתם ומקבל טומאה ואמר ר' יוסי שכל החמתות ואפילו של ערביים צרורות טהורות בין צרור שעה בין צרור עולם והלכה כתנא קמא:

משנה ה

לשטיח. לשטח: סקורטיא וקטבוליא. הוא עשוי לשכב עליך: עור החמור. העור אשר יקשרו באמצעיתו הדבר אשר יעתקו על החמור: עור הכתן. העור אשר יחגור אותו הפשתני בעת נפצו הפשתן תרגום פשתן כיתנא: עור הכתף. העור שמשים הכתף על כתפו: ועור הרופא. העור שמשים הרופא תחת המכה על ארכובותיו כאשר ירפא המכה:

עור העריסה. עור ישימו תחת הקטן קודם שמשימים אותו בעריסה כדי שלא ילכלך מה שתחתיו מהבגדים ויתלו גם כן בצוארי הילדים עור כאשר יתחיל לישב יכסה גופו כדי שלא יטנף בגדיו בקיץ מפני השרב והוא הנקרא עור הלב של קטן: עור הסרוק. ישימו בו מוכרי הצמר הצמר הסרוק: עור הסורק. העור אשר יקשור סורק הצמר על ארכובותיו ויסרוק עליו ואלו כולן ידוע מתחלת עשייתן שהוא כבר ישב עליהן ולזה טמאים מדרס והלכה כחכמי':

משנה ו

עב כסות. מכסה עור יעשה כמו תיבה שמניחין בו הבגדים ושמו מפורסם ציבה. וכן תכריך כסות הוא העור אשר יחברו בו הבגדי' ואמר שהוא ג"כ טמא מדרס. וכן תכריך ארגמן העור אשר יחברו לו הארגמן הוא טמא מדרס לפי דעת בית שמאי. עוד אמר שהעור שעשוי חפוי לכלים טהור מכל טומאה לפי שחפויי הכלים טהורים כמו שביארתי לך ואמנם חפוי המשקלות טמא לפי שהוא כלי קבול עשוי לקבלה והמשקלות עצמם אינם כלי ואין הלכה כרבי יוסי:

משנה ז

כאשר היה הכלי שלם הצורה איננו חסר דבר הנה כאשר יחשב עליו שישים זה העור לשטיח או לכר או לכסת או לתכריך כסות ומה שדומה לזה הנה הוא ישוב מקבל טומאה כמו שקדם אולם אם היה חסר דבר מהמלאכות ואז יהיה ראוי לזה הדבר אשר חשב עליו הנה זאת המחשבה בלתי מועילה ולא יטמא בזאת המחשבה זולת חפוי העור אשר יהיה על המרכב והוא אשר יקרא עוצבא והוא כאשר חישב עליו לשום אותו חפוי ולרכב עליו יטמא עם היותו בלתי שלם מלאכה:

משנה ח

המחשבה מטמאתן. הוא כאשר חשב עליה לישיבה יהיו ראוין ליטמא מדרס. אולם עורות העבדן כאשר ישאר בו בכונה וזה [בס"י איתא שאין] שהן מוכנים למכור הנה לא ישובו לטומאה במחשבה עד שיעשה בו מעשה ויכין אותו למדרס: ושל גנב. הוא כאשר גנב עור וחשב עליו למשכב הנה כבר קנהו שהוא יורד לטומאה במחשבתו: ושל גזלן אין המחשבה מטמאתן. ר"ל מחשבת הגוזל לפי שבעליו ישתדלו לבקשת הגזלה ולהוציאה מתחת ידו ולזה לא יקנהו קנין להוריד אותה לטמאה במחשבתו כאשר חשב עליו לשכיבה ורבי שמעון יהפך הענין ואמר כי כאשר יהיה גזל הנגזל יתיאש מזאת הגזילה ולזה יקנהו הגוזל ואשר יגנוב לא יתיאש בעליו ממנו לפי שלא ידע לו ענין ויאמר אולי יחזירהו וגם לא ידע אם הוא במקום מהבית עדיין ולא יתיאשו ממנו ולזה

לא יתיאש הגנב ואין הלכה כר' שמעון אבל כאשר נתיאשו הבעלים הנה הגנב או הגזלן יקנה ביאוש ויוריד לו טומאה זה במחשבתו:

משנה ט

אזמל. שם הברזל אשר יבדילו בו את העורות והנני עתיד לבאר בפרק שאחר זה ששיעור העור לטומאה חמשה טפחים ולזה אמרו חכמי' שלא ירד מטומאתו עד שישאר ממנו פחות מחמשה טפחים ואמר רבי אליעזר להקשות על מי שאמר שמעת שנבדל העור נטהר עורות הטמאות שיעשה בהן מטפחת הנה הוא טהור כי כבר נבדלו את אלה הכסתות והלכה כחכמים:

פרק כז

משנה א

הבגד. אפשר טומאתו מחמשה פנים ויתחלף שעורו בהתחלפות הצד אשר בעבורו יטמא וזה שהוא יטמא במת ובנגעים כמו שביאר בו הפסוק ושעור מה שיטמא ממנו בזה הצד הוא ג' אצבעות על ג' אצבעות והשעור הזה היותר פחות ממה שיקרא בגד והאופן השני שכל דבר ממט טמא כמו האבנטים והחגורות ואע"פ שאין ברחבם ג' אצבעות לפי שהן אע"פ שאינם בגד ולא תפול עליו זה השם הנה הוא ארוג וזה ענין אמרו משום ארוג לפי שכל ארוג טמא כאשר היה כלי כמו שקדם לנו מאמרם מה שק טווי ואריג וכו' והשלישית שהוא יטמא משום אהל ר"ל כי כאשר יעשה ממנו אהל על המת יטמא האהל עצמו והוא אמרו (במדבר י"ט:י"ח) והזה על האהל אמרו למדנו מכאן שהאהל מטמא וכאשר נטמא מאלו הפנים הנה הוא יטמא בטפח על טפח כמו שהתבאר במקומו והרביעי כאשר היה ממנו מה שראוי למושב הנה הוא יטמא במדרס הזב ויהיה משכב וכאשר נטמא מאלו הפנים מזה האופן הנה הוא יטמא בג' טפחים על ג' טפחים והחמישי אם היה ממנו כלי קבול הנה הוא מטמא מאשר הוא כלי קבול כמו שהתבאר בשבעה עשר באמרו העושה כלי קבול מכל מקום טמא וכאשר יטמא (נטמא) מזה האופן הנה הוא יטמא ביותר קטן מה שיהיה לפי שכל מקבל לא נתנו בו שעור אבל מאשר הוא מקבל יטמא ואע"פ שהיה קבולו שעור כחרדל כמו שהתבאר בשבעה עשר באמרו בית קבול שמן ובית קבול שעוה ולא באר שעור וכן צרור מרגלית לא יהיה בו שעור אבל בכל שהואי אולם ארוג השער אשר יקרא שק הנה הוא יטמא מכל הפנים אשר זכרנו זולת שלא יטמא בשלש על שלש לא במת ולא בזולתו ואמנם יטמא מן השק ארבע על ארבע או הכלים הארוגים יהיו קטנים או גדולים והוא אמרו בספרא שק אין לי אלא שק

מנין לרבות את הקילקי ואת החבק תלמוד לומר שק אי שק יכול יטמא חבלים ומשיחות תלמוד לומר שק מה שק מיוחד טווי ואריג אף כל טווי ואריג וזהו ענין אמרו משום אריג כמו שהתבאר לפי שכל מה שהוא אריג משער ואפילו הוא דק הנה הוא יטמא מפני שהוא ארוג הנה השק יטמא מארבעה פנים והעור משום ג' לפי שכל שהוא אינו ארוג יחסר מן המניין בשק משום ארוג לפי שאין אריגות בו והעץ יחסר מן העור אופן אחד וזהו שלא יטמא משום אהל שמי שעשה גת מעץ או בית כולו עץ והיה תחתיו מת הנה זה העץ לא יטמא ויהיה אהל שנטמא במת וזה שהאהל אשר שפט בו הפסוק טומאה למדנו אותו מהמשכן אשר קראו השם אהל שנאמר (שמות מ׳:י״ט) ויפרוש את האהל על המשכן וזה אמנם היה ארוג ועור לבד כמו שהתבאר בפסוק וכבר התבאר זה בשבת (דף כח.) אולם כלי חרס הנה יחסר מכלי עץ אחד וזהו שלא יטמא במדרס הזב ולא יהיה משכב כמו שבארנו פעמים לאמרו הי"ת (ויקרא ט"ו:ה') ואיש אשר יגע במשכבו מקיש משכבו לו מה הוא יש לו טהרה במקוה אף משכבו יש לו טהרה במקוה יצא כלי חרס שאין לו טהרה במקוה הנה לא ישאר מכלי חרס אופן יטמא בעבורו זולת מאשר הוא כלי קבול לבד אמר הי"ת (ויקרא י״א:ל״ג) וכל כלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא ואם אין לו תוך לא יטמא חיצונו במשקין טמאים כמו שיטמאו אחורי הכלים לפי מה שקדם באורו בפ' שני מזאת המסכתא:

משנה ב

שלשה על שלשה. הם שלשה טפחים לפי מה שיהיה פחות מזה אינו ראוי למושב אולם ארוג השער כאשר היה ממנו פחות מארבעה על ארבעה הנה לא יטמא לא במדרס ולא בשאר טומאות: והמפץ. כבר בארנוהו על השלמות בפרק [צ"ל כ"ד מ"י] רביעי מזאת המסכתא ולא יטמא ממנו בין במת בין במדרס פחות [צ"ל משהה על ששה] משלשה טפחים על ג' טפחים ור' מאיר אומר כי כאשר נחתך השק ונשאר ממנו מארבעה על ארבעה ומעלה הנה הוא טמא במת ובמדרס אולם אם הותחלה האריגה ולא נשלמה אפילו היה כאשר נארג ממנו אמות רבות הנה לא יטמא עד שתשלם אריגתו והוא אמרו ותחלתו משיגמר ואין הלכה כר' מאיר ולא תעלים עיניך ממה שהעירותיך עליו בראש פ' עשרים וארבעה שהדבר אשר יאמר בו טמא טמא מת כמו כן יטמא בשאר טומאות כמו טומאת שכבת זרע ושרץ וזולתם ואולם ייוחד בטמא מת ר"ל שלא יטמא במדרס ולקח היותר חזקה מהטומאות והיא טומאת מת דרך משל ודע זה וזכרהו:

משנה ג

העושה שנים מן הבגד ואחד מן השק. אמר כי מי שיחבר חתיכה מבגד וחתיכה משק והיה בכללו שלשה על ג' והיה בתשבורת חתיכת הבגד ממנו ב' טפחים על ב' טפחים ובתשבורת השק טפח על טפח הנה זה המחובר לא יטמא במשכב הזב כי [אם] ג' על ג' אמנם הוא שעור הבגד וזה השעור לא ישלם אלא בשק אשר שעורו ארבעה על ארבעה אמנם אם נהפך הענין והיה הנתפר שלשה מן השק ואחד מן הבגד אשר היה המחובר שעור השק שהוא ארבעה ונשלם השיעור בבגד אשר שעורו שלשה על שלשה הנה הוא נטמא במשכב הזב וכן בשאר טומאות לפי מה שהשרשנו וזהו מה שאמר כל מה שחבר מן החמור ממנו טמא וחמור ממנו הוא אשר יהיה שעור מה שיקבל טומאה פחות משיעורו וקל ממנו הוא יהיה שעורו יותר גדול ממנו כמו המפץ ואשר ראוי שיהיו אלו המינים כולן מצטרפין ואע"פ שלא שוו בשעוריהן לפי שיש להן ענין יכללם כולן והוא שכולן ראויין ליטמא משכב כמו שהתבאר בסוף רביעי ממעילה:

משנה ד

אמר בזאת ההלכה אשר קדם זכרה מהשיעורים שהבגד שלשה על שלשה והשק ארבעה על ארבעה והעור חמשה על חמשה והמפץ ששה על ששה אמנם זהו כאשר יזדמן שתהיה חתיכה מאחת מאלו ארבעה מינים על אחת מאלו השעורים הנזכרים ואם היה פחות מאלו השעורים אז לא תטמא במדרס אולם אם לקח האדם בגד מהבגדים או עור או שק או מפץ וחתך ממנו טפח במקצוע ושווי על המדה והוא ענין מקצוע הנה זה הטפח יטמא ואפילו במושב לפי שנחתך ממנו באומדנא והוא חשוב אצלו ואמרו בהש"ס מעילה [דף יח.] במאמר על זאת ההלכה אמרו קצע מכולן ועשה מהן בגד למשכב ג' למושב טפח הנה כבר התבאר לך שאמרו בכאן טפח על טפח שהוא טמא זהו במושב הזב ולא במשכבו לפי שהוא ראוי למושב בחשבו אותו ואי אפשר לישכב עליו והלכה כחכמים:

משנה ה

נפה וכברה. הן מעור וכבר עשוי גם כן משער ודינו כדין שק וכברה יעשה מחבל דק ויהיה דינו כדין המפץ ומאמר חכמים עד שיקצע רצו בו עד שיחתוך קצותיו וישווהו ואז יהיה חשוב למשכב: חלוק של קטן. בגד הנער הקטן בעת שנולד הנער ואמרם כשעור ירצו בו שעור הבגד לטומאת מדרס אשר הוא שלשה על שלשה ובתנאי שיהיה בו שלשה על שלשה והוא כפול רצה לומר שאם יפשטו אותו שיהיה ארכו כפול רחבו והלכה כחכמים:

משנה ו

כבר בארנו שענין נמדדין כפולין שיתפשט על ענינו ולא נאמר שתתיר התפירה או שיחתוך האריגה ותשוב נפרד ואז תמנהו [תמדדהו יעב"ץ]: ואמפליא. אלגור"ב: ופומלניא. אלשאשי"א. והיו עושין בגד ילבשהו האדם תחת בגדיו דבק בבשרו והיא אשר תקרא אפונדא ובו כיסין קטנים ישימו מעות בתוכן והצרכים הקטנים וכל אחד ממנו יקרא כיס של פונדא: ומטלית שטלייה. ר"ל החתיכה אשר תפרה על שפת הבגד ועשה ממנו טלאי אם תפרו כפול תמדד כפול ואם תפרו פשוט תמדד פשוט וזאת המדידה אם שלש על שלש לטומאת מת או שלשה על שלשה לטומאת מדרס:

משנה ז

אמר כי כאשר ארג הבגד שלשה על שלשה מצומצמות אשר הוא שיעור טומאת מדרס כמו שקדם ונטמא זה הבגד הארוג במדרס ואחר הטמאותו השלים הבגד כולו באריגה הנה הבגד בכללו טמא מדרס והוא אב הטומאה כמו שבארנו בי"ט ואם נטל חוט אחד מראש הבגד והוא סוף השלשה על שלשה אשר נטמא במדרס אשר חסר השיעור וחזרה זאת החתיכה כאילו נחתכת אחר הטומאה הנה הבגד כאילו חזר בדמיון בגד נגע במדרס אשר הוא ראשון לא אב כמו שביארנו פעמים ואם נטל החוט מהשלשה על שלשה מצומצמות אשר ארג תחלה לאחר הטמאותה במדרס ונשארה פחות משלשה על שלשה ואחר זה נשלם הבגד כולו באריגה הנה הבגד כולו טמא מגע מדרס ר"ל ראשון וזה תכלית הביאור:

משנה ח

כבר התבאר במה שקדם שהבגד שהוא [פחות משלש כצ"ל]. משלש על ג' לא יטמא בטומאה מן הטומאות ואשר הוא [צ"ל יתר]. פחות משלש על ג' הנה הוא תכלית מה שיציל מטומאת מדרס לבד והוא יטמא בשאר טומאות כמו המת ושכבת זרע והשרץ והצרעת ושאר מה שמנינו בראש המסכתא והנה כמו ששלש על שלש שנגע במדרס נטמא מגע מדרס כן שלשה על שלשה שנטמא [בט"מ כצ"ל]. (במדרס) וחסר שעורו הנה הנשאר ממנו הוא טמא מגע [ט"מ כצ"ל]. (מדרס) אלא אם כן נשאר ממנו פחות משלש אצבעות אשר הוא טהור לגמרי כמו שהתבאר ושמור אלו השרשים שהם גדולי ההספקה בזה האופן:

משנה ט

כבר קדם לך בפרק כ' שהמכסה לא תטמא מדרס אבל יטמא בשאר טומאות וכאשר לקח הסדין אחרי הטמאתו במדרס ושמהו וילון נחשבהו כאילו סתרו נגע במדרס והנה

יהיה ראשון ור' יוסי אמר כי כאשר נטהר לא נשאר בו טומאה כלל ואם שמהו מכסה כמו שבר כלי אחר הטמאותו אשר טהר בלא ספק והוא אמרו וכי באיזה מדרס נגע זה אלא אם כן נגע בו אחר ששמהו וילון וטמא אותו ישוב אותו ראשון. וכן אם נגע בו המשכב או אחד מאבות הטומאות כדין שאר הכלים ואין הלכה כר"י:

משנה י

אמרו שנחלק. רוצה בו אחר שנטמא במדרס והמאמר מבואר ממה שקדם ביאורו:

משנה יא

אמר כי כאשר נמצאת חתיכה מבגד באשפה יהיה בה שלשה על שלשה אם היתה שלימה והיה בה מן הכח מה שאפשר לצרור בה מלח ולא תקרע בעת שיצורו בה המלח ויהדקו אותו כמו שיעשו בבגד השלם הנה היא תטמא במדרס לפי שהיא חשובה אולם אם היתה בבית הנה לא יצטרך בה אלא אחד משני הדברים אם שתהיה בריאה אע"פ שאינה חזקה או ראויה לצור בה אע"פ שאינה בריאה וזהו ענין אמרו בבית או בריא או צורר מלח לפי שאחר שלא השליכה באשפה הנה היא חשובה אצלו. עוד חזר לבאר שעור מה שאפשר לצור בה מן המלח אם היתה באשפה ואז תטמא ואמרו שזהו רובע קב. עוד חזר לבאר תאר המלח אשר אפשר לקשור בו ואמר רבי יהודה שהיא מלח דקה וחכמים אומרים בגסה ושניהן מתכוונים להקל ר"ל שהם מקילים על זאת החתיכה שלא תטמא שר' יהודה אומר שהמלח הדקה לא יחזיקה כ"א בגד חזק לכבדותה ואמר שאחר שאינה חזקה לדקה אע"פ שהיא חזקה לגסה הנה היא טהורה וחכ"א שהגסה יחתוך הבגד יותר מהדקה לרוב חידודה וקרניה ואמרו שאם אינה ראויה לצור בזאת החתיכה המלח הגסה אע"פ שהיא ראויה לדקה הנה היא טהורה ור"ש אומר ששלשה על שלשה באשפה ואפילו היא בתכלית הכח והבריאות הנה דינה כדין שלש על שלש בבית אשר יטמא במת ולא יטמא במדרס שאחר שהושלכה באשפה ירדה ממדרגתה והלכה כחכמים לבד:

משנה יב

אמרו שלשה על שלשה שנקרע ולא הובדלו הקרעים והיה הקרע אשר נקרע מזאת החתיכה מהגודל שכאשר תושם זאת החתיכה על הכסא וישב עליה יגע בשרו בעצם הכסא הנה אז לא תטמא במדרס הזב. ושני חוטין המתאימין שיגע חוט אל חוט וישאר ביניהן ורוב מה שיקרא מתכונת הבגד: זהורית טובה. המשי הצבוע בכרמיז ויהיה בגד הארגמן ובגד המשי הנכבד חשוב מאד ויטמא הימנו ג' על ג' אפילו מושלך באשפה לפי שהוא חשוב ור"א סבר שכל בגד חדש ג"כ חשוב ויטמא ממנו ג' על ג' בכל מקום ור"ש

סבר כי אפילו בגד המשי והארגמן אם היה ממנו ג' על ג' באשפה לא יטמא ואמנם הושם חילוק בין בגד ארגמן ובין שאר הבגדים לענין השבת אבידה לבעלים כי מי שימצא ג' על ג' משאר הבגדים באשפה והדומה לה לא יתחייב שיכריז עליו לפי שאין חשיבות לו ואם היה מבגד משי או ארגמן צריך שיכריז עליו ויחזירהו לבעליו לפי שהוא חשוב ואין הלכה כרבי אליעזר:

פרק כח

משנה א

כבר קדם לך ששלש על שלש לא יטמא במדרס ואמנם יטמא במת ובשאר טומאות לפי שהוא חשוב אבל אם שם אותו בתוך הכדור או הקיפו על הכדור הנה כבר בטלו ועל זה טהור אולם שלשה על שלשה שנתנו בתוך כדור וישב הזב על הכדור הנה הוא טמא מדרס אבל לא אם נתנו על הכדור לפי שכבר נתמעט בחבור החוט בעת התפירה וכבר ביארו בהש"ס ששלש על שלש לא חזי אלא לעניים ושלשה על שלשה חזי בין לעניים בין לעשירים:

משנה ב

לפוק בו את המרחץ. לסתום בו נקב המרחץ כדי שלא יצא העשן ויקרר המרחץ: לנער בו את הקדירה. לטלטלה בעודה חמה: לקנח בו את הרחים. לנקותה מהאבק אשר יטחן בהן ואין מחלוקת בין ר"א ור' יהושע שזאת החתיכה שבה פחות משלשה על שלשה אשר הכינה למה שזכר שאם השליכה באשפה שהיא טהורה ולא תטמא בטומאה מן הטומאות ואם הניחה באוצר או בתיבה שהיא טמאה לדברי הכל ואמנם המחלוקת הוא כשתלאה ביתד או ששם אותה אחורי הדלת כי סברת ר"א אחר שלא השליכה לאשפה הנה היא תטמא כי כבר חשבה למלאכה מן המלאכות והוא ענין אמרו בין מן המוכן בין שאינו מן המוכן ר"ל בין הניחה בקופסא או שתלאה ביתד הנה היא תטמא ר' יהושע סבר אחר שלא הניחה בקופסא כבר עזב תשמישה והניחה אותה ולזה לא תטמא וענין אמרו בין מן המוכן בין שאינו מן המוכן ר"ל בין שנמצאת באשפה בין שהיא אחורי הדלת או התלויה במגוד הנה היא לא תטמא ור' עקיבא סבר כ"א היתה תלויה ביתד הנה היא מוכנת כמו שאם הניחה בקופסא ואם הניחה אחורי הדלת הנה אינו מן המוכן ולא תטמא כמו אם השליכה באשפה וכבר התבאר בגמרא שבת שר' עקיבא חזר לדעת ר' יהושע ואין הלכה כרבי אליעזר:

משנה ג

אספלנית. התחבושות הנעשות משמן או שעוה או חמאה ושומן והדומה להן נקראין אספלנית וכאשר ישטחהו על העור או על הבגד כבר הם נמאסים ואינן ראוין עוד לישב עליהן ולא לדבר אחר: ומלוגמא. תחבושות הנעשות מקמח וזולתו ממה שהאדם ילעסהו כמו הלחם והתאנים והדומה לזה ומה שזה דרכו כאשר נגב יסור ממנו וישאר הבגד או העור אשר שטחו עליו זה התחבושת יבש כמו שהיה והוא אומרו מפני שהיא ננערת ואין הלכה כרשב"ג:

משנה ד

אמנם היות המטפחות המרוקמות המצויירות הנעשים לספר לא יטמאו לפי שהן מיוחדים לספרים וציורן יעיד עליהן שאינן ממשמשי אדם כמו שביארנו בכ"ז אולם אם היו בלתי מצוירין הנה לא יוחדו לספרים לבד לפי שהן ראוין לשאר דברים וב"ש אומרים שלרוב לקיחתן בספר הנה הוא ממשמשי אדם ואין הלכה [צ"ל כר"ג] כרשב"ג:

משנה ה

כפה. שמניחים הנשים על ראשן ואמרו שהוא טמא מדרס אינו רוצה בזה שהוא יטמא במדרס ואמנם ביאורו שהכפה אשר דינה שיטמא במדרס כמו שהתבאר ברביעי מזבים אם שם אותה מטפחת ספרים הנה כבר הציל משיטמא במדרס ויטמא בשאר טומאות: וחמת. הוא הנוד: ושטיח. עור שטוח כשאר העורות וענין אמרו לשמו אם היו השני כלים אשר ישתנו ואשר היה לו השנוי אשר יחברם ענין אחד כמו החמת והתורמל אשר הן כלי קבול והכר והסדין אשר הן יחד טמאים במדרס לפי שהן יחד ראוין למשכב וכן הכסת והמטפחת ולא יטעך אמרו סדין ומטפחת ונחשבת מעור לפי שהכר והכסת כבר יהיו של עור וכבר יהיו של בגד ורוב מה שישולח שם כר וכסת הוא על הבגד ולשם אחר הוא כמו עור של שטיח אשר הוא פשוט ואמנם יטמא במדרס לבד כמו שקדם והחמת אשר תטמא בשאר טומאות ונוסחת התוספתא [ב"ב דכלים פ"ו] המשנה בכלי העור מן הפשוט לפשוט טמא מן הפשוט למקבל ומן המקבל לפשוט [עי' תוי"ט]. ומן הקבול לקבול טהור ובבגד הכל טמא וכאשר נטמא עור השטיח ושמהו חמת כבר נטהר והוא חמת טהור וכן כאשר נטמא החמת ועשה ממנו שטיח כבר נטהר והיה עור טהור אולם כאשר נטמא הסדין במדרס ושמהו כר או נטמא הכר במדרס והתיר תפירתו ושמהו סדין הנה ישאר טמא מדרס כמו שהיה ולא בכמו זה השינוי הוסר טומאתו:

משנה ו

היה זכור למה שביארנו בפתיחה כי האב מטמא שנים ופוסל אחד בתרומה ויהיה מטמא אחד ופוסל אחד [בחולין] ושהמדרס מאבות הטומאות לפי זאת ההלכה כ"א היתה מטלית כבר נטמא במדרס והיא אב בלא ספק עוד לקח אותו ותפרו על הקופה להשליכה בזאת הקופה הנה הקופה עם המטלית תהיה המדרגה ראשון לטומאה לבד לפי שהיא ירדה בששם לו חפוי הנה הפריש המטלית מן הקופה אחר הכסוי [ואז] ואם הקופה נשארת ראשון לטומאה לפי שהיא נגעה במדרס והמטלית טהורה לפי שהיא בטלה אצל הקופה ובא הסרתה מן הקופה כמו החתוך וההפסד לה להיות הקופה מן זולת מינה ואם תפר זה המטלית על הבגד הנה הבגד כולו ישוב במדרגת המשכב בשוה הוא והמטלית כמו שהתבאר בפ' אשר לפני זה וכאשר הוסר המטלית מן הבגד אחר תפירתו הנה הבגד ישוב ראשון על חבורו במדרס והמטלית תשאר אב כמו שהיה לפי שהיא לא יבטל אצל הבגד שהוא ממינה ואמר ר"מ כן הדין בזה המטלית כי כאשר טלאו על השק או על העור כמו שטלאו על הבגד ור"ש סבר שדינו על השק ועל העור כמו היותו על הקופה כי כאשר הפריש המטלית תהיה טהורה לפי שהיא בטלה ור' יוסי סבר שאם טלאה על העור הנה יהיה דינה כדין על הקופה וכאשר טלאה על השק הנה יהיה לכל אב כמו הבגד לפי שהשק אריג כמו הבגד הנה הוא מן מינה ולא בטלה אצלו כאשר תפרה עליו והלכה כר' יוסי:

משנה ז

טלייה על הבגד מרוח אחת. שבה זאת החתיכה המרובעת אשר כבר נטמאת ויתפור ממנו שפה אחד כמו בגד והשאר תלאה תלויה והנה היא בלתי מחוברת בבגד חבור יהיה כמותו בטומאה שוה כמו שקדם באמרו טלאה על הבגד מטמא שנים ופוסל אחד וזהו ענין אמרו בכאן חבור ודע זה ואם היתה החתיכה על הבגד משתי השפות המקבילות אשר הן מחוברות בבגד בלתי תלויה ממנה ועל שהיד יכנס ממנה ביניהן ובין הבגד משני הצדדים הנשארים שהן כבר נתחברו בבגד וישובו הוא והוא דבר אחד ואם תפר מזאת החתיכה על הבגד שתי השפות המקיפות בזוית מזוית החתיכה על זאת הצורה ועזב שתי הזויות המומרות שהן על תמונת ג"ם הנה בזה מחלוקת [צ"ל רבי עקיבא] ר' יהודה וחכמים רבי יהודה אומר שזה אשר אמרנו שלא תהיה חבור עד שיתפור שתי השפות המקבילות אמנם זה כאשר טלאה על טלית אשר יכרוך אותו אבל תפרה על הבגד אשר ילבשהו הנה היא תהיה חבור [עי' תוי"ט]. אם לא כאשר יתפור השפה העליונה אשר ימשך לצד הראש לפי שהי' אז יתלה הפוכה והלכה כחכמים בכל ואין הלכה כר"י:

משנה ח

בגדי עניים. הוא מחובר מחתיכות רבות ואם לא יהיה בכל חתיכה ממנו שלש על שלש כאשר היה בבגד המחובר ממנו משלשה על שלשה ולמעלה הנה יטמא במדרס הזב וכן הטלית כאשר נטמא במדרס ונבדל ממנו שהתחיל לחותכו הנה כאשר יחתוך רוב ארך הבגד הנה לא תשאר היא והבגד דבר אחד אבל טהור זה הקצה: העבים. הבגדים הקשים מאד כגון הנעשה מן נמטין והלבדין והשמיכה והדומה להן: והרכין. הבגד הדק מאד כגון בגדי פשתן והמצנפות הנה מה שהוא דק מאד או גס מאד לא יטמא ממנו שלש על שלש בטומאה מן הטומאות לפי שאינו ראוי לדבר ואמנם יטמא מג' טפחים ומעלה:

משנה ט

כסת הסבלין. הוא כמו כסת קטנה ישימוה הסבלין על ראשם בנושאם משא וסבל שם נושא המשא מלשון כשל כח הסבל (נחמיה ד':ד'): סבכה של זקנה. הוא ארוג יארגו בדמיון סבכה יסתירו בה השער וכבר קדם [בפ' כ"ד כצ"ל]. (בד' ובב') שסבכה של זקנה טמאה טומאת מת לא מדרס והוא יאמר בכאן שהיא טמאה מושב וזה הוראה שהן ב' מינים מהסבכות לזקנה אחד מהן ראוי למושב והיה מדרכן לישב עליו כמו שהשרשנו בפ' כ' אולי זאת הסבכה משום מושב לבד לא בכל צדדי המדרס אשר הן ה' כמו שביארנו בי"ח ותהיה זאת הסבכה כמו המקצע טפח על טפח אשר יטמא משום מושב לא משום משכב כמו שביארנו בפרק שלפני זה: ושל יוצאת החוץ. אשר יצאו לצחוק הנה הן ילבשו זה המלבוש: מן החרם. מן הרשת: ומן הזוטו. מן הרשת דומה לבגד וכבר ביארנו זה בפ' כ"ג וכאשר יכפלו את הרשת לכפלים ויעשו ממנו בגד אמר ר' אליעזר בן יעקב שהוא חשוב כמו ארוג הבגד ברשת קצתו בקצתו ואין הלכה כר' אליעזר בן יעקב:

משנה י

פי' הסבכה הוא אשר יחזיק הכלי בעליונו וראשו: וקורקורתה. הן השולים אשר יהיו בעליוני הראש ובאמצעיתו: ושביס. הוא כלי מחובר בו למעלה לנוי והוא נגזר מהשביסים והשהרונים (ישעיה ג) והוא דומה למראה הזהב והשרש אצלנו תכשיט כל שהוא טמא כמו שהתבאר בי"א: והחוטין שלה. החוטים אשר יקשרו בו השבכה על השער כאשר נטמא הרשת נטמאו אלו החוטים וזהו ענין אמרו משום חבור אמנם אם נטמאו החוטים בפני עצמן לא. ורוב השער עם שער הראש:

פרק כט

משנה א

נומי. יקרא החוט והקבוץ נימין וזהו שם משותף לפי שהן יקראו השער האחד נימא ויקראו הרבות נימי ומדרך האריג שישאר בקצות הבגד חוטים יוצאין והוא השפה אשר תקרא מלל כמו שקדם וכבר ישארו ג"כ חוטים יוצאים מצדדי האריג זולת המלל וחוטים יוצאין על שטח האריג ומלת אמרו בכאן נימין נופל על אלו החוטים כולן אשר יצאו מן הצדדים ואשר יוצאין על השטח אשר ישארו בקצוות הנה הוא ירצה בו שיעור בכל מין מן מיני הבגד והכונה בזה שהבגד כאשר נטמא יטמאו אלו החוטים היוצאין ממנו אשר זכר שהוא (לא) יטמא בהטמאות הבגד וכן ג"כ כאשר נטמאו אלו החוטים היוצאין בשיעורים הנזכרים הנה הבגד יטמא הנה כלל שהשיעורין אשר זכר הן חבור לזה הארוג לטמא בטומאתו ומה שיוסיף על זה אינו חבור הנה כבר נתבאר ענין זאת ההלכה ולא נשאר לבאר זולת השמות וזה ביאורן: סדין. ידוע: וסודר. הוא הצעיף: וטרטין. היא פליון של ראש הוא המטפחת אשר ישימו הנשים על ראשן: אפקרסין. חלוק צר מקום הראש ממנו והכתפים פתוחות ואחר לבישתו יתחברו הכתפים בלולאות ויתחבר עם טבעת כמו זה אשר ילבשו במצרים: וסגוס והרדיד וחלוק וטלית וכיפה. ידועים וכיפה שמו בשם כיפה של זקנה ושל ילדות אין בו שם: וגומדין. הוא מסוה שמשימים על הפנים ונקרא בזה השם להיותו ארוך אמה על הרוב מלשון (שופטים ג׳:ט״ז) גומד ארכה ותרגום גרמידא אורכיה והוא שם האמה בלשון הש"ס (ב"מ דף סד.): וקולקין. ארוג משער והיא החגורה יחזקו בו הבגדים: ופונדא. הוא לבוש דבק בגוף למנוע הבגדים שלא יפסדו בזיעה: המעפורת. תרגום ויתחפש באפר ואשתני במעפרא (מלכים א כ׳:ל״ח): פרגוד. הוא מסך יתלה על שערי הבתים ולו שני כנפים והן נחלקים באמצע יגביה הקצה האחד על זה השער והקצה השני על השער השני וכאשר ירצו להסך על הבית יטו אותן ויתחברו שני כנפים לאחד ויהיה מסך אחד לכלל הבית ועל צד המשל אמרו (ב"מ דף נט.) אין הפרגוד ננעל בפניהם:

משנה ב

הכונה מזאת ההלכה כי כאשר נחבר בגדים קצתן אל קצתן בתפירה הנה אם יהיו יותר מן המספר אשר זכר הנה הוא חבור לטומאה וכאשר יגע מאבות הטומאות באחד מהן נטמאו כולן ואפילו אלף: ואינו חבור להזייה. שאם הזה מי חטאת על בגד א' מהן הנה יטהרו כלן אם היה זה המספר המנוי או פחות ואז יהיו כמו בגד אחד להזאה ומה שהוא

יותר על המספר הנה יצטרך הזאה בפני עצמו ולא נשאר בכאן לבאר זולת השמות: כסתות ומטפחות וסדינים וטלית ידועים. אולם סוברקין הוא מין ממיני החלוק ואמנם התחלפות שמותיו לפי התחלפות תמונותיו בהבדל ובתפירה: וקלובקרים. הוא הבגד אשר ילבשו אותו בזמן הסתיו ואין הלכה כר' יוסי:

משנה ג

ענין זאת ההלכה מבואר וזה שהוא יספר בארך החוט אשר יטמאו בהתטמאות המשקולות במה שצריך למשקל ומה שיוסיף על זה הארך הנה הוא טהור ואפי' היה רוצה בקיומו וירצה בהשארותו זמן ארוך: משקולת. הוא המשקל אשר בו ישוו הכתלים אצל הבנאין והעצים אצל הנגרים והוא מעופרת ברוב וצורתה מפורסמת ואמר שחוט המאזנים י"ב טפחים ומאזני הנגרים י"ח וסיידין הן אשר יסיידו שטחי הכתלים בסיד ועפר והן ישוו אותו ג"כ במשקולת: וציירים. המציירים והן אשר יחוקקו. הצורות בגוף הכותל ואלו ג"כ יצטרכו למאזנים:

משנה ד

יד קורדום מאחריו. הוא אשר יצא מלהב הקורדום חוץ מן הנקב וא"ר יוסי שמה שיותיר על טפח הוא טהור וטפח הסמוך לברזל טמא ות"ק אומר ג' אצבעות לבד הוא אשר יטמא ממנו ואין הל' כר"י:

משנה ה

פרגול. הוא המחוגה אשר יעשו בו העיגולים ויד הפרגול הוא שוק המחוגה: ויד מקבת של מפתחי אבנים. הוא עץ עם ברזל אשר יעשו בו פתוחי אברם:

משנה ו

צמרים. מוכרי צמר: והמקור. הוא הכלי אשר ינקרו בו הרחים: ומעצד של לגיונות. הוא כלי מכלי הרוצחים על תמונת קופיץ ולו נצב מעץ וראשו עגול ושמו המפורסם אצלנו טבריזי"ן וכל מה שקדם מן הגדרים בחוטי המאזנים הן החוטים אשר יתלו בהן המאזנים אשר יחזיק בהן האדם בידו בעת שישקול אולם החוטים אשר יתלו בהן הכוסות כל אחד מהן באיזהו ארך שיהיה הם חבור:

משנה ז

כל היד אשר בזאת ההלכה הוא הנצב אשר יחזיקו ביד בשעה שיכו או שיפסלו. וידוע שקורנס של זהבים אטום משני צדדיו ושל נגרין פתוח מצדו האחד: ודרבן. שם הברזל אשר בקצה העץ ששמו מלמד הבקר. ואמרו שירי דרבן שארית העץ אשר יקרא מלמד וכבר ביארנוהו במקום אחר: ובדידי הוא אשר יחפרו בו סביבות האילן לקבץ המים

בעת ההשקאה ושם היחיד הוא הבדיד: ונכוש. הוא הפטיש אשר ישברו בו האבנים ובן פטיש הוא הפטיש הקטן: וקורדום. של ביקוע הוא אשר יבקעו בו העצים: ושל עדיר. אשר יחפרו בו הארץ לזריעה: ומסתת. אשר ישוו בו האבנים ויבדילו אותן:

משנה ח

כבר בארנו שחרחור שם הברזל אשר בקצה המרדע: ומגריפה של בעלי בתים. הוא המגרף אשר יניעו בו המאכל: ושל סיידים. יש להן מגריפה יניעו בה הסיד ואמרו אם רצה לקיים טמא רצה בו אם ירצה להיות זה הבית יד יותר ארוך מזה הגדר הנה הוא מכלל מה שיעזרו בה ויטמא בהטמאות הכלי וכן יטמא הכלי בהטמאותו: ומשמש. האור. כגון יד שפוד ואסכלאות הנה הם ואפילו היה הבית יד שלהן בתכלית האריכות הנה הן יטמאו כי האדם צריך להם להתרחק בו מן האש. והשרש בזה כולו שכל מה שיעזרו בו בשימוש הכלי הנה הוא יטמא בהטמאות הכלי מאומרו ית' בתנור אשר הוא בכלל הכלים וטמאים יהיו לכם ובאה הקבלה לכם לכל שבצרכיכם לפי מה שהתבאר בפרק ה' מזאת המסכתא:

פרק ל

משנה א

כבר ביארנו בתחלת מאמרנו ובפרק השני מזאת המסכתא שרש טומאת כלי זכוכית ושהוא מדרבנן: ואסקטולא. הוא כמין קערה ובלע"ז שקודיל"א והוא מן הלוח אשר יעשו בו מיני המתיקות וכבר אמרו אין מוליכין לבית האבל לא בטבלא ולא באסקוטלא ומדרך כלי הזכוכית והחרס יעשו בשולי הכלי שפה עגולה יהיה גבהה כמו אצבע לישב הכלי ישיבה מתוקנת והוא דומה למזרק קטן והן שולי הקערה וכאשר נשבר כלי זכוכית ונשארה זאת השפה עם השולים אם הכינו להשתמש בהן וגרר במגירה מה שהוא סביב השפה עד שהסיר ממנו תורת שבר כלי אז תטמא ושם המגירה שופין תרגום ואכות אותו טחון ושפית יתיה בשופינא (דברים ט':כ"א):

משנה ב

אספקלריא. הוא המכסה אשר יעשה לראות מאחוריו והוא אצלי מלה מורכבת ספק ראיה וזה שיראה אחורי המכסה שהוא מזכוכית או מן בלא"ר או מן דבר ספירי לא יראה במקומו האמתי כמו שהתבאר בחכמת המבטים וכן לא יראה על שיעורו האמתי ויקראו החכמים המכסה הבהיר מאד אשר לא יסתיר דבר מאחוריו אספקלריא המאירה ואמר על צד המשל בהשגת מרע"ה לאלהות שהוא השיג הבורא ית' על תכלית מה שאפשר

האדם מאשר הוא בחמר ההשגה שישיגהו כמו שאמר ית' מזה כי לא יראני האדם וחי לפי מה שהתבאר בפרקי אבות אמרו כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה ומשה רבינו נסתכל באספקלריא המאירה וכבר יצאנו מכוונת ההלכה אבל ביארנו ענין זה: ותמחוי. הוא שם הכלי אשר יאכלו בו: ותרווד. הוא כף ותמונת הכף שגבה גבנוני וכאשר יניחו אותו על דבר פשוט כמו השלחן יתגלגל לצדדין והלכה כר"ע:

משנה ג

שליש ברובו. שהוסר מן המקיף עצמו ויהיה שליש הגובה [ברוב היקף]: ובעץ. הוא הבדיל ואין הלכה לא כרבי שמעון ולא כרבי יוסי:

משנה ד

צלוחית. כלי גבוה השפה ולו צואר צר וזה הצואר הוא אשר אמר בכאן פיה ואחר שהוסר הצואר ישאר הכלי בשפה גבוהה ואם היתה צלוחית זאת של פלייטון הוא המושק"ו או משאר מיני הבושם הנה היא טהורה לפי שאינה ראויה לדבר כי כאשר ישים האדם ידו להריח בו ישרטו ידיו ואמרו מפני שהיא סורחת את היד החי"ת היא תמורת הכ"ף כאילו אומר סורכת: לגינין. קבוץ לגין: כבשים. לשום בו הדברים הכובשים כמו החומץ והיין שלא יצטרכו לו בכל עת: וכבר בארנו אפרכס בסוף י"ד מזאת המסכתא שהוא כלי ישימו בו החטים ויצא מתחתיו מעט מעט ירצה באמרו אפרכס של זכוכית שהוא כלי על זו התמונה וצר מלמעלה ורחב מלמטה וכאשר ישימו בו דבר לח יצא ממנו ולזה הוא טהור לפי שכלי זכוכית לא יטמא מהן רק המקבלים כמו שנזכר וממה שהתבאר בתוספ' דכלים ששידה תיבה ומגדל של זכוכית כאשר היו מחזיקים מ' סאה בלח הנה הן טהורין ולא יקבלו טומאה כמו שאם היו של עץ ומה שזולת אלו שלשה המינים מן מקבלי כלי זכוכית הנה הן טמאים ואפילו היו בתכלית הגודל ודע זה: אמר רבי יוסי אשריך כלים שנכנסת בטומאה ויצאת בטהרה. אמרו נכנסת בטומאה ויצאת בטהרה שתחלתו אבות הטומאות וסוף דברו ממנו טהורה דאמרו ואפרכס של זכוכית טהורה: